

● **Mitt tips** | 22 Bienes hjelpere ● **Aktuelt** | 24 Står på for samisk
● **Fotoreportasje** | 28 NM i yrkesfag ● **Gylne øyeblikk** | 33 Gylne matøyeblikk

UTDANNING

10

26. MAI 2017

utdanningsnytt.no

Glasskampen

Knut Hovland
Ansvarlig redaktør
kh@utdanningsnytt.no

Harald F. Wollebæk
Sjef for nett, desk og layout
hw@utdanningsnytt.no

Paal Svendsen
Nettredaktør
ps@utdanningsnytt.no

Ylva Törngren
Deskjournalist
yt@utdanningsnytt.no

Sonja Holterman
Journalist
sh@utdanningsnytt.no

Jørgen Jelstad (perm.)
Journalist
jj@utdanningsnytt.no

Kirsten Ropeid
Journalist
kr@utdanningsnytt.no

Marianne Ruud
Journalist
mr@utdanningsnytt.no

Kari Oliv Vedvik
Journalist
kov@utdanningsnytt.no

Hans Skjoug
Journalist
hs@utdanningsnytt.no

Inger Stenvoll
Presentasjonsjournalist
is@utdanningsnytt.no

Tore Magne Gundersen
Presentasjonsjournalist
tmg@utdanningsnytt.no

Ståle Johnsen
Bokansvarlig/korrekturleser
sj@utdanningsnytt.no

Synnøve Maaø
Markedssjef
sm@utdanningsnytt.no

Randi Skaugrud
Markedskonsulent
rs@utdanningsnytt.no

Hilde Aalborg
Markedskonsulent
ha@utdanningsnytt.no

Anita Ruud
Markedskonsulent
ar@utdanningsnytt.no

Linda Sjødal
Markedskonsulent
ls@utdanningsnytt.no

Innhold

● Hovedsaken: KRITIKK AV TRENDY GLASS-SKOLER

– Vi har til gode å se forskning for hvorfor glassvegger er bedre enn vegger uten innsyn, sier hovedverneombud Lars Erik Nylund i Oslo til Utdanning. Men for tiden bygges skoler i Norge gjerne med mye glass innvendig.

● Gylne øyeblikk 33

I Lerstad barnehage lagar barn og tilsette mat kvar fredag. – Lika ikkje, sa ungane dei første vekene. Men dei tilsette fann råd, fortel pedagogisk leiar Linda Opsvik.

Innhold

Aktuelt	4	Gylne øyeblikk	33
Aktuelt navn	8	Aktuell bok	34
Hovedsaken	10	Innspill	36
Kort og godt	20	Debatt	42
Ut i verden	21	Kronikk	48
Mitt tips	22	Stilling/kurs	52
Aktuelt	24	Minneord	54
Glimt	27	Lov og rett	55
Fotoreportasje	28	Fra forbundet	56
Friminutt	32		

● Mitt tips

7.-klassingene ved Lunde barneskole har tatt til seg Albert Einsteins ord om at «forsvinner biene fra jorda, har vi bare fire år igjen å leve». De har laget en manual for hvordan man bygger biebolig, bygget én hver og plassert dem ute.

Utdanning på nettet

I Utdannings nettutgave finner du blant annet løpende nyhetsdekning og debatt, utgaver av bladet i pdf-format og som eblad, samt informasjon om utgivelser: utdanningsnytt.no

Fotoreportasje

240 elever sveiset, lakkerte og håndterte mørbrad, lammelår og luksuskaker under NM i yrkesfag. Her ser vi Heidi Halstadtrø Olsen.

Krever tilbud om samisk i hele landet

Alle kommuner skal ha plikt til å tilby samisk-språklig barnehage tilbud, krever Samisk språk-utvalg. Bildet er fra en samisk barnehage i Oslo.

UTDANNING

Utgitt av Utdanningsforbundet
Oahppolihttu

Besøksadresse

Utdanningsforbundet,
Hausmanns gate 17, Oslo
Telefon: 24 14 20 00

Postadresse

Postboks 9191 Grønland, 0134 Oslo

e-postadresse

redaksjonen@utdanningsnytt.no

Godkjent opplagstall

Per 1. halvår 2016: 163.911
issn: 1502-9778

Design

Itera Gazette

Dette produktet er trykket etter svært strenge miljøkrav. Det er svanemerket og 100 % resirkulerbart.

Trykk:

Sörmlands Printing Solution
www.sormlandsprinting.se

Abonnementsservice

Medlemmer av Utdanningsforbundet melder adresseforandringer til medlemsregisteret. E-postadresse: medlem@utdanningsforbundet.no

Medlem av

Fagpressen

Utdanning redigeres etter Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakatens regler for god presseskikk. Den som likevel føler seg urettmessig rammet, oppfordres til å ta kontakt med redaksjonen. Pressens Faglige Utvalg, PFU, behandler klager mot pressen. PFUs adresse er Rådhusgt. 17, Pb 46 Sentrum, 0101 Oslo Telefon 22 40 50 40.

Forsidebildet

Skoler der vegger og dører er av glass, er høyeste mote. Men fire av de fem brukergруппene Utdanning har intervjuet, synes glass-skoler er en dårlig idé.

Foto: Erik M. Sundt

Leder Steffen Handal

1. nestleder Terje Skyvulstad

2. nestleder Hege Valås

Sekretariatssjef Lars Erik Wærstad

Leder

Knut Hovland | Ansvarlig redaktør

Millioner til økt lærertetthet må sikres

Diskusjonene om betydningen av økt lærertetthet fortsetter, og både enkelte forskere og politikere prøver å trekke i tvil at en slik satsing har noen som helst betydning. Slik har det vært i mange år, men lærere, elever og foreldre ser i alle fall en klar sammenheng mellom økt lærertetthet og et bedret tilbud til elevene. Muligheten for å følge opp hver enkelt elev blir selvsagt bedre hvis man ikke har en altfor stor gruppe eller klasse å forholde seg til. At arbeidssituasjonen for lærerne blir bedre, er også en positiv effekt av en slik satsing. Det er det helt legitimt å trekke fram. Nå ser det uansett ut til å være bred politisk enighet om tidlig innsats i skolen. Det innebærer flere lærere på 1. til 4. trinn.

Utdanningsforbundet har tidligere påpekt at mye av den satsingen som hittil er gjort, ikke har ført til noen reell økning av lærertettheten i norsk skole. Det har den politiske ledelsen i Kunnskapsdepartementet avvist. Tallene i offentlige statistikker taler imidlertid sitt tydelige språk. I forrige uke kom det nok en avsløring om at ikke alt går slik flertallet på Stortinget vil, denne gangen med Bergen som eksempel. I Bergens Tidende og Aftenposten kunne vi lese at de pengene Bergen kommune hadde fått for å kunne ansette flere lærere i fast stilling, i stedet hadde gått til vikarer. Hvis Bergen hadde brukt pengene slik de opprinnelig var tenkt, ville det ha vært tilstrekkelig til å ansette 19 nye lærere i fast stilling. Trolig kan det samme ha skjedd flere steder i landet, og etter alt å dømme skyldes det en feil i informasjonen som er kommet fra sentrale myndigheter.

Anders Tyvand (KrF), som sitter i utdanningskomiteen på Stortinget, reagerte sterkt på opplysningene som kom fram i nyhetssakene fra Bergen. Tyvand sier det er helt uakseptabelt om pengene KrF fikk inn i forhandlingene om årets budsjett, brukes på noe annet enn faste lærerstillinger. – Dette skal brukes til økt lærertetthet og ingenting annet, sa Tyvand. Audun Lysbakken i SV sier at han frykter pengene som er satt av til tidlig innsats, kan ende opp som penger til asfalt, hvis ikke midlene øremerkes. Ny asfalt trengs åpenbart flere steder i landet, men penger til det må ikke tas fra skolebudsjettene, fra de aller yngste barna i norsk skole.

Neste nummer av Utdanning kommer ikke ut i papirversjon, bare som eblad. Det er et forsøk vi er svært spent på, og vi håper så mange som mulig av våre lesere vil lese bladet på nettet. Det er akkurat det samme bladet som før, men det havner altså ikke i postkassene rundt om i landet. Resten av 2017 vil Utdanning komme ut som før, både i papirversjon og som eblad.

Knut Hovland

● Pensjon

– Stortinget må avgjere trygdeoppgjeret

– Stortinget må ta opp trygdeoppgjeret til reell handsaming før sommaren, seier sjeføkonom i arbeidstakersamanslutninga Unio, Erik Orskaug.

TEKST KirstenRopeid | kr@utdanningsnytt.no

Trygdeoppgjeret gav pensjonistane ein auke på 0,38 prosent. Misnøya med resultatet er så stor at leiar i Pensjonistforbundet, Jan Davidsen, ikkje vil signere protokollen for forhandlingane.

– Dette tyder at alderspensjonane reelt sett går ned med ein prosent i år, skriv Erik Orskaug på Unio si nettside. Orskaug har vore leiar for Unios delegasjon i trygdeoppgjeret.

Revidert budsjett

– Det er nå Stortinget startar handsaminga av revidert nasjonalbudsjett. Og det er i samband med revidert budsjett vi kan få endra trygdeoppgjeret. Så det er nå vi må setje fram kravet om å få oppgjeret til Stortinget, seier han til Utdanning.

– Eg veit ikkje korleis dei ulike partia på Stortinget vil møte dette. Og eg veit ikkje noko om finansieringa. Eg kan berre peike på at regjeringa vil bruke 1 milliard kroner til å auke minstefrådraget for pensjonsinntekt. Det er plasteret på såret for pensjonistane. Men pengane kan nyttast betre, seier Orskaug.

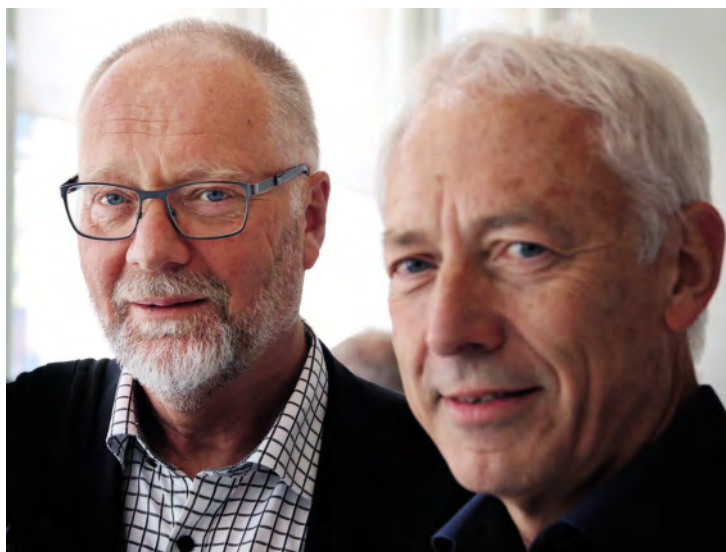
Stortingsvedtak ikkje følgt opp

Permittert leiar i Pensjonistrådet i Utdanningsforbundet, Bjørn L. Vaaland, stør kravet frå Orskaug om at nå må trygdeoppgjeret til Stortinget.

– Oppgjeret er ein konsekvens av at Stortinget sitt vedtak om utviklinga av pensjonane ikkje er følgt. Dette er politikk, for regjeringa tar ikkje notis av at stortingsvedtaket ikkje blir følgt. Da må Stortinget inn, seier Vaaland til Utdanning.

Bakgrunnen er at Stortinget i 2009 vedtok at pensjonane skulle auke med snittet mellom generell lønnsutvikling og generell prisutvikling.

– Men av praktiske grunnar vart dette gjort om

til at pensjonistane skulle få 0,75 prosent lågare pensjonsauke enn snittet for lønnsutviklinga, forklarer Vaaland.

Nedgang i realinntekt

Dei første åra fungerte denne praktiske tilnærminga ganske greitt, meiner Vaaland.

– Men nå får pensjonistane negativ realinntektsutvikling for tredje året på rad. Det var nok ikkje meininga med ordninga Stortinget i si tid vedtok, seier Bjørn Vaaland.

Arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie (H) sa i Dagsnytt 18 på NRK at mange arbeidstakarar har fått store lønnskutt som følge av framfor alt krisa i oljenæringa. Dette får følgjer for lønnsutviklinga til pensjonistane, sidan den generelle lønnsutviklinga er med og avgjer auken for pensjon.

Ho peikte vidare på at regjeringa til saman har brukt 7 milliardar på pensjonistane sin økonomi, med auka pensjon til gifte og sambuarar, auka minstepensjonar og skattelette. Auke ut over dette er ikkje forsvarleg, ifølgje Anniken Hauglie.

SV-leiar Audun Lysbakken vil at Stortinget skal handsame årets trygdeoppgjer. – Eg trur ingen såg for seg at pensjonistane fleire år på rad skulle tape kjøpekraft, seier han til NTB.

Erik Orskaug i Unio (t.v.) og Bjørn L. Vaaland i Utdanningsforbundet er skuffa over årets trygdeoppgjer og vonar Stortinget vil endre resultatet.

ARKIVFOTO JØRGEN JELSTAD

● Yrkesfag

Flere kan få godkjent utenlandsk yrkesopplæring

● Personer med yrkesopplæring som blant annet murer, maler og slakter fra Polen og Tyskland, kan fra nå av søke om å få utdannelsen godkjent i Norge. Godkjenningen innebærer at utdannelsen i Polen og Tyskland likestilles med tilsvarende norsk utdanning. Tidligere har det utelukkende vært mulig for kjøttskjærere, rørleggere, betongfagarbeidere, tømrere og frisører å søke om å få utdannelsen sin godkjent i Norge. ©NTB

● Mobbing

Stortinget vil la mobbeofre søke om oppreisning

● Det bør opprettes en egen oppreisningsordning for mobbeofre i tilfeller der skolens oppfølging har sviktet, mener en samlet utdanningskomité på Stortinget. Hvordan ordningen skal innrettes og hvordan det vil fungere, skal Kunnskapsdepartementet nå vurdere nærmere. Blant annet er det aktuelt å se på nyordningen i forhold til eksisterende oppreisningsordninger. ©NTB

● Akasia-streiken

101 medlemmer i Utdanningsforbundet er nå i streik i Akasia-barnehager i Hordaland og Rogaland. Bildet er fra en streikemarkering 15. mai.

FOTO ODD ARILD VISTE, UTDANNINGSFORBUNDET

Fire flere barnehager i streik

Det er ingen løsning i forhandlingene i Akasia-konflikten. Dermed er ytterligere fire barnehager tatt ut i streik.

TEKST Paal Svendsen | ps@utdanningsnytt.no og Marianne Ruud | mr@utdanningsnytt.no

Fra 18. mai er ytterligere 15 medlemmer i Utdanningsforbundet i streik i fire nye barnehager i Bergen og Rogaland. De fire barnehagene er Arna kyrkjelyds barnehage, Sandviken menighetsbarnehage, Skranesvingen barnehage og Solahagen barnehage.

Totalt er nå 101 medlemmer i Utdanningsforbundet i streik i 14 Akasia-barnehager.

12. mai møttes streikende fra Fagforbundet, Utdanningsforbundet, Delta og Lederne. – Alle fire fagforeninger står sammen om kravene gjennom hele meklingen. Det gir oss styrke, sa Odd Arild Viste, hovedtillitsvalgt i Bergen til Utdanning.

Konflikten dreier seg i hovedsak om en pensjonsordning. Motpart i forhandlingene er arbeidsgiverforeningen Spekter.

Spekter tar til etterretning at fagforeningene har trappet opp streiken, og beklager at streiken rammer barn og foresatte i Akasias barnehager:

– Vi leter etter muligheter som kan bidra til å løse streiken, slik at barnehagene kan

åpne igjen. Jeg kan bekrefte at det ikke har vært formell kontakt mellom partene siden meklingsbruddet, men vår dør er selvsagt åpen, sier kommunikasjonssjef i Spekter, Ingvald Dahl Dørnes.

Fra før er barnehagene Fana, Litlafjell, Nykirken, Sædalen, Søreide, Neshaugane, Paradis, Råtun, Nygård og Skjold rammet av streiken.

Strid om pensjon

Akasia AS, som eies av Bergen kirkelige fellesråd, meldte i fjor sine ansatte ut av den tariffestede pensjonsordningen og inn i Akasias innskuddsbaserte pensjonsordning. Det protesterte fagforeningene mot. Partene møttes hos Riksmekleren i begynnelsen av mai, men ble ikke enige.

Da kravet ble avvist, var fagforeningene villige til å godta en såkalt hybrid pensjonsordning. Dette godtok ikke Akasia og Spekter. Derfor tok fagforeningene ut medlemmene i streik.

Akasia eier og driver 20 barnehager, ifølge nettsiden deres.

Akasia har tatt opp lån

De siste årene har Bergen kirkelige fellesråd tatt opp lån på flere hundre millioner kroner for å bygge seg opp i markedet. Lånet er overført til Akasia. Konsernet ønsker pensjonsordninger som gir kostnader de kan leve med, ifølge NRK.

Fra 18. mai er 159 av Fagforbundets medlemmer i streik. I tillegg har Utdanningsforbundet 101 i streik, Delta 14 og Lederne fem. Til sammen 279 barnehageansatte er da tatt ut.

Rundt 1000 barnehagebarn i Bergen er nå rammet.

Akasia sendte 9. mai ut et brev til de ansatte der de påstår at fagforeningene sprer faktafeil og usannheter om lønns- og pensjonsforholdene i Akasia.

MEST LEST:

- – Vi lærere jobber ræva av oss
- Lærar starta ordkrig om flagg i 17. mai-toget
- «I Norge er det lik-som tradisjon at barna er syke i ett år i strekk det første året i barnehagen»
- Streiken i Bergen trappes ytterligere opp
- Godt relasjonsarbeid gir effektive skoler
- – Videregående skoler gir elevene færre timer enn de har krav på og bryter dermed loven

Gikk du glipp av denne?

Dette gjør du når du har vært utsatt for en yrkesskade i barnehagen

Hvis du som ansatt i barnehage blir utsatt for en hendelse på jobben som fører til en skade eller sykdom, kan du ha blitt utsatt for en yrkesskade.

➤ [Utdanningsnytt.no/skade0517](https://utdanningsnytt.no/skade0517)

Kommuneproposisjonen

SV frykter at 200 lærermillioner er lureri fra regjeringen

At regjeringen ikke øremerker pengene som skal gå til tidlig innsats i skolen, åpner for at ekstramidlene blir brukt til helt andre ting, frykter Ap og SV.

– Å love 200 millioner kroner til flere lærere uten øremerking gir ingen garanti for at pengene kommer fram til elevene. Dette er lureri, og lærere og elever har grunn til å være skuffet, sier SV-leder Audun Lysbakken.

– Når regjeringen verken øremerker tidlig innsats i barnehager og skoler eller satsingen på rusfeltet, kan pengene like gjerne ende opp som asfalt, sier han til NTB.

Også Arbeiderpartiets nestleder Trond Giske er i tvil om ekstrapotten virkelig vil bli brukt til tidlig innsats.

– Så lenge pengene ikke er øremerket, kan kommunene i realiteten bruke midlene på alle mulige formål, sier han til VG.

– Forsvant i det blå

Ekstrapotten til tidlig innsats i bar-

nehage og skole ble varslet da kommuneproposisjonen for 2018 ble lagt fram samtidig med revidert nasjonalbudsjett 11. mai. Tidlig innsats er en sentral del av de borgerlige partienes skolepolitikk, men også tidligere har fagre løfter ikke blitt fulgt opp i praksis, ifølge Lysbakken.

– Regjeringen har tidligere gjort det samme: 870 millioner kroner til økt lærertetthet forsvant ut i det blå. I stedet for flere lærere, ble det færre. Kunnskapsministeren selger skinnen for bjørnen er skutt, mener han.

SV vil ha på plass en nasjonal regel som sikrer maksimalt 15 elever per lærer på 1. til 4. trinn og maksimalt 20 elever per lærer på de andre trinnene.

– Bare da har vi en garanti for at pengene kommer fram og brukes i tråd med formålet, sier Lysbakken.

Ekstrabevilgningen til flere lærere for de yngste elevene i skolen kan bli brukt til alt mulig annet fordi regjeringen ikke vil øremerke den, advarer opposisjonen på Stortinget.

FOTO ERIK M. SUNDT

– Uklokt av kommunene om de ikke følger opp

Både kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen (H) og kommunalminister Jan Tore Sanner forsvarer beslutningen om ikke å øremerke midlene for 2018.

– Det betyr at kommunene kan bruke pengene på ulike måter, men jeg har ingen tro på at de svikter elevene ved å bruke pengene på asfalt eller andre formål enn tidlig innsats for barna, sier Røe Isaksen til VG.

Han håper imidlertid kommunene bruker de 200 millionene på intensivopplæring i smågrupper, styrkede pedagogisk-psykolo-

giske tjenester og kompetanse i skolefritidsordningen.

Sanner sier regjeringen ønsker minst mulig øremerking, men legger til at det er et klart mål at kommunene skal ta hensyn til regjeringens føringer.

– Noe annet ville vært veldig uklokt. Hvis kommunene ser bort fra føringene, risikerer man at staten tar sterkere føringsgrep senere, sier statsråden til NTB 11. mai.

De 200 millionene til tidlig innsats i barnehage og skole er en del av kommunenes såkalte frie inntekter på mellom 3,8 og 4,3 milliarder i 2018. ©NTB

Revidert nasjonalbudsjett

Lærarar får kutta studiegjelda

Regjeringa foreslår meir pengar til ettergiving av grunnskolelærarars studielån. I framlegget til revidert nasjonalbudsjett vert det lansert eit strakstiltak for Finnmark og sju kommunar i Nord-Troms. Med denne ordninga kan kvalifiserte grunnskolelærarar få sletta 20.000 kroner av studielånet kvart år dei arbeidar i ein skole i regionen,

heiter det i ei pressemelding frå Kunnskapsdepartementet.

Det kjem i tillegg til den summen alle yrkesaktive i tiltakssona får ettergitt. Dermed vil kvalifiserte lærarar kunne få inntil 45.000 kroner av studielånet sletta per år. Føremålet er å auke delen av lærarane i skolen som er kvalifiserte og gjere det meir attraktivt å bli lærar.

● **Fremskrittspartiets landsmøte**

Vil at skoler må arrangere gudstjeneste

Får Fremskrittspartiet det som de vil, blir det obligatorisk for skoler å arrangere skolegudstjenester.

TEKST Marianne Ruud | mr@utdanningsnytt.no

Foreldre skal ikke lenger krysse av på et skjema om deltakelse, men elever skal få mulighet til fri-tak, går det fram av en resolusjon som ble vedtatt på partiets landsmøte i begynnelsen av mai.

– Jeg støtter resolusjonen, fordi elever har mulighet til å reservere seg, sier stortingsrepresentant Bente Thorsen til Utdanning.

I uttalelsen pekes det på at samarbeidet mellom kirken og skolen har lange tradisjoner. En skolegudstjeneste innebærer ikke noe trosspress mot den enkelte eleven, men er en mulighet til å lære om norsk kultur og kristen tradisjon, heter det videre.

«Gudstjenester foran jul har en viktig plass, og

man kan ikke forstå Norge hvis man ikke skjønner og forstår hva kristendommen har betydd. Samtidig vil eleven få en opplevelse av hva det vil si å være med på en gudstjeneste», heter det resolusjonsteksten.

– Skal vi nekte elevene skolegudstjeneste og julefeiring fordi det kan krenke noen? Skal vi slutte med julenisser? Og nisselue – en uskyldig rød sak med hvit pusekant? Jeg har snakket med elever med ulik bakgrunn. De vil ikke bli fratatt muligheten til å delta på skolegudstjeneste, sa Thomas Klingen fra Buskerud, fylkeslaget som fremmet resolusjonsforslaget.

– Foreldrenes ansvar

Nestleder Per Sandberg ba – på vegne av redaksjonskomiteen – om at landsmøtet avviste resolusjonsforslaget. Sandberg fikk støtte blant annet fra Frank Willy Djuvik fra Sogn og Fjordane:

– Det er foreldrenes ansvar å lære barna om kristendom. Det offentlige skal ikke styre alt, sa Djuvik.

Alle skoler skal holde skolegudstjeneste, men elever skal fortsatt kunne fritas, vedtok Fremskrittspartiets landsmøte. **ARKIVFOTO** LENA OPSETH

Siv Jensen forsvarte private eiere

Fremskrittspartiets leder kan ikke skjønne at politikere kritiserer at private driver barnehager, skoler og omsorgstjenester. Hun gikk til hardt angrep på disse kritikerne.

Jensen trakk fram sin oldemor, Betzy Kjelsberg, som ble født i 1866.

– Den gangen hadde ikke kvinner rett til videregående skole. I stedet for å demonstrere engasjerte

Siv Jensen brukte mye av sin åpningstale på landsmøtet til å snakke opp private velferdstjenester.

FOTO MARIANNE RUUD

hun privatlærer til seg selv og fem andre driftige damer. De gjorde det fordi det offentlige sviktet. Dette var landets første artiumskurs for kvinner, sa hun.

– Mer enn 130 år senere diskuterer noen fortsatt om det skal være tillatt med private barnehager og skoler. Det er kvinnefiendtlig og omsorgsfiendtlig. Det er i omsorgssektoren mange kvinner har hjertet sitt og kompetansen sin. Da skal vi jo ikke bidra til å gjøre det verre for disse kvinnene, sa partilederen.

En norsk oppvekst

Siv Jensen understreket at Fremskrittspartiets mål er at innvanderne skal bli del av den norske hverdagen.

– De som kommer hit, skal lære seg å snakke norsk og delta i det norske samfunnet. Foreldre skal gi barna en norsk oppvekst, enten de er norske, muslimer eller hinduer, sa hun.

● **Yrkesfag**

Landets første private yrkesskole åpner i Bergen

Kunnskapsdepartementet har godkjent at entreprenørbedrifter på Vestlandet kan starte en yrkesfaglig friskole i Bergen, skriver NRK. Skolen kan ha opptil 60 elever på hvert av trinnene videregående trinn 1 (vg1) bygg- og anleggsteknikk og vg2 byggteknikk, og den skal ligge sentralt i Bergen. Entreprenørforeringen Bygg og Anlegg (EBA) i Hordaland og Sogn og Fjordane, som står bak prosjektet, håper at dørene kan åpne neste høst.

Aktuelt navn

Vil LOse inn en ny regjering

Nyvalgt LO-leder Hans-Christian Gabrielsen tar gjerne et kurs i taleteknikk fra tidligere LO-sjef Yngve Hågensen. Men først vil han sørge for at landet ledes av Jonas, og ikke Erna.

TEKST Hans Skjong | hs@utdanningsnytt.no

FOTO Trond Isaksen

● Hans-Christian Gabrielsen (49)

Hvem

Mangeårig fagforeningsmann. Landsorganisasjonens (LO) andre nestleder i fire år, og tidligere forbundssekretær i Fellesforbundet. Han tok fagbrev som prosessoperatør ved Tofte Industrier i Buskerud, hvor han var ansatt fra 1984 til 1995.

Aktuell

Nyvalgt LO-leder. Gabrielsen ble formelt valgt som ny leder under LO-kongressen, som ble avholdt 8.-12. mai i Oslo.

Gratulerer med jobben. Hvordan vil vi merke at det har blitt en ny LO-leder?

Først og fremst gjennom at det er en annen person som er LO-leder!

Du kan potensielt sitte i 12 år. Hvilke fordeler og ulemper ser du med det?

Jeg er først og fremst opptatt av å gjøre en god jobb i perioden som kommer. I LO velger kongressen ledelse hvert fjerde år. At det er mulighet for kontinuitet, mener jeg er positivt, men det avgjør de nesten 400 delegatene på kongressen.

Du har sagt til Dagbladet at det viktigste i 2017 er å «skifte ut Erna og Siv». Hvordan skal LO bidra til det?

Det viktigste vi kan bidra med, er via et unikt nettverk av tillitsvalgte å vise hvordan norsk arbeidsliv egentlig er. Det skapes ikke nye jobber, grunnleggende rettigheter er under press, og unge sliter med å finne arbeid.

Norsk arbeidsliv står overfor potensiell utfasing av olje- og gassindustrien og automatisering av jobber. Hva er din oppskrift for å sørge for at arbeidsledigheten i Norge holder seg lav?

Ledigheten i Norge er på et stabilt høyt nivå om vi ser på de siste tiår. 125.000 mennesker er uten arbeid. Sysselsettingsgraden viser at det nesten ikke skapes nye jobber, og flere faller utenfor. Min oppskrift er å bruke pengene på jobbvekst, kvalifisering til nye jobber og kamp mot sosial dumping.

Du har selv fagbrev som prosessoperatør. Hvilke grep ville du gjort innen yrkesfagene i skolen hvis du var kunnskapsminister?

Jeg ville gjort mer for å vise folk hvor viktig yrkes-

fag er for landet vårt. Samtidig ville jeg brukt mer av både pisk og gulrot for å få flere bedrifter til å ta inn lærlinger.

Hvilken kjent person ville du hatt som lærer?

Det måtte vel være kurs i taleteknikk med Yngve Hågensen.

Du får holde en undervisningstime for den norske befolkning. Hva handler timen om?

Den handler om verdien av et liv i arbeid. Hvordan arbeidslivet ikke bare danner grunnlag for all velferden, men også personlig utvikling.

Hva er din favorittbok?

«Terningmannen» av Luke Rhinehart leste jeg for mange år siden. Den var fornøylig.

Hva gjør du for å få utløp for frustrasjon?

Jeg spiller trommer.

Hva er ditt bidrag i kampen for å redde verden?

Jeg er god i sortering og resirkulering av avfall på hjemmebane. I et litt mer overordnet bilde har jeg et solid engasjement for klimapolitikk og teknologi som kan ta verden inn i fremtiden.

Hvilke tvangshandlinger har du?

Jeg er grundig. Må alltid ha sitatsjekk av journalister som deg.

Hva har du lagt ut på Facebook denne uka?

Jeg har lagt ut bilder av kongressen vår og fortalt hvordan jeg gleder meg til å jobbe med kollegaer i ny LO-ledelse.

«Jeg har et solid engasjement for klimapolitikk.»

Vi deler med alle!

- Den neste utgaven av **Utdanning** har vi valgt å dele med alle.
Bladet kommer kun i elektronisk versjon som eblad,
og blir tilgjengelig på Utdanningsnytt.no fra tirsdag 6. juni.

Utdanning 11
finner du her >
Utdanningsnytt.no
fra **6. juni.**
God lesning!

UTDANNINGSNYTT.NO

Les **UTDANNING** som eblad!

Hovedsaken
SKOLEBYGG

Glasserom

Granstangen skole på Furuset i Oslo er bygget med glass fra gulv til tak i klasserommene. – I byggeprogrammet til Utdanningsetaten var det ønske om en stor grad av transparente løsninger. Det ble tydelig at de ville ha mye glass. Det bidrar til sosial kontroll, og det er flott at man viser frem skolens funksjoner til alle brukere, sier arkitekt Pål Andresen.

Nye skoler i Oslo og mange steder i landet bygges med utstrakt bruk av glass innvendig. Kritikere frykter for sikkerheten ved en terroraksjon og mener det fører til ukonsentrerte elever. Glasset hindrer mobbing, svarer Utdanningsetaten i Oslo.

mene

TEKST Hans Skjong | hs@utdanningsnytt.no

FOTO Erik M. Sundt

– **Det er jo vårt ansvar** ikke å se ut av klasserommet når det skjer noe på gangen, sier Kawtar Rahali, som her sitter med venninnene Firdevs Hamdemir og Selinay Demiarbas i trappetrinnene i foajéområdet.

FOTO HANS SKJONG

«Det er noen elever du vet ikke bør sitte langs glassveggen.»

Karoline Rye, lærer

– **Hvis vi ser en slåsskamp** på gangen, da vil alle se ut av klasserommet, sier Kawtar Rahali.

Utdanning møter 9.-klassingen ved Granstangen skole på Furuset i Oslo, som sto ferdig i 2015. Skolen er en rektangulær kjempe-funkisbygning i passivhusstandard, med utstrakt bruk av glass innvendig. Glassveggene går fra gulv til tak inn til klasserommene.

Da Utdanning møter Lars Erik Nylund, hovedverneombud i Utdanningsetaten i Oslo, gir han Rahali rett.

– Den store bruken av glass i skoler er svært forstyrrende for både elever og ansatte. Det gjør det vanskelig for elever å konsentrere seg, noe som igjen påvirker læringsarbeidet generelt, sier Lars Erik Nylund.

De neste ti årene vil Oslo få om lag 3500 nye elever. Innen 2019 skal kommunen investere 10 milliarder kroner i skoleprosjekter for å huse disse elevene, og mange steder i landet bygges og rehabiliteres det skoler.

Men hvorfor bygges skoler slik de gjør, og hvordan påvirker det læringsarbeidet? Og hvordan kan man sikre at skoler som bygges i dag, også kan brukes når Rahalis barnebarn en gang begynner på skolen?

Å mobbe i glasshus

I et kontorbygg med utpreget 1980-tallsestetikk på Bryn i Oslo holder Utdanningsforbundet Oslo til.

1. nestleder i fylkeslaget, Therese Thyness Fagerhaug, har selv hindret innsyn til sitt cellekontor ved å lukke igjen de vertikale rullegardinene. Selv om hun, og hovedverneombud Nylund, kan virke som glassmesternes store skrekk, ønsker de mest av alt en debatt om hvordan skoler i Oslo og ellers i landet skal utformes.

Fagerhaug mener alt glasset øker faren for visuell støy, ved at elever kan se ut på hva som skjer i gangen, eller i andre klasserom eller læringsrområder.

– I tillegg gjør det noe med både lærerne og elevene at alle og enhver kan se inn fra gangen på

– **Glasset gjør det vanskelig** for elever å konsentrere seg, noe som igjen påvirker læringsarbeidet generelt, sier Lars Erik Nylund, hovedverneombud i Utdanningsetaten i Oslo. I forgrunnen, 1. nestleder i Utdanningsforbundet Oslo, Therese Thyness Fagerhaug, som selv har hindret innsyn til sitt cellekontor ved å trekke ned rullegardinene.

FOTO HANS SKJONG

Therese Thyness Fagerhaug i Utdanningsforbundet Oslo mener alt glasset øker faren for visuell støy. Rektor Trond Nilsen ved Granstangen skole tror ikke læringen blir noe bedre av at det er glass, men at det ikke påvirker negativt heller. Her er elev Nikola Pusica i samtale med lærer Kriss F. Solvold-Baldvinsson.

hvordan de underviser, leder klassen sin og arbeider. Elever og ansatte opplever at de konstant blir sett. Vi mener man bør stille spørsmål ved om det er greit at elever og ansatte skal være på utstilling, sier Fagerhaug.

Harald Øvland er avdelingsdirektør for skoleanlegg i Utdanningsetaten (UDE) i Oslo kommune. Han sier at bruken av transparente løsninger er grunnnet i et ønske om åpenhet, innsyn og utsyn, for å få inn dagslys og for å forebygge mobbing.

– Vi prøver å minimere de visuelle forstyrrelsene ved å plassere klasstrinn i samme hjemmeområde. Slik blir det færre elever som går forbi læringsarealene og dermed mindre distraksjoner for de elevene som sliter med konsentrasjonen. Vi har også sett på andre løsninger for ulik grad av skjerming, avhengig av aktivitet og behov. Mange rapporter viser at mobbing ofte skjer i gangene. Ved bruk av glass vil det være lettere for en voksen å følge med på hva som skjer ute i korridorene, sier Øvland.

Både Fagerhaug i Utdanningsforbundet i Oslo og hovedverneombud Nylund mener alt glasset gjør at det ikke er noe sted elever kan trekke seg unna og være skjermet fra andre.

– Det er ingen steder du kan gjemme deg for

mobbere, sier Fagerhaug.

De er også redd for at bruken av glass skal gjøre det vanskeligere for elever med konsentrasjonsvansker.

Glasset på Granstangen

Tilbake på Granstangen skole på Furuset i Oslo, en snau timinutters tur med T-banen lenger øst fra Bryn. Skolen er et kroneksempel på et bygg som er utformet slik Fagerhaug og Nylund mener er uheldig.

Idet Utdanning kommer inn i det åpne, luftige fellesområdet, håndhilser rektor Trond Nilsen på skoleelevene. Det gjør han og de andre ansatte hver morgen.

– Det blir en veldig oversiktlig og trygg plass å være. Jeg tror ikke læringen blir noe bedre av at det er glass, men det påvirker heller ikke negativt, sier Nilsen.

Rektor Nilsen sier elevene syns det var spennende i starten å kunne se ut i korridorene, men nå blir de ikke påvirket av at det skjer ting utenfor klasserommene.

– Når undervisningen er god nok, tror jeg heller ikke elevene kjenner noe behov for å titte ut av klasserommet, sier han.

«Det blir en veldig oversiktlig og trygg plass å være.»

Trond Nilsen, rektor

>

Lærerne Christine Jensen, Karoline Rye og Johnny Kvaale Bjerk synes alt i alt at arkitekturen innvendig fungerer godt og de sier de har måter å håndtere elever som kan bli distraheret av det som skjer ute i korridorene.

FOTO HANS SKJONG

Rektor Trond Nilsen sier elevene syns det var spennende i starten å kunne se ut i korridorene, men nå blir de ikke påvirket av at det skjer ting utenfor klasserommene.

Litt senere på morgenen, mellom første og andre undervisningstime, sitter Kawtar Rahali med venninnene på niendetrinnet Firdevs Hamdemir og Selinay Demiarbas i trappetrinnene i foajéområdet.

– Det er jo vårt ansvar ikke å se ut av klasserommet når det skjer noe på gangen, sier Rahali.

Arbeidsrom av glass

Opp trappen og inn en glasskorridor forbereder lærerne Christine Jensen, Karoline Rye og Johnny Kvaale Bjerk seg til nye undervisningstimer.

Som i klasserommene er det glass fra gulv til tak inn til arbeidsrommet.

– Jeg har hatt elever som har hylgrått. Da er det vanskelig å finne et sted hvor andre ikke kan se inn, sier Jensen.

Inne hos miljøterapeuten er det mobile skillevegger som kan stilles foran glassveggen for å hindre innsyn hvis elever trenger skjerming.

De tre lærerne sier elevene vet at lærerne er lette å finne hvis de har noen spørsmål.

– Samtidig, trenger du å sitte i fred for å bli ferdig med noe, må du sette deg i hjørnet hvor det ikke går an å se inn, sier Jensen.

Tross noen innvendinger synes de alt i alt at arkitekturen innvendig fungerer godt. De sier de har måter å håndtere elever som kan bli distraheret av det som skjer ute i korridorene.

– Det er noen elever du vet ikke bør sitte på raden ved glassveggen. Da plasserer du dem et annet sted i klasserommet, sier Rye.

Arkitektarketyper

Sivilarkitekt Pål Andresen i arkitektgruppen Lille Frøen forteller litt om valgene som ble gjort i utformingen av Granstangen skole. Han sier at skolen har en svært sammensatt elevmasse.

– I byggeprogrammet til Utdanningsetaten var det ønske om en stor grad av transparente løsninger. Det ble tydelig at de ville ha mye glass. Det bidrar til sosial kontroll, og det er flott at man viser frem skolens funksjoner til alle brukere. Det gir en trygghet at du blir sett og at du kan se inn. Ulempen er at det kan bli visuell støy som kan forstyrre enkelte elever. Slike løsninger krever en moden elevmasse, sier Andresen.

Som bestilt

Slik Andresen peker på i avsnittet over, er det Utdanningsetaten og kommunen som «bestiller» transparente løsninger. I Oslo kommunes «Standardprogram for nye grunnskoler – bygg for læring» står det:

«Som en overordnet intensjon vektlegges løsninger som gir god anledning til innsyn og utsyn. Et transparent bygg med bruk av glass internt i bygget vil være miljøskapende. Det vil gi god mulighet til oversiktighet og slik virke dempende på negativ atferd. Å synliggjøre de ulike aktivitetene i en skole vil også kunne fremme fagenes likeverd og gi en opplevelse av å være en del av et aktivt og variert læringsmiljø».

Men i oljehovedstaden Stavanger er det ikke noen sentrale retningslinjer som pålegger skoleeier å ha stor grad av transparente løsninger. Det

LÆRERARBEIDSROM

gjør karak

forteller rådgiver Rune Knutsen i Stavanger kommunes skolefagstab i oppvekstavdelingen.

– Tvert imot har de folkevalgte i Stavanger vedtatt at «glassvegger mellom klasserom bør normalt unngås. Ved bruk av glassfelt i vegg mot fellesareal skal det alltid vurderes om disse bør være helt eller delvis «frostet» for å slippe gjennom lys, men gi skjerming for forstyrrende inn/utsyn», refererer Knutsen, og legger til:

– Vi mener det viktigste er å bruke sunt vett når det gjelder graden av bruk av glass. Noen skoler ser ut som utstillingsvinduer i butikker innvendig, og det er ikke bare heldig. Ingenting er tristere enn når lærere henger opp gråpapir på glassveggene for å hindre innsyn. Samtidig gir glassvegger lærere muligheten til å ha kontroll med elever, for eksempel i grupperom og fellesarealer utenfor klasserommet, sier Knutsen.

«Ingenting er tristere enn når lærere henger opp gråpapir på glassveggene for å hindre innsyn.»

Rune Knutsen, rådgiver

Å skjule seg med timeplaner

Kanskje har skolepolitikerne i Stavanger kommune kommet over forskningen til førsteamanuensis Aud Torill Meland ved Universitetet i Stavanger. For snaut ti år siden var hun på feltarbeid ved en ny videregående skole i Stavanger med utstrakt bruk av glass innvendig.

– I sum var lærerne negative til de transparente løsningene. De opplevde å bli overvåket mens de jobbet. De følte også at deres synspunkter ikke ble vektlagt av skoleledelsen eller kommunen.

Det var også innsyn inn til lærernes arbeidsrom, forteller Meland.

– Lærerne prøvde å skjule seg med timeplaner og stensiler. De savnet rett og slett en privat sfære hvor de kunne trekke seg tilbake og diskutere faglige spørsmål med hverandre. Noen av elevene reagerte også på at det var innsyn hvis de skulle ha veiledning av læreren, sier Meland.

Det er fullt innsyn inn til lærernes arbeidsrom.

– Hvis du trenger å sitte i fred for å bli ferdig med noe, må du sette deg i hjørnet hvor det ikke går an å se inn, sier lærer Christine Jensen.

>

– **Erfaringer fra lærere** synes å være at mange synes det er uvant med glassvegger, men at de aller fleste venner seg til det, sier Siv Stanem til Utdanning. Hun er skoleplanlegger i Norconsult, som har en fireårig kontrakt med Utdanningsdirektoratet om drift av den nasjonale rådgivningstjenesten for fysisk læringsmiljø. Alend Sheker hilser gjennom glassveggen.

Meland understreker at bruken av glass var relativt nytt, og at mange av lærerne ikke hadde så mye erfaring med det fra før. I årene etter feltarbeidet sier Meland at flesteparten av lærerne sluttet ved skolen.

Meland er nesten helt sikker på at valgene om fysisk læringsmiljø ikke var forskningsbasert.

– Lærerne trakk frem mangel på forskning omkring transparent arkitektur i intervjuet. Ei heller fant jeg dokumentasjon på dette da jeg undersøkte bakgrunnen for beslutningen. Verken på skole- eller fylkeskommunenivået, sier Meland.

Hvor er forskningen?

Også hovedverneombud Lars Erik Nylund i Utdanningssetaten i Oslo og Therese Thyness Fagerhaug i Utdanningsforbundet Oslo mener det er mangel på dokumentasjon knyttet til bruken av glass.

– Vi har til gode å se de gode forskningsforankra begrunnelsene for hvorfor glassvegger er bedre enn vegger uten innsyn. Vi har etterspurt dokumentasjon om hvorfor skoler bygges på denne måten, uten å få det, sier Nylund.

Siv Stavem er skoleplanlegger i Norconsult, som har en fireårig kontrakt med Utdanningsdirektoratet om drift av den nasjonale rådgivningstjenesten for fysisk læringsmiljø.

– Vi ønsker mer forskning på dette feltet velkommen. Det er lite norsk forskning på utforming av læringsmiljøer. Noen masteravhandlinger de senere år har fokusert på utforming av skolebygninger; Norsted, Husebye, Bølviken med flere. Erfaringer fra lærere synes å være at mange synes det er uvant med glassvegger, men at de aller fleste venner seg til det (jf. Husebyes masteravhandling). Elever er forskjellige og lærer på forskjellige måter, og dette bør man også planlegge for i skolene, sier Stavem.

Avdelingsdirektør Harald Øvland i Utdanningssetaten sier de har satt i gang en ekstern evaluering av standardprogrammet for skoler i Oslo.

– Det skal både vurderes om kravene er hensiktsmessige og om de er ivarettatt på en god måte i gjennomførte byggeprosjekter. Blant annet skal det undersøkes hvordan skolene med transparens oppleves av brukerne. Vedtatte krav er basert på erfaringer fra Oslo-skoler, men vi vet erfaringene varierer fra skole til skole, sier Øvland.

Look to Finland

Glass og åpenhet er altså blitt populært i norske skoler. Men hva er de arkitektoniske trendene i Finland, den «nordiske vinneren» av den omdiskuterte PISA-rangeringen?

– Transparente løsninger, enten ved bruk av

«Det gamle klasserom/korridor-konseptet er foreldet.»

Reino Tapaninen, sjefsarkitekt

glassvegger, eller ingen vegger i åpne læringslandskaper, har vært en trend i finske skoler i mange år. Man tenker at denne trenden gir de beste løsningene for samarbeidende læring, skriver sjefsarkitekt Reino Tapaninen i Opetushallitus, Finlands svar på Utdanningsdirektoratet, i en e-post.

Han sier at evalueringer og intervjuer viser at læringsresultater og trivsel hos lærere og elever er høyere i åpne læringsområder enn i tradisjonelle, lukkede klasserom.

– Ethvert sted i skolen er et sted for læring, og slik skal det være. Det gamle klasserom/korridor-konseptet er foreldet og bør bli glemt, sier Tapaninen.

Rådgiver Riina Länsikallio i lærerorganisasjonen Opetusalan Ammattijärjestö sier nye retningslinjer for undervisning i Finland tilsier at lærere skal jobbe mer sammen enn før. Og at det skal være større klasserom hvor to lærere kan undervise to elevgrupper samtidig.

– Myndighetene har ikke så mange retningslinjer for arkitekturen i skolene. Skoler som ble bygget på 1990-tallet og senere, har glassvegger innvendig. Vi har i flere år stilt spørsmål ved sikkerheten ved dette, skriver Länsikallio til Utdanning.

Å forberede seg på det verste

For Länsikallio kommer fra et land med triste erfaringer på skoleangrepsfronten. For rundt et tiår siden ble landet rammet av to skoleskytinger:

i 2007 ved Jokela, og i 2008 i Kauhajoki skole. Massakrene kostet i alt 19 personer livet.

Tapaninen i Opetushallitus sier utdanningsmyndighetene, i sjokket etter angrepene, vurderte å bare bruke skuddsikkert glass eller ikke bruke glass i det hele tatt innvendig i skolene.

– Etter at det første sjokket hadde lagt seg, innså vi at dette ikke var løsningen. Åpenhet og transparens kan også øke sikkerheten og muligheten til å orientere seg i skolen. Skolene kan være forberedt på angrep ved å ha to nødutganger fra klasserommene, og ved å bruke rullegardiner og gardiner foran glassvegger for å hindre at en angriper kan se inn, sier Tapaninen.

På Granstangen skole i Oslo sier rektor Nilsen at de kan ikke leve i en kontant tilstand av å være forberedt på skoleterror, selv om man ikke kan utelukke det.

– Vi vet fra utlandet at det ofte er tidligere elever med mobbehistorikk som kommer tilbake og utfører handlinger. Vi vil heller forebygge med gode relasjoner med elevene for å sørge for at det ikke skjer. Vi utviser for eksempel aldri elever fra skolen. Da ender de bare opp med å henge på Oslo S, sier Nilsen.

Øvland i Utdanningsetaten i Oslo sier at kommunen ikke har innført krav om to utganger per klasserom, men at de er i gang med å etablere enhetlig skilting etter råd fra beredskapsstatene, og toveis-kommunikasjonssystem som kan brukes ved en eventuell alvorlig hendelse.

Å bygge for fremtiden

Så hvordan kan skoleeiere og skolebyggere i det ganske land sørge for at skolene som bygges, kan brukes av flere generasjoner fremover?

Arkitekt Pål Andresen mener det er viktig å tenke på at rommene skal kunne brukes i mange forskjellige situasjoner.

– Det bør ligge til rette for å endre byggets romantall. For eksempel ved Granstangen skole er det lagt veldig til rette for dette. Råbygget er svært lite begrensende hvis man vil endre utformingen innvendig i fremtiden. I tillegg er det vesentlig med robuste løsninger i utformingen som tåler slitasje, sier Andresen.

Fagerhaug i Utdanningsforbundet Oslo peker på trender i skolebygg opp gjennom historien.

– En periode skulle skolene ha datarom, så kom prosjektoren. Det er litt som slengbuksene jeg kjøpte på 1970-tallet, jeg bruker dem ikke så mye nå. Det er litt det samme som skolebygging. Skoleeierne kaster seg ofte på en motebølge, sier Fagerhaug, og legger til:

– Samtidig har jo kjernen i læringsarbeidet ikke forandret seg så mye. Veldig mye foregår i et klasserom, selv om elevene er friere og vi lærere ikke doserer slik mange gjorde før, sier hun.

Finlands svar på Utdanningsforbundet, fagorganisasjonen OAJ, sier de i flere år har stilt spørsmål ved sikkerheten ved glassvegger, skriver rådgiver Riina Länsikallio til Utdanning. For snaut ti år siden ble Finland rammet av to skoleskytinger som totalt kostet 19 personer livet. Til v. ser vi Medina Konjuhi i samtale med lærer Merethe Nielsen mens Ereza Salimi hører på. Med ryggen til fra venstre: Emel Kadragic og Hassan M. Osman.

Å beregne framtiden

Astri Syse.
Foto SSB

I tillegg til at norske politikere og skolemyndigheter påvirker hvordan skoler utformes, skal de sørge for at det er nok skoleplasser til fremtidige elever.

I 2040 vil det være mellom 60.000 og 70.000 flere elever i norske grunnskoler enn i 2015, og rundt 20.000 flere elever i videregående opplæring. Det viser framskrivinger i brosjyren «Fakta om utdanning 2017 – nøkkeltall fra 2015» fra Statistisk sentralbyrå (SSB).

Astri Syse er seniorforsker i Forskningsavdelingen ved SSB og har befolkningsframskrivinger

som sitt primære forskningsområde.

Hun sier at prognosene for elevframskrivinger henger tett sammen med befolkningsveksten generelt, og mer spesifikt fruktbarhetsnivået hos norske kvinner og innvandringen til Norge.

– Generelt er det befolkningsvekst i landet som vil gjøre at det blir flere elever i skolene. Men det er regionale forskjeller. Generelt vil det i årene frem mot 2040 trolig bli en økning i befolkningen i Sør-øst-Norge, mens det i Hedmark, Nord-Trøndelag og fylkene i Nord-Norge vil bli en langt svakere befolkningsøkning, sier Syse.

Det har for eksempel vært ulike elevtallsframskrivinger i Oslo de siste årene.

Hun sier det kan ha sammenheng med at Oslo har en høyere andel innvandrere enn andre fylker, og at innvandringen i enkelte tidligere år har vært høyere enn den er nå. Hun tror det kan ha ført til

«Kommuner kan med fordel bygge flerbruksbygg.»

Astri Syse,
seniorforsker

Arkitekt Pål Andresen mener skoler kan brukes i mange tiår fremover hvis skoleeiere tenker på at rommene skal kunne brukes i mange forskjellige setninger.

- Det bør ligge til rette for å endre byggets romantall, det er det for eksempel lagt veldig til rette for ved Granstangen skole. Her ser vi elevene Donarta Krasniqi (til venstre) og Medina Konjuhi.

Dette mener brukergrupper:

Cato Lie, Funksjonshemmedes fellesorganisasjon:

– Jeg er ikke positiv til mye bruk av glass i skoler. Elever som sliter med konsentrasjonen, vil lett bli distraheret hvis det skjer ting utenfor klasserommet. Glass gir også dårlig akustikk, noe som gjør det vanskeligere for elever med nedsatt hørsel. Det kan hjelpe å bruke tepper i klasserommene, men det vil igjen by på utfordringer for elever med astma og allergi. Bruken av glass vil by på utfordringer for svaksynte elever, særlig hvis glassene ikke er merket godt nok, sier Lie.

FOTO FCO

Marit Skatvedt, Hørselshemmedes Landsforbund

– Elever med nedsatt hørsel har en tendens til å falle mellom flere stoler. I arbeidet med universell utforming og fysiske forhold blir det ofte fokus på syn/ bevegelse, og ikke akustikk og støydemping, selv om dette også kommer alle de andre elevene til gode i form av mindre støybelastning og generelt bedre arbeidsmiljø. I skolen ser vi utstrakt bruk av feil materialer (betong, glass og lignende som gir dårlig akustikk), og vi ser utstrakt bruk av glassvegger som forstyrrer lys/motlys, det vil si muligheten for å munnavlese, noe som for mange hørselshemmede er essensielt for å oppfatte tale.

FOTO ASTRID WALLER

Nina Holmen, ADHD Norge

– Eksekutive funksjonsvansker er å regne som en av hovedvanskene for elever med ADHD. For mange vil evnen til konsentrasjon, oppmerksomhet, impulsivitet, planleggingsevne, selvregulering og selvbeher-skelse ligge langt under det som forventes ut fra generell utvikling, og skjevheten vil for mange vare hele livet. Elever med ADHD kan lett bli avledet og distraheret, så det anbefales for eksempel ikke at elevene sitter på vindusrekka. Det kan skje mye utenfor vinduet. Med transparente løsninger vil avledningen kunne eskalere og det å innta læring blir mer utfordrende for disse elevene og gå ut over læringsmiljøet. ADHD Norge anbefaler ikke slike løsninger.

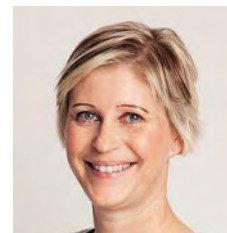

FOTO ADHD NORGE

Sverre Fuglerud, Norges Blindeforbund

– Glassvegger gir en del utfordringer. Lys gjennom veggene kan blende eller skape skygger. Det er viktig at glassvegger blir veldig godt merket for å unngå sammenstøt, og i tillegg ville jeg tro det er lett å bli distraheret av ting som foregår på gangen, særlig for dem som sitter nær glassveggen. Jeg ser ikke helt fordelene med denne løsningen.

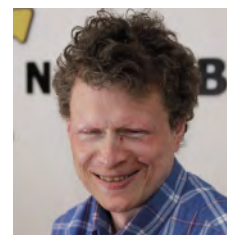

FOTO NORGES BLINDEFORBUND

Rahman Chaudhry, Elevorganisasjonen

– Det viktigste er å legge til rette for universell utforming. Det er mange skoleledere som sier at skolen deres er universelt utformet, men som i praksis mangler tilrettelegging for elever. Det blir en ny epoke med skoleutbygging, hvor man skal sørge for at skolene passer for alle elever. Det er ingen som vinner på at elever tas ut vanlig undervisning fordi læringsmiljøet ikke er godt nok utformet. Når det kommer til glassvegger velger vi å ikke uttale oss, rett og slett fordi vi ikke vet nok, og ikke har fått tilbakemeldinger fra medlemmene våre om temaet.

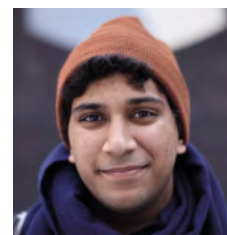

FOTO MAGNUSHUNDVIN

at myndighetene forventet flere elever enn det blir i praksis.

- Hvis fremtidige regjeringer for eksempel strammer inn innvandringspolitikken, kan det bety at det blir lavere befolkningsvekst, og dermed færre elever i skolene, sier Syse.

Hun sier at kommunene og fylkene kan forbedre seg på fremtidige elevøkninger på flere måter.

- Det er naturlig å tenke på åpning av store arbeidsplasser, eller utbygging av veier eller jernbane, vil føre til en befolkningsøkning og dermed behov for flere skoleplasser, sier Syse.

Hun sier at også kommuner med fordel kan bygge flerbruksbygg.

- Det vil for eksempel bety at skoler i fremtiden kan bygges om til å bli omsorgsboliger hvis befolkningsendringene skulle tilsi at det er mer behov for det, sier Syse.

«I vår nåtid og i vårt land er det skamfullt å være sentimental. Uten en smule sentimentalitet har mennesket knapt fantasi til å forstå ordet medfølelse. Ikke ordet kjærlighet. Knappt ordet sorg»

Stig John Claesson (1928–2008), svensk forfatter og illustratør. Fra romanen «Kärlek rostar inte»

Lærlinger

Årets lærebedrift

Bring transportløsninger, avdeling Lom og Otta, er kåret til årets lærebedrift innen transport og logistikk.

Bak utmerkelsen står Samarbeidsforum for opplæringsvirksomheter innen transport- og logistikkfag i Norge. De begrunner tildelingen blant annet slik: «Bring transportløsninger, avdeling Lom og Otta (tidligere Kirkestuen transport), har siden 1997 utdannet 45–50 lærlinger i yrkessjåførfaget, og har til enhver tid tre–fire

lærlinger i bedriften. Rekrutteringsarbeid har alltid vært en prioritet i bedriften, og de er hvert år ute i ungdomsskolen for å informere om yrket sammen med opplæringskontoret. De har i alle år støttet fagturer og andre tilstelninger i skolens/opplæringskontorets regi økonomisk. I løpet av de 20 årene de har hatt lærling, er det bare to som har valgt å avbryte kontrakten, ellers så har alle bestått fagbrev.»

Bring er Posten Norge AS' tilbud til bedriftskunder innen post og logistikk.

Fv.: Ansvarlig for oppfølging av lærlinger ved Bring i Lom, Wenche Smetop; sjåfør og tidligere lærling Sondre Haug-tredet og lærling Anders Olderløyken.

FOTO ROBERT STRIND, DA LOM IT

Dikt

ILL. FOTO KJERSTI MOSBAKK

Det er vår

Bekken synger sin ville og våryre sang
Venter på sommer'ns rislende ro
Det er vår

Bjørka står med sprengkåte knopper
Venter på solvarmens eggende kraft
Det er vår

Graset ulmer i bakken, dytter seg fram
Vil vekk fra vinter'ns åk, vil grønnnes
Det er vår

Blåveisen viser sitt livsglade fjes
Blått i blått gjennom høstgammalt lauv
Det er vår

Krokus i hagen, tulipanknopp og hestehov
Liv i lauk, i spire og i jord
Det er vår

Hvite svaner gjennom dalen fra en fjern fjord
Bygger reir, verner egg og nytt liv
Det er vår

Menneske fryd deg, vær glad, vær optimist
Vinter'ns vrede er vekk
Det er vår.

Gerd Nyland

Studier

6 av 10 uteksaminerte studenter er kvinner

Innenfor alle nivåer av høyere utdanning i studieåret 2015/16 var det flest kvinner som fullførte.

Forskjellen er størst for høyere utdanninger på lavere nivå, der kvinner fullførte 63 prosent av utdanningene, viser tall fra Statistisk sentralbyrå. Studieåret 2015/16 ble det fullført om lag 46.700 utdanninger i høyere utdanning. Om lag 31.600 ble fullført på lavere nivå, 13.700 på høyere nivå, og det ble godkjent 1370 doktorgrader, viser tall fra Statistisk sentralbyrå.

Kvinner utgjør nå rundt 60 prosent av de uteksaminerte studentene, ifølge Statistisk sentralbyrå.

ILL. FOTO VALDEZI/FREEIMAGES.COM

Den Akademiske Lærerstands Understøttelsesselskap

Erik Bade valgt til ny leder

Erik Bade er valgt til ny leder i Den Akademiske Lærerstands Understøttelsesselskap (DALUS) på selskapets generalforsamling etter Frøydis Dietrichson. Gro Huser er ny nestleder. Selskapet gir bidrag til ulike formål, men i fjor kom det ikke inn noen søknader, ifølge årsberetningen.

● Sverige

Sverige mangler blikkenslagere.
Nå håper bransjefolk å lokke unge til utdanningen.

FOTO EUGEN NOSKO, DEUTSCHE FOTOTHEK / WIKIMEDIA COMMONS

Søker unge som vil bli blikkenslagere

Mangel på arbeidskraft med passende kompetanse hindrer hver tredje svenske bedrift i å vokse, viser en undersøkelse fra fagforeningen Unionen. Blikkenslager er blant yrkene som sliter med rekrutteringen, og nå skal elever i ungdomsskolen lokkes til bransjen. Ett problem er at få unge vet hva en blikkenslager gjør.

– Hvis én av hundre blir blikkenslager, er det i alle fall mer enn null. Blir én elev fra hver besøkt skole det, er det fantastisk, sier Hugo Salming, selv blikkenslager, til svt.se, Sveriges Television.

Han er utsendt av PVF Plåt och Vent Yrkesnämnd, bransjens egen utdanningsorganisasjon, på rundreise til svenske ungdomsskoler: – Lønna for blikkenslagere anses som god; 31.000 svenske kroner i måneden, påpeker Salming.

● Danmark

Minister vil gi utsatte barn flere pedagoger

Regjeringen bevilger 580 millioner kroner til barnehagene. En stor del av pengene skal gå til å ansette flere pedagoger i rundt 100 institusjoner med en stor andel spesielt utsatte barn.

– I dag er det opptil to års forskjell på barns nivå opp til skolestart. En dårlig start i skolen kan være

vanskelig å ta igjen, sa barne- og sosialminister Mai Mercado (Det konservative folkeparti) under et pressemøte 27. april, ifølge dr.dk, Danmarks Radio, som siterer nyhetsbyrået Ritzau. De 580 millioner kronene bevilges i 2017-2020, så 120 millioner kroner årlig fra 2021 og utover.

● Hviterussland

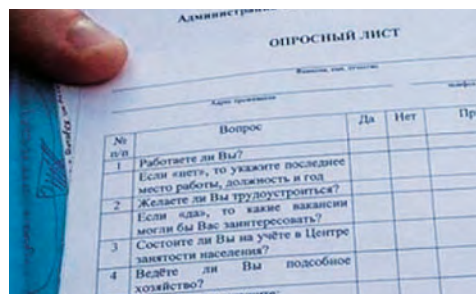
Lærere pålegges å registrere «unnasluntrere»

Hviterussiske lærere er blitt pålagt å gå hjem til personer som står på en liste over «potensielt ikke-arbeidende borgere» og spørre om deres tilknytning til arbeidslivet og i hvilken grad de er motivert for å jobbe. Dette skal gjøres etter lærernes arbeidstid, og selv om lærerne er lovet avspasering, er ikke alle like begeistret for oppgaven.

– Jeg ville heller brukt denne tiden på forberedelser til timene. Det er dessuten nedverdiggende. Jeg forstår ikke hvorfor man setter lærerne til å tette igjen dette smutthullet, sier Elena, som er lærer i byen Vitebsk, til den hviterussiske utgaven av avisa Komsomolskaja Pravda.

Blant de siste spørsmålene på skjemaet, er om vedkommende har en «asosial livsførsel».

– For å være helt ærlig, er det noen lærere som ikke går på dørene til folk. De fyller ut skjemaene selv. Det er en form for passiv protest, sier hun.

«Ønsker De å arbeide?» er blant spørsmålene lærerne må stille.

FOTO NATALIJA PARTOLINA/KPBY

● Ungarn

Orbán vil bøye av for krav i EU-strid

Ungarns statsminister Viktor Orbán forsikrer at han vil sørge for at en omstridt utdanningslov innfrir EUs grunnleggende friheter, ifølge EU-parlamentarikere. Bakteppet er striden med EU om en ungarsk lov som kritiske røster mener er skreddersydd for å få stengt et universitet grunnlagt av den amerikanske milliardæren George Soros. EU-kommisjonen ga 26. april Orbán én måned til å innfri kravene for å unngå et rettslig oppgjør i EU-domstolen.

Samtidig gjør Orbán det klart at Soros' universitet ikke bør «nyte spesielle privilegier» selv om Ungarn er klar til å samarbeide med EU-kommisjonen og ikke ønsker å stenge universitetet. ©NTB

Monica Klewe Løwe

Hvem

Kontaktlærer på 7. trinn ved Lunde barneskole, Skien.

Aktuell

Lager biehotell og deltar i kunnskapskonkurranse med elevene.

Sjef for eget biehotell

Pernille Norrman (13) håper flere lærere vil la elevene sine lage biehotell: – Det kan gjøre verden til et litt bedre sted for mennesker og dyr, sier hun.

FOTO HILDE NORRMAN

Elevene ved Lunde barneskole i Skien får lage hvert sitt biehotell, og nå håper de alle andre elever vil gjøre det samme.

TEKST Sonja Holterman | sh@utdanningsnytt.no

Syvendeklassingene ved Lunde barneskole har tatt til seg Albert Einsteins ord om at «forsvinner biene fra jordas overflate, har vi bare fire år igjen å leve». Elevene har laget en manual for hvordan man bygger en bolig for bier. De har bygget ett hver og plassert dem ute.

– Jeg synes dette er veldig bra. Når biene er ute på reise, har de ikke så mange steder å mellom-lande. Nå kan de hvile i de hotellene vi har laget, sier Pernille Norrman (13).

Hun har laget et bie-hi, men har ennå ikke plassert det ut.

– Jeg vet ikke helt hvor jeg skal sette det, men kanskje i hagen ved siden av noen bievennlige blomster, sier Pernille.

Ideen om biehotell kom da syvendeklassingene

ved Lunde skole skulle være med i en teknologikonkurranse med temaet «Animal Allies», hvor elever ble bedt om å se på hvordan mennesker og dyr kan samarbeide.

– Det første vi jobbet med, var å forsøke å finne en slags bjelle som sauene kan ha for å skremme bort ulven, og dermed gjøre sånn at ulven får leve. Men det ble vanskelig. Så kom elevene opp med ideen om biehotell, sier lærer Monica Klewe Løwe.

Lærer om pollinering

Løwe er kontaktlærer for klassen som utviklet prototypen på biehi, og hun mener elevene har lært mer enn håndverk i denne prosessen.

– Elevene lærer både å bygge og å se bienes

Elever i Skien gir overnattingsmuligheter for bier på mellomlanding. ILL. FOTO MÁRCIA RODRIGUES/FREEIMAGES.COM

funksjon i naturen ved pollinering av blomster, trær og busker, sier hun.

I tillegg har de lært mye om hvordan biene bor.

– Først tenkte vi å bruke trevarer som var behandlet med maling eller som var trykkimpregnert, men vi lærte at det var direkte farlig for biene. Elevene har lært om utrydningstruede arter og om alle produktene bie-honningen brukes i, sier Løwe.

I tillegg lærte de litt om arkitektur.

– Vi fant selv ut hvordan formen skulle være selv. Det viktigste var at hullene til biene var trange, og at det ikke var for vanskelig å lage. Det tar bare femten minutter å lage dem, sier elev, Pernille Norrman (13).

– Det er ikke nok insektsboliger, så det at elevene kan bidra samtidig som de lærer, er veldig fint.

Vi er innom mange av kompetansemålene i dette prosjektet, sier lærer Monica Klewe Løwe.

Elevene har laget en enkel instruksjonsvideo som viser hvordan man lager biehotellene.

– Materialene må de skolene som ønsker å bruke dette opplegget kjøpe selv, sier Løwe.

– Jeg håper alle elever får laget et bie-hotell. Det veldig lett, og morsomt, sier Pernille.

Lærerne ved skolen i Skien mener opplegget passer godt for elever fra 5.–7. trinn.

– Ved å lage biehotell og sette det ut hjemme, kan biene komme innom og mellomlande der eller formere seg, sier Monica Klewe Løwe.

Vant pris

I fjor var elever fra 7. trinn ved Lunde barneskole

med i teknologikonkurransen First Lego Leagues, og de vant i sin region. Før jul dro de med bie-hotellet til Bodø og den skandinaviske finalen der. Der fikk de skryt for blant annet markedsføringen av produktet. Elevene fra Lunde skal dra til den internasjonale finalen i Bath i England i juli. Laget kaller seg Lunde Smart Learners, og har en egen nettside. Villbiene er en truet art, og Pernille håper at når prosjektet med biehotell blir kjent, så kan det hjelpe biene.

– Jeg er sikker på at biene kommer til å like seg i hotellene vi har laget til dem, sier Pernille Norrman.

Advarer mot dispensasjon

– Barnehagetilbudet er avgjørende for å styrke samiske språk, sier Gro Hartveit, styremedlem i Utdanningsforbundet. Men hun advarer mot å gi dispensasjon fra kompetansekravene i barnehagen.

TEKST Birgit Røe Mathisen

Samisk språkutvalgs rapport «Hjertespråket» har akkurat vært ute til høring. I den foreslår utvalget tiltak for å styrke og vitalisere de samiske språkene, blant anna nye samiske språkressurs-sentre, lovfestet plikt til samiskspråklig barnehage og redusert minstekrav til antall elever. Utvalget vil også gi Sametinget økt ansvar og myndighet.

Et godt samiskspråklig barnehagetilbud med overgang til samiskspråklig skole er det viktigste tiltaket for å bevare og vitalisere de samiske språkene, heter det i Språkutvalgets rapport.

Gro Hartveit er glad for denne tydelige oppmerksomheten om hvor mye barnehagen betyr.

– I barnehagen legges grunnlaget for språkutviklingen, sier hun til Utdanning.

– Den grundige rapporten løfter fram flere sentrale utfordringer. Vi er positive til de fleste tiltakene, sier hun videre.

Men Utdanningsforbundet støtter ikke forslaget om å åpne for ansettelse av samiskspråklige som ikke er barnehagelærere i stillinger der kompetansen er lovfestet.

– Dette kan være en utfordring, men i barnehageloven ligger allerede en mulighet for å gi dispensasjon for ett år av gangen. Det dekker barnehageeierens behov, og det stimulerer eierens ansvar for å bygge opp kompetansen. Velger man å jobbe i en samisk barnehage, vil en gjerne også ønske å bygge opp språkkompetansen som kreves, sier Hartveit.

Lulesamisk og sørsamisk særlig sårbart

Alle samiske språk er klassifisert som truede. Men situasjonen for lule- og sørsamisk er særlig kritisk. Språkutvalget mener samarbeid over landegrensene er en vei å gå for å gi sørsamisk opplæring til barn i både Sverige og Norge. Den oppfatninga deler Utdanningsforbundet.

Alle kommuner skal ha plikt til å tilby samiskspråklig barnehagetilbud, krever Samisk språkutvalg. Her ser vi barn i den samiske barnehagen Ola Narr i Oslo.

ARKIVFOTO ERIK M. SUNDT

Gro Hartveit.

FOTO TOM-EGIL JENSEN

«For å bade i et språk må man være omgitt av språket og litteraturen.»

Gro Hartveit, styremedlem i Utdanningsforbundet

– Jeg håper at språkressursentrene kan få en viktig rolle her, men det er litt uklart hvilket mandat disse sentrene skal ha, sier Hartveit.

Hun trekker fram den sørsamiske skolen i Hattfjell-dal og understreker hvor vesentlig det var å unngå nedleggelse.

– Det er helt avgjørende ikke å bygge ned det som finnes i sårbare områder. Fjernundervisning og språksamlinger er viktige tiltak for sørsamisk språkundervisning, og dette gir skolen i Hattfjell-dal.

Men Hartveit etterlyser også oppmerksomhet om samiskspråklige barn og unge med særskilte behov.

– Rapporten sier ingen ting om denne gruppa. Det stusser jeg over. Samisk spesialpedagogisk tjeneste (SEAD) er en del av Statped og en viktig nøkkel når det gjelder denne gruppa. De må sikres de ressursene som trengs.

– Stort behov for læremidler og litteratur

Hartveit sier det er stort behov for både læremidler, kartleggingsverktøy og barnelitteratur.

– Jeg er logoped selv og vet hvor viktig det er

● NOU 2016:18 Hjertespråket

> Samisk språkutvalg ble opprettet av regjeringen 19. september 2014 etter initiativ fra Sametinget.

> 10. oktober 2016 presenterte utvalget rapporten «NOU 2016:18 Hjertespråket» (NOU = Norges offentlige utredninger, red.anm.).

> Utvalgets mandat var å redegjøre for ordninger, tiltak og regelverk knyttet til de samiske språkene, og vurdere hvordan disse kan tilpasses dagens organisering av offentlig sektor og sikre funksjonelle og likeverdige offentlige tjenester på samisk.

> Utvalget har vært ledet av Bård Magne Pedersen, leder, konstituert fylkesmann i Troms.

> Medlemmer: Finn Arne Selfors (nestleder), sorenskriver ved Indre Finnmark Tingrett; Ronny Berg, varaordfører i Alta; Elin Fjellheim, rådgiver; Jens Johan Hjort, ordfører i Tromsø; Ellen Katrine O. Hætta, politimester; Frøydis Nystad Nilsen, overlege; Jon Todal, professor; Inga Lill Sigga Mikelsen, stipendiat.

for språkutviklingen. For å bade i et språk må man være omgitt av språket og litteraturen. Men det finnes lite barnelitteratur, spesielt på lule- og sørsamisk.

Utvalget anbefaler blant annet en gjennomgang av åndsverkloven for å gjøre det lettere å dele samiske læremidler.

Hartveit er positiv til at man ser på regelverket, men samtidig også skeptisk.

– Å svekke samiske læreres rettigheter til eget materiale kan slå negativt ut, sier hun.

Følge opp med penger

Ti elever er minstekravet for å kreve samisk-opplæring overalt i landet. Språkutvalget vil redusere dette kravet fra ti elever til tre. Slik skal retten til språkopplæring utenfor de samiske kjerneområdene styrkes.

– Rapporten inneholder mange gode forslag. Det er avgjørende at den blir tatt alvorlig og brukt videre, og ikke havner i en skuff. Noen av forslagene betyr nye oppgaver og nye utgifter for kommunene. Dette må fullfinansieres og øremerkes, sier Gro Hartveit.

– Profilskoler er spennende

Lars Filip Paulsen sitter i Sametingsrådet og har samisk språk som ansvarsområde. Også han mener «Hjertespråket» reiser mange gode forslag.

– **Blant annet** er forslaget om å lage samiske profilskoler innafor forvaltningskommunene spennende. Det innebærer at alle elevene skal ha undervisning i enten samisk språk eller samisk kulturkunnskap. I dag har samiske elever høyere timetall enn de norske. Dette forslaget innebærer at timetallet blir likt, sier han til Utdanning.

«Hjertespråket» vil også gi Sametinget større forvaltningsansvar og myndighet.

– Vi har kompetansen på det samiske språket og det er helt naturlig at vi skal forvalte dette ansvaret. Samtidig innebærer noen av forslagene at vi må se nærmere på Sametingets rolle, og skillet mellom Sametinget som politisk organ og forvaltningsorgan, sier han.

Paulsen legger stor vekt på enigheten i utvalget.

– Et flott og grundig arbeid er gjort med rappor-

ten. Utvalget har vært bredt sammensatt og uten dissens. De kommer med mange gode forslag som vil forbedre Sametingets politiske område, sier han.

Dialog med Sametinget

I Kommunal- og moderniseringsdepartementet arbeides det nå med å gå gjennom høringsuttalelsene som kom inn etter at høringsfristen var over i midten av mars.

– *Hvordan blir den videre prosessen?*

– Den videre vurderingen av både rapporten og høringsuttalelsene skal skje i nær dialog med andre departementer. Vi skal også ha en tett dialog med Sametinget om forslagene, og vi ønsker dialog med både de lulesamiske og de sørsamiske miljøene i det videre arbeidet. Det er viktig at forslagene i rapporten blir vurdert grundig og systematisk videre, sier statsråd Jan Tore Sanner til Utdanning.

– Men det er for tidlig å si noe konkret om tidsløpet for det videre arbeidet. Det samme gjelder hvilke av tiltakene og forslagene vi skal sette i gang, sier Sanner.

Tilbakemeldinger som gir **god læring**

Elever som evaluerer hverandre, kan få styrket faglig innsikt og bevissthet om egen læring. Det viser en dansk undersøkelse om arbeid med faglig tilbakemelding i videregående skole.

TEKST Kjersti Mosbakk | km@utdanningsnytt.no

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) har undersøkt hvilke former for tilbakemelding i videregående skole som har god effekt på elevers læreprosess.

I forbindelse med gymnasreformen i Danmark som iverksettes ved skolestart i år, skal det legges større vekt på formativ tilbakemelding (tilbakemelding som skjer underveis og er med på å forme elevens arbeid og forståelse, red.anm.) og selvevaluering. Det krever at tilbakemeldinger må bli en større del av den daglige undervisningen, mener EVA. Tilbakemeldinger må imidlertid ikke gis etter en metode der én løsning skal passe for alle, understrekes det fra instituttets side.

– En god kultur for tilbakemelding bygger på at tilbakemeldinger er en integrert del av undervisningen og tar utgangspunkt i elevenes forskjellige læreprosesser, sier Sarah Richardt Schoop, evalueringskonsulent i EVA, til instituttets nettside.

– Det er avgjørende at de videregående skolene utvikler et felles tilbakemeldingsspråk som ikke minner om karakterer, men er en del av en kultur hvor lærere, elever og ledere snakker om og arbeider med løpende tilbakemeldinger, utdyper Schoop.

Undersøkelsen bygger på erfaringer knyttet til tilbakemeldinger og evaluering av elevenes læring fra ledere, lærere og elever ved seks skoler.

Fire elementer

Instituttet har kommet fram til fire elementer som er viktige for å utvikle en god kultur for tilbakemeldinger.

1: Synliggjør mål og mening i fagene

Tilbakemeldinger dreier seg om å hjelpe elevene til å forbedre seg faglig. Et vesentlig element er å synliggjøre hva elevene skal lære og hvordan. Målene blir et aktivt redskap i tilbakemeldingen hvis de hele tiden refereres til: «Hvor er jeg nå i forhold til hvor jeg skal?»

Når elevene deltar i arbeidet med tilbakemeldinger, kan de få styrket sin faglige innsikt og bevissthet om sin egen læring. Det er en av konklusjonene til Danmarks Evalueringsinstitut (EVA). ARKIVFOTO TERJE HOLM

Elevene setter pris på å få forklart fagets mål, slik at de vet hva de arbeider mot. Samtidig vil de også gjerne få delt langsiktige mål opp i mer konkrete delmål. Delmål og individuelle mål gjør de neste læringsskrittene overskuelige og synliggjør progresjon for elevene.

2: Gi kontinuerlig og fokusert tilbakemelding

Elevene peker på at tilbakemeldingene må være så konkrete som mulig. For eksempel kan læreren eller eleven velge tre punkter som eleven har spesielt behov for å arbeide med og derfor også vil få tilbakemelding på i neste innlevering. Kontinuitet i tilbakemeldingene er med på å synliggjøre elevenes faglige utvikling over tid, og slik motivere dem.

3: Vektlegg prosessen framfor produktet

Flere av lærerne i undersøkelsen mener at elevene i større grad må få mulighet til å reflektere over sin egen arbeidsprosess og få tilbakemeldinger underveis i prosessen. Derfor må læreren

sette av tid og legge forholdene til rette så det føles trygt for eleven å være underveis og fordype seg i arbeidsprosessen. Elevene må kunne være lenger i et «overom» før de må i «prøverommet» og levere et sluttprodukt.

Arbeidsmetoder kan for eksempel være felles ideutvikling i klassen, veiledning underveis i prosessen eller at eleven skriver metakommentarer i endelig avlevering om tanker hun/han har gjort seg underveis.

4: La elevene delta i tilbakemeldingene

Når elevene deltar i arbeidet med tilbakemeldinger, kan de få styrket sin faglige innsikt og bevissthet om sin egen læring. Samtidig kan de få bedre kompetanse i å kunne evaluere seg selv og andre, og i å gi og motta tilbakemeldinger. Metoden krever klare rammer fra lærerens side i hvordan tilbakemeldingene blir gitt og hva som vektlegges. Læreren kan hjelpe elevene med et språk for hvordan de lærer, og ikke bare hva de skal lære.

Tilpassa opplæring i praksis

Fotografiske
tilbakeblikk
fra skole og
barnehage.

1943: Johan Sæbø er 22 år og nyutdanna lærer ved omgangsskole i Romsdal. I to uker om gangen var han på Hoem skole og underviste elever på ulike alderstrinn.

– Det sa seg selv at her måtte det være tilpassa opplæring på ulike nivåer. Ordningen oppfordra dessuten til samarbeid på en enestående måte, der de eldste hjalp de yngste, forteller Sæbø til Utdanning.

Geita har også sin naturlige plass på klassebildet.

– Erling ville ikke gå på skolen hvis han ikke fikk ha geita si med seg. Det var grei skuring, humrer han.

Krigsårene ved Eikesdalsvannet forløp uten dramatiske hendelser for Sæbø.

– Men jeg var med på å spre illegale aviser. Det var selvsagt noe man måtte være svært forsiktig med, sier han.

Johan Sæbø har passert 95 år, men de gode minnene fra Hoem sitter som støpt.

– Jeg har stor glede av å tenke tilbake på alle de flinke og fine barna jeg fikk være sammen med der, sier han.

Personene på bildet er (fra venstre): Signe Hånde, Haldis Vedal, Eldbjørg Vedal, Knut Karijord, Kåre Meringdal (bak), Jostein Meringdal, Hans Vedal (bak), Alf Hånde, lærar Johan Sæbø, Tore Karijord og Erling Meringdal

FOTO ROMSDAL MUSEUM
TEKST HARALD F. WOLLEBÆK

Butikkslakter

Det var flere konkurransearenaer i landet: Lillehammer, Hamar, Solør og Trondheim. Butikkslakterelev Janis Macevskis hadde tatt turen fra Storhamar videregående skole på Hamar til Trondheim. Janis fikk utdelt ei skinke, en mørbrad og et lammelår. Av det skulle han lage både halvfabrikata og ferdig mat. Det ble en tredjeplass denne gangen. Han har fått lærlingkontrakt hos Nortura.

Toppyrkesutøvere

240 elever fra alle landets fylker deltok i slutten av april i det aller første skole-NM for yrkesfagselever. Til sammen ble det konkurrert i 25 ulike fag.

TEKST Kari Oliv Vedvik | kov@utdanningsnytt.no

FOTO Ole-Martin Wold

Kaker klar for bedømming

Teknisk ansvarlig for konkurransen, faglærer Einar Svorkås ved Strinda videregående skole, forteller at konkurransene er lagt opp som en eksamen.

– Dommerne gir fra ett til seks poeng i de forskjellige kriteriene, som er smak, utseende, kreativitet og salgbarhet. Dessuten vil dommerne se på arbeidsplanen og råvarebehandling, og de kan når som helst spørre elevene om råvarer og prosess underveis i konkurransen, sier Svorkås.

Trøbbel i sprøytetuten

Konditorene skulle lage to vår-kaker med frukt og bær. De måtte begrunne valget sitt. De kunne velge ut fire egne råvarer, slik at det ble litt variasjon i produktene.

Konditorelev Thanwarat Phansima Jakobsen fra Greveskogen videregående skole er her litt stresset når ikke kakesprøyten virker som den skal.

Millimeterpresisjon

Sveising er presisjonsarbeid, og en skal være trent for å mestre faget. Her viser Sebastian Johnsrud Sundby fra Åssiden videregående skole i Buskerud sine kunster. Han ble belønnet med en 2. plass i sin klasse.

Bedømming

Dommer Ola Jostein Uthus pleier å være sensor i prøvenemda og er til daglig formann ved en lakkavdeling.

– Det var forskjell på arbeidene, og de skal jo ennå gå noen år i læra før de er utlærte. Hun som vant, skilte seg helt klart ut. Hovedsakelig er det menn som jobber som lakkerere, men vi ser at det kommer en og annen kvinne også. Det er hyggelig, sier Uthus.

Overrasket vinner

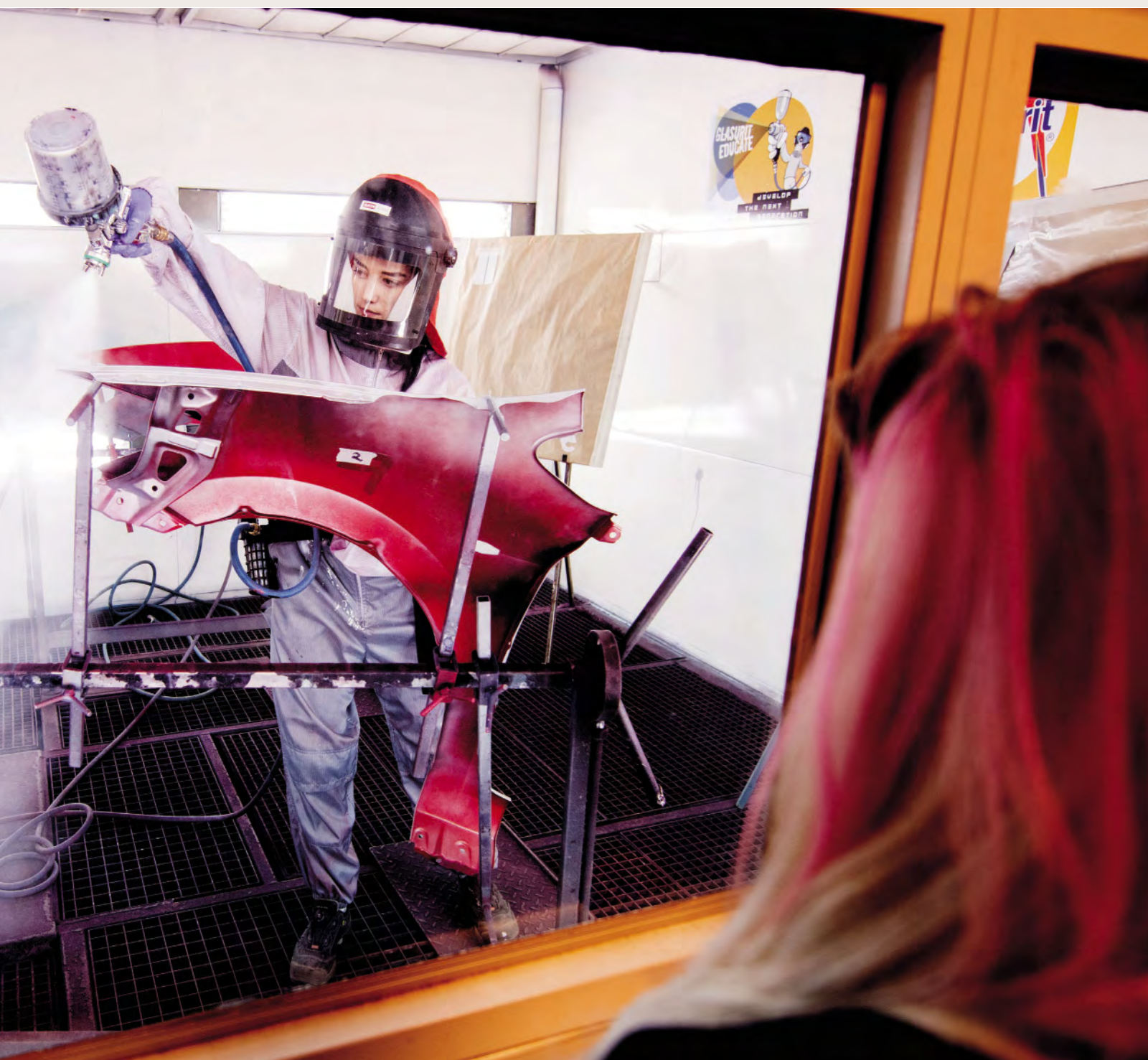
Etter en lang dag med oppgaver måtte Heidi Halstadtrø Olsen (18) fra Byåsen videregående skole i Sør-Trøndelag og de andre deltakerne vente noen timer før resultatene var klare: – Jeg var spent. Men da tredjeplassen og annenplassen ble ropt opp uten at jeg hørte mitt navn, regnet jeg med at jeg ikke kom på pallen en gang. Jeg var skuffet. Overraskelsen var desto større da jeg ble ropt opp som vinner. Det hadde jeg aldri trodd. Det var en helt fantastisk opplevelse!

Argusblikk

Anne Martine Stein er selv andreårslærling innen billakeringsfaget og skulle bedømme elevens innsats: – De er jo elever, så jeg er veldig imponert over hvor flinke enkelte er. Og å få være med og bedømme andre var nyttig og interessant, sier Stein.

Petit

Olav Norheim

Då eg møtte Mette-Marit

Ho kom med eit tog og forsvann som ein vind, i sommarkjolen sin. Og att sat eg.

Det hende i fjor. H.K.H. Mette-Marit var ute på sin årlege litteratur-togtur. Fyrste stopp og start i Bergen, så Voss, Gol, Hønefoss og Oslo siste stopp. Eg veit ikkje om det finst fleire stopp på Bergens-banen no.

Mette-Marit steig ned til oss på Hønefoss stasjon. Ho kom ikkje aleine. Ho hadde med seg mor si. Det er snill kronprinsesse det, som tek med mor si på togtur. Og nokre regionale notabilitetar og ein allestadverande kongeleg koffertberar med største hoff-pinsen eg har sett. Eg var ikkje aleine eg heller. Vi var mange bok- og Mette-Marit-interesserte som sessa oss spent på Ringerike bibliotek.

Så sat vi der då. Alt gjekk bra til vi skulle reise oss. For det hadde vi fått beskjed om. Beina hadde stivna på dei fremste damene som kom fyrst og hadde sete lengst, bortimot ein time. Vi andre kjende oss berre uvande og uvel med slik ei underdanig handling. Mentalt er vi jo alle frie bønder. Vi krak oss sakte opp, baktunge og uformelle. Og der vart vi ståande. Heilt til kronprinsessa berga oss ut av uføret og sa vi kunne seta oss att. Mette-Marit sa nokre gode ord, og alt var stilt og fint på Ringerike bibliotek. Til og med polakkane i underetasjen hadde lagt ned gjestearbeidet, inga boring og banking på to timar.

Mette-Marit hadde med seg ein heimstaddiktar frå

Olav Norheim
bokskrivar og -lånar
ARKIVFOTO PRIVAT

hovudstaden. Lars Saabye Christensen heitte han. Eg er ein lokal forfattar, sa han. Det var det eg viste, men det gjorde godt at han sa det. For det er lett å tru at heimstaddiktarane frå Oslo er sentrale. Men så er dei like lokale dei som du og eg.

No er jo ikkje dette nytt stoff akkurat, men fjorgamalt. Nettopp derfor. Eg vil tru at kronprinsessa snart skal ut på ein ny litteraturlur. Og no har ho vel køyrt langs alle dei togtokskjener som finst i kongeriket. Derfor har eg eit forslag: Ta bussen. Bussen kan køyre overalt. Særleg der det går buss. Og der han kjem fram.

Dersom Mette-Marit tek sin årlege boktur før skulen sluttar, kan ho ta skulebussen. Det er plass i baksetet. Eg tenkte eg kunne bli med, eg som både les og skriv barnebøker. Så kan vi ha langlesing og høgtlesing av lesebøker før og no. Eg kan skaffe Andreas Austlid og Nordahl Rolfsen og Thorbjørn Egner og Soria Moria og endå meir. Viss ikkje Mette-Marit orkar å lesa heile vegen, kan eg vera lese-avløysar. Det er lesestrategien min. To les lenger enn ein.

Eller Mette-Marit kan ta bokbussen. Då skal eg låne bok.

Tilbakeblikk

For 50 år siden

Timeplanlegging ved hjelp av datamaskin

Regnesenteret ved NTH og Forsøksrådet for skoleverket inn-gikk høsten 1966 en avtale om å undersøke muligheten av timeplanlegging ved hjelp av regnesenterets store regnemaskin. Regnesenteret ba om å få utpekt en stor ungdomsskole som prototyp, helst en skole med store problemer rent timeplanteknisk. Bakgrunnen for en slik anmodning synes å være at om problemet kunne løses for en slik skole, vil metodikken kunne overføres til en hvilken som helst annen aktuell skole og skoletype i Norge. «...» Alt ble satt i maskinen fredag 4 dager etter overleveringen, og på ca. 1 time forelå den ferdige timeplan. **Den Høgre Skolen nr. 12/1967**

For 25 år siden

Foreldrelønn

2000 skattefrie kroner i måneden. Det får småbarnsforeldre i Sirdal kommune dersom de velger å ha småbarna hjemme i stedet for i barnehage. «...» Etter noen års debatt er nå politikerne enige om å sette i gang med kontantstøtte til småbarnsforeldre som en prøveordning for barnehageåret 92/93. Støtten skal gis fra den dag svangerskapsperioden slutter og til og med den måneden barnet fyller to år. **Norsk Førskolelærerblad nr. 11-17/1992**

God mat blir bonus for pedagogisk innsats

– Matlaging i barnehagen har berre fordelar. Det er gøy og lærerikt, som barnehagearbeid skal vere. På toppen av det heile får vi god mat, seier Linda Opsvik.

TEKST Kirsten Ropeid | kr@utdanningsnytt.no

FOTO Privat

● Linda Opsvik (28)

Kven:

Pedagogisk leiar for avdeling Vipa, Lerstad barnehage i Ålesund i Møre og Romsdal

Godt å tenkje på:

At dei tilsette i barnehagen ikkje ga seg da ungane ikkje ville smake på maten dei hadde laga til.

Eit spørsmål frå ei raus jente som åt knekkebrød med majones til eit mellommåltid, vart ei stadfesting av at matstellet i barnehagen var viktig.

– Ho sa eg kunne få ein bit. Men eg svarte som sant var, at eg ikkje likar majones, fortel Linda, og held fram: – Da kom det med ein gong: Har du smakt? Det er det vi spør ungar som seier at dei ikkje likar. At vi ikkje kan mislike noko vi ikkje har prøvd, hadde gått inn, seier ho.

Så Linda smakte, og konstaterte at ho framleis ikkje likar majones.

I Lerstad barnehage lagar barn og tilsette mat kvar fredag.

– Likar ikkje, var den dominerande reaksjonen frå ungane dei første vekene.

– Det var ikkje moro. Vi hadde styra og strevd med maten, og ungane ville ikkje eingong prøve. Men i dag er vi glade for at vi ikkje gav opp. Ungane fekk masse ros når dei våga seg til å smake, og det var ikkje mykje som skulle til før vi kalla det å smake. Somme sette berre tunga bortpå. Sakte losna det. Guten som meinte han ikkje likte fiskekaker, et nå tre store porsjonar, fortel Linda.

Den aller største favoritten er gulrøter. To kilo går med når 17 barn mellom tre og seks år skal ete fiskekaker med gulrøter.

Samstundes er det spennande kor ulik smaken er. Til dømes likar somme karri i fiskebollesausen, andre ikkje, konstaterer barna.

– Da eg var barn, var det å sjå kva eg åt viktigare enn smaken. Låg sausen som kamuflasje over maten, åt eg ikkje. Heller ikkje supper der makaroni eller kjøttbollar kunne lure som ubåtar. Har fleire barn det slik?

– Ja. Difor er det lov å skrape vekk saus. Likevel kjem det gjerne litt saus på etter kvart. Salaten legg vi i haugar med ein ingrediens i kvar haug, vi blandar ikkje, seier Linda, og held fram:

– Samstundes har vi sett at trongen til å sjå kva som er i maten blir mindre når ungane har vore med og laga, seier ho.

– Tanken frå starten var at berre nokre barn skulle vere med kvar gong. Og framleis er det berre nokre som er med på kjøkkenet, der vi kokar og steiker og der det kan skje ulykker om ein ikkje passar på.

– Men alt som skal kuttast og skjerast og delast og blandast, blir tatt ut på avdelinga. Der er alle med. Alle ser kva vi brukar og smakar undervegs. Dette er noko alle ser fram til. Så nå kan alle skrelle poteter. Vi har plastra nokre fingre, men det går greitt, seier Linda.

All mat blir laga frå botn av. Med eitt unntak: – Vi har laga vår eigne, heilt nydelege, tomatsuppe, med ferske tomatar og andre grønnsaker. Likevel er ungane klåre: Posesuppa er best, fortel ho.

– Sist var eg på kjøkkenet med ein gut som er tospråkleg, men ikkje så stò i norsk ennå, held ho fram.

– Da eg skulle heim den dagen, sprang han etter meg og gav meg ein klem. Så takka han for at han hadde fått vere med på kjøkkenet. Da vart eg skikkeleg rørt.

– Slik vart det to gylne augeblikk frå matstellet?

– Det vart det. Og det er fleire, seier Linda Opstad.

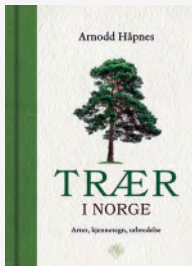
Har du opplevd eit gyllent augeblikk som du vil dele med andre?

Tips oss! redaksjonen@utdanningsnytt.no. Merk e-posten «Gylne augeblikk».

Bøker

 Aktuell bok ANMELDT AV Ståle Johnsen | sj@utdanningsnytt.no

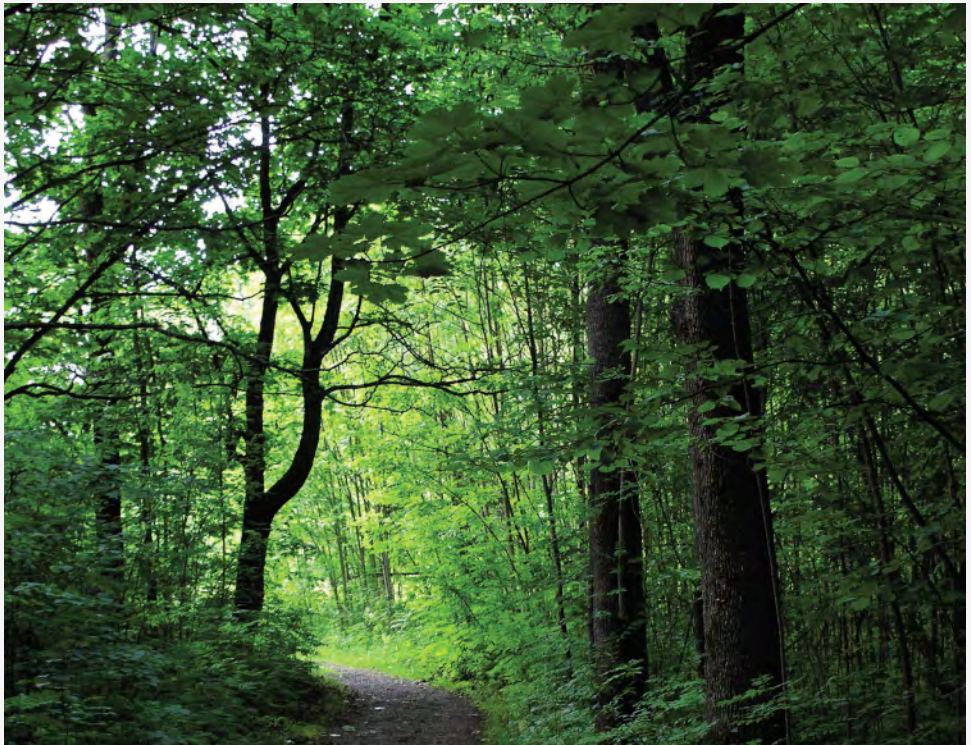
Ikke for den skogredde

Trær i Norge – Arter, kjennetegn, utbredelse

Av Arnodd Håpnes
J.M. Stenersens Forlag
2017
211 sider
Illustrasjoner:
Åshild Hansejordet

«Trærne er psykologer som hvisker beroligende til deg der du ligger i gresset under løvtaket», skriver Arnodd Håpnes i en faktaspekke, men samtidig filosoferende bok om trærne våre.

Håpnes har samlet svært mye solid og interessant kunnskap om trær mellom to permer, skriver Ståle Johnsen.

FOTO RANDI HAUSKEN, WIKIMEDIA COMMONS

Fagansvarlig for naturmangfold i Naturvernforbundet, Arnodd Håpnes, har skrevet bok om trær i Norge. Ifølge forfatteren og forlaget er det den første boka som kun omhandler norske trær.

Første del av boka er en generell innledning om norske skoger. Her handler det om hvordan det norske landskapet har endret seg fra istiden til dagens skogkledte landskap, om ulike skogstyper og om skogbrannenes betydning. Denne delen tar også for seg temaer som hvordan flatehogst fører til utslipp av klimagasser, og om det store mangfoldet av planter, dyr og insekter skogen består av.

Boka er tettepakket med informasjon om de enkelte treslagene, men forfatteren veksler elegant mellom ulike stilnivåer. Kapittelet «Trær – verdifulle opplevelser» innledes med «Vi har omkring 4 milliarder bjørketrær og 3 mil-

liarder grantrær i Norge», og avrundes i nesten lyrisk ånd: «Vi kan lene oss mot en trestamme og la moselukten kjæle i nesen ... Her inne mellom trærne har mange store tanker blitt tenkt, og nye skal tenkes i framtiden.»

Den andre delen, som omfatter 150 av boka totalt 210 sider, er viet artsbeskrivelser. Fire sider per art, hvorav to er tilegnet illustrasjoner. Vi får ett bilde av et tre i helfigur, og i tillegg har Åshild Hansejordet bidratt med illustrasjoner av en kvist med bar/blader og treets blomster/frukt. De to tekstsidene er oppbygd på omtrent samme måte for hver art. Først får vi en generell presentasjon om hvordan og omtrent når treet etablerte seg i Norge, fulgt av overskriftene «Utseende og kjennetegn», «Utbredelse og økologi» og ikke minst «Visste du dette?», der Arnodd Håpnes har funnet fram til både overraskende og tankevekkende detaljopplysninger.

Barlind er det første treet som behandles i boka. Her får vi blant annet vite at den harde veden til barlinden er spesielt velegnet til redskap og buemner, og så sent som rundt år 1900 ble det skutt vågehval i norske fjorder med buer lagd av barlind. Lenger sør i Europa kan treet bli mer enn 2000 år gammelt, ikke fullt så gamle i Norge. Her lærer vi også at Europas største barlind står på Varaldsøy i Hardangerfjorden, treet har en omkrets på over fem meter.

Håpnes har samlet svært mye solid og interessant kunnskap mellom to permer. Språket er både presist og enkelt, og egner seg like godt for naturinteressert ungdom som for tilårskomne skapendrofile lesere. Les boka hjemme eller ta den med deg ut i marka. Etter noen timer med denne boka vil turene i skog og mark kunne bli mer interessante, og sist, men ikke minst, egner den seg godt til bruk i naturfagundervisning.

Skolefrukt til elevene – flere muligheter!

For skoleåret 2017/2018 er det tilbud om Skolefrukt til alle norske grunnskoler subsidiert av staten. Det kan enten være foreldrebetalt ordning eller at skolen oppretter felles bestilling som blir betalt av kommunen, skolen, FAU eller andre.

Selv om det er abonnementsordning som tilbys til grunnskoler nå, så er det fullt mulig å ha gratis frukt til alle elevene på skolen. Staten subsidierer Skolefrukt med kr. 1,50, som er 1/3 av prisen til fruktleverandør. Pris til kommune, skole, foresatte eller andre blir derfor kroner 3,- (inkl. mva).

Dersom budsjettene ikke strekker til for frukt hver dag kan en for eksempel ha **frukt/grønnsaker to til tre dager per uke**. Skolen oppretter da et felles abonnement gjennom Skolefrukt.no som består av en fast bestilling på antall frukt/grønnsaker som skolen skal ha per dag, og skolen får faktura direkte fra lokal skolefruktleverandør basert på levert vare etter hver måned. Skolen kan justere antall dager per uke og/eller den faste bestillingen gjennom hele semesteret, og kan også gjøre midlertidige endringer dersom for eksempel mange av elevene på skolen skal på dagstur.

For mer informasjon. Se www.skolefrukt.no, ta kontakt med oss på support@skolefrukt.no eller ring vårt kundesenter på telefon: 815 20 123.

Eksempler på kostnad per skoleår:

Årlig kostnad for Skolefrukt med levering over 38 uker . Pris kr. 3,- inkl. mva og frakt til skolen Beregnet med ulike elevtall og at bestilling er 90 % av elevmassen.					
Elever på skolen	60	100	200	300	400
Bestilling Skolefrukt (90 %)	54	90	180	270	360
2 ganger per uke	12 312	20 520	41 040	61 560	82 080
3 ganger per uke	18 468	30 780	61 560	92 340	123 120
4 ganger per uke	24 624	41 040	82 080	123 120	164 160
5 ganger per uke	30 780	51 300	102 600	153 900	205 200

Effektstudier, skråsikkerhet og skivebom

● **Roald Killingbergtrø**
cand.polit.

FOTO PRIVAT

Hva hjelper det at effektstudier er det beste vi har, hvis de ikke er gode nok?

I reportasjen «Sentrale utdanningsforskere vil ha slutt på Hattie-forenklinger i skoledebatten» i Utdanning 7/2017 hevdet det at medisinsk forskning med sine randomiserte kontrollerte forsøk (RCT) er i en tillitskrise. Medisinsk forskning har jo på mange måter vært forbilde for forskningen på flere andre felt også.

Nå viser det seg imidlertid at «det som har vært ansett som viktige forskningsfunn, ikke lar seg reproducere i nye studier» og «forskningen er langt mer feilbarlig enn mange har likt å tro». Det refereres til professor John Ioannidis som i en artikkel fra 2005 sier: «Det kan bevises at flertallet av forskningsfunn er feil». Grunnen til dette er «svake metoder» og at «det er blitt viktigere å publisere nye og spennende funn enn å sjekke om tidligere funn faktisk stemmer». Funn innen psykologisk forskning har også vist seg å være problematiske. Men det verste er at «forskere som har gjort karriere på en spesifikk teori, vil (...) fortsette å publisere artikler om den selv når bevisene viser at teorien er feil» (Ioannidis 2010).

Det interessante er at også utdanningsforskningen synes å være i en lignende situasjon. Det hevder i alle fall professorene Monica Melby-Lervåg og Arne Lervåg ved Universitetet i Oslo. I reportasjen sies det at de to mener «problemet kan være vel så stort innen utdanningsforskningen». En studie har vist at «kun 0,13 prosent av studiene i de beste forskningstidsskriftene på utdanningsfeltet er replikasjonsstudier» (som kan bekrefte eller avkrefte funn fra førstestudien). For ofte er det slik at «et funn fra en førstestudie viser seg å være feil når andre forskere forsøker å gjenta eksperimentet». Men slike replikasjonsstudier har ikke særlig høy prestisje i forskningsmiljøene. Slik blir funn ofte til «forskningsbaserte sannheter» som kan infisere senere metaanalyser. Velkontrollerte undersøkelser (for eksempel RCT) vil ofte gi lavere effektstørrelser, og kan slik risikere ikke å bli regnet med i forskning som for eksempel Hatties.

Derfor er det overraskende at Melby-Lervåg og Lervåg går så høyt ut på banen i innspillet «Skivebom fra Handal og Utdanningsforbundet om effektstudier» i samme nummer av Utdanning.

De hevder at effektstudier er en «svært viktig metode» for kunnskapsinnhenting, de kan hjelpe oss til «å studere årsaksforhold» og belyse om de

tiltak vi setter inn «fører til læring hos barna». Selv om det er svakheter også ved denne forskningen, «er denne type undersøkelser faktisk det beste vi har for å få en forståelse av årsaksforhold knyttet til hva som påvirker barns læring og utvikling og hvordan vi kan fremme dette». Men den største utfordringen, ifølge forfatterne, er «å ta i bruk kunnskapen vi har fra denne typen undersøkelser». Ja, det er visstnok «en avgrunn» mellom forskningsresultatene og det som skjer på grasrotplanet i skolen. Funn som ville ha beriket praksis, blir ikke tatt i bruk. Derfor blir ikke lærerne tatt alvorlig som profesjon og går dermed glipp av den respekten som forfatterne mener de fortjener.

Dette reiser en del spørsmål. Hvordan skal lærere vite hva som er pålitelige og ikke pålitelige effektstudier? Følger det med et tydelig kvalitetsstempel i forskningslitteraturen på resultater som er sikret gjennom replikasjonsstudier? Bør man ikke være forsiktig med å ta i bruk resultater fra slike studier i skolens praksis, inntil forskersamfunnet har ordnet opp i eget hus og kvalitetssikret sine resultater? Kanskje mangelen på replikasjonsstudier er nok i seg selv til at lærere er skeptiske? En trenger ikke kvalitativ forskning i tillegg for å forklare motstanden. Hva hjelper det at effektstudier er det beste vi har, hvis de ikke er gode nok?

Da blir det også litt absurd å anklage Handal og Utdanningsforbundet for ikke sterkt nok å anbefale medlemmene å implementere resultatene fra effektstudier i deres egen praksis. I verste fall kan det være bare 0,13 prosent av utdanningsforskningen som det er grunn til å feste full lit til. Hva med de 99,87 prosent som ikke er kvalitetssikret gjennom replikasjonsstudier? Hvem er det som har størst grunn til å vise ydmykhet og tilbakeholdenhet?

Kilder:

Sentrale utdanningsforskere vil ha slutt på Hattieforenklinger i skoledebatten. Utdanning 7/2017, side 20–23.

Lervåg, A. og Melby-Lervåg, M.: Skivebom fra Handal og Utdanningsforbundet om effektstudier. Utdanning 7/2017, side 38.

Handal, S.: Skråsikkerhet er utviklingens fiende. Utdanning nr. 4/2017, side 56.

Handal, S.: Målskiven er politisk styring – ikke forskningsmetodikk. Utdanning nr. 7/2017, side 39.

«I verste fall kan det være bare 0,13 prosent av utdanningsforskningen som det er grunn til å feste full lit til.»

Lærende, parvis matematikktentamen

● **Bjørnar S. Pedersen**
ungdomsskolelærer i
Molde
FOTO JOAKIM GAUTVIK-DAHL

Samarbeid under tentamen kan ha mange fordeler.

Juletentamen i matematikk for 8. klasse nærmet seg med stormskritt. Jeg visste at noen av elevene ville få en dårlig opplevelse og enda mer imot faget hvis de skulle lide seg gjennom en standard fem timers prøve med dårlig resultat. I tillegg ville særlig de svakeste elevene lære nærmest intet på en hel skoledag. Jeg visste nok til å sette en rimelig rettferdig karakter på hver enkelt via nasjonale prøver, kapitellprøver og innføringslekser. Jeg ville heller at de skulle lære mer og unngå nederlag enn å vise enda en gang hva de kan eller ikke kan.

Fra en lærerstudent fikk jeg tips om at samarbeid under tentamen kan ha mange fordeler. Da lærer elevene av hverandre, samarbeid trenes, de får til mer og ikke minst kan klassemiljøet bli bedre. Særlig vil de stille og passive elevene kunne delta mer.

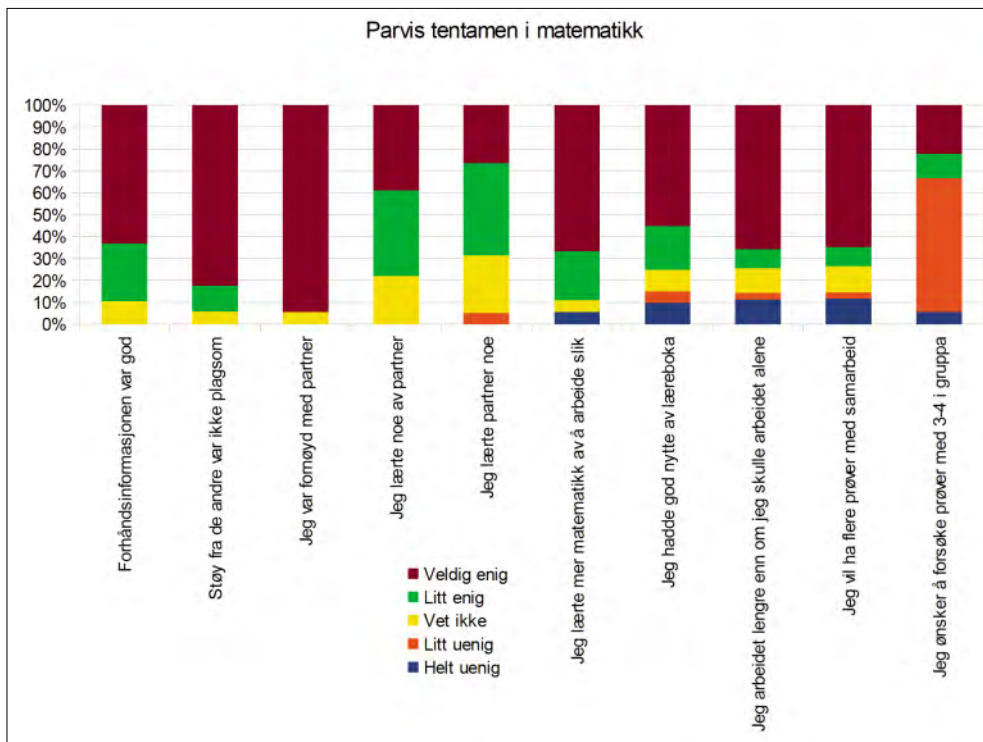
Forberedelse

I tillegg ville jeg la dem bruke bøkene hele tiden, ikke bare på del to som er vanlig. Tanken var at da lærer de enda mer å bruke boka som et hjelpemiddel; innholdsfortegnelse, eksempler, verktøykasse og stikkordregister. Noen kollegaer hadde ikke tro på dette, mens andre og rektor støttet ideen.

Jeg satte sammen parene med jevn gode elever slik at alle kunne få noe hjelp og bidra noe. Elevene ble informert noen dager i forveien og fikk trene et par timer ved å løse tidligere tentamensoppgaver i samme parene som på tentamen. De ville gjerne forsøke dette.

Forsøket skulle gjøres i begge mine matematikkklasser. Klasse «A» med 23 elever hadde en gjennomsnittscore på 40 prosent på nasjonale prøver. I klasse «B» med 21 var snittscoren 61 prosent. Vi hadde ingen ekstra rom eller vakter, så hver klasse hadde kun et rom og en vakt.

Jeg var svært spent da dagen kom, men jeg tenkte over Roald Amundsens utsagn om at «Uflaks eksisterer ikke, bare dårlig forberedelse».

Problemet med fravær og behov for nye parkombinasjoner var en mulig utfordring. Støy kunne også bli en utfordring. Elevene hadde fått beskjed om at for mye støy fra et par ville medføre splittelse og alenearbeid resten av tentamen.

Gjennomføring

Vi satte i gang med ivrige elever, i overkant av 20 i begge klassene. I klasse «B» fungerte dette så godt at lærer Kim som satt vakt nesten hele tiden, uttalte: «Det var så godt å se samarbeidet og iveren at jeg fikk frysninger nedover ryggen».

Jeg satt vakt mesteparten av tiden i klasse «A» der mange har vanskeligheter med faget, arbeidsdisiplinen og hviskestemme. Her møtte et oddetall elever opp, noe som medførte en treergruppe bakerst i hjørnet med ekstra avstand til de andre. I denne klassen ble det litt støy, men nesten bare på grunn av samarbeid uten hviskestemme.

Evaluerings

Evaluerings ble gjort med en liten spørreundersøkelse, samtale med noen av elevene og ved å se på resultatene. Spørreundersøkelsen (se over) viser at elevene stort sett var svært fornøyd med

arbeidsformen og at de gjerne vil fortsette med parvise prøver. Noen skrev av dette var «helt topp». Men flertallet er skeptisk til flere enn to på gruppa. På den eneste treergruppa ga to av elevene uttrykk for at tredjemann bidro lite til besvarelsen. Han brukte i stedet gruppa til egen nytte.

Karakterene ble ganske like eller litt bedre enn på andre prøver og nasjonale prøver.

Konklusjon

Opplegget fungerte så godt at det bør brukes ofte. Særlig i første fase av ungdomsskolen der behovet for læring er mye større enn behovet for å sette karakterer. En mulighet er å kjøre noen kapitellprøver enkeltvis. Grunnlaget fra disse brukes da for å sette sammen parene til tentamen og eventuelt andre prøver.

«Jeg ville heller at de skulle lære mer og unngå nederlag enn å vise enda en gang hva de kan eller ikke kan.»

Verdens viktigste yrke

● **Kjerstin Eithun Vang**
universitetslektor
Institutt for lærerutdan-
ning, Norges teknisk-
naturvitenskapelige
universitet

FOTO PRIVAT

Hver morgen når jeg kommer på jobb, blir jeg møtt av et banner som forteller meg: «Grunnskolelærer – verdens viktigste yrke».

Vi i lærerutdanninga utdanner de som i fremtiden skal ta vare på det viktigste vi har, ungene våre.

«I dag oppfyller ikke 5,9 prosent av lærerne kompetansekravene for tilsetting.»

For ei tid tilbake var jeg på Gran Canaria. Da vi skulle hjem igjen, var det 22 av passasjerene som ikke fikk være med flyet. En av kabinpersonalet var blitt syk, og de hadde ikke greid å skaffe en kvalifisert vikar. Flere av passasjerene var svært velvillige og stilte gjerne som vikar. «Hvis du tar kaffen, tar jeg teen». Så enkelt var det ikke. Det var utenkelig å ta av med fullt fly uten tilstrekkelig kvalifisert personale om bord.

Per 1. oktober 2016 er det 629 275 elever i grunnskolen i Norge (GSI 2016/17). Mange av disse elevene får hele eller deler av sin undervisning av ufaglærte lærere. Hvordan forholder vi oss til dette? Det er lett å akseptere og forstå at i lufta handler det om mer enn «kaffe og te», det handler om sikkerhet. De uniformskleddene i cabinen som skal ivareta oss i vanskelige situasjoner, har en solid utdanning. Vi stoler på at de har den kompetansen som skal til.

På bakken, når det gjelder opplæringa til ungene våre, er vi ikke alltid like bevisste. I dag oppfyller ikke 5,9 prosent av lærerne kompetansekravene for tilsetting. De har ikke lærerutdanning eller annen godkjent utdanning for tilsetting i grunnskolen (GSI, 2016/17). I tillegg er forskjellene store utover i landet. I Nord-Norge mangler hver tiende lærer godkjent lærerutdanning. På landsbasis gjelder dette hver sekstende lærer, ifølge Klassekampen 12.01.17. Ungene våre skal ut på en 13 år lang reise gjennom grunnskole og videregående skole. En reise der de garantert vil møte både medgang og motgang, og der besetningens kompetanse vil ha stor betydning for hvor og hvordan de kommer frem.

Vi vet også at Skole-Norge er mangfoldig. 30 prosent av skolene våre har under 100 elever, 40 prosent har mellom 100 og 300 elever, og 30 prosent har over 300 elever (GSI 2016/17). Tendensen er at det blir færre og større skoler. Dette begrunnes ifølge Landslaget for fådelte skoler (LUFs) i all hovedsak økonomisk, ikke pedagogisk. Uansett; alle disse skolene skal ha kvalifiserte lærere på alle trinn i alle fag.

Vi har en formålsparagraf i opplæringsloven som er direkte vakker. Formålet med opplæringa er at elevene våre skal bli deltakere i samfunnet, de skal bli demokratiske, miljøbevisste og solidariske borgere og de skal «mestre liva sine». «De skal bli skattebetalere», for å sitere Thomas Nordahl, professor ved Høgskolen i Hedmark. Dette høres kanskje litt brutalt ut, men det å være skattebetaler betyr å delta i samfunnet, å bidra til fellesskapet og å greie seg sjøl. Altså hovedopp-

draget vårt. Alt det vi driver med i skolen, skal gi elevene våre redskapene for nettopp å mestre livet.

Som personale på denne reisen trenger vi godt kvalifiserte lærere, og vi trenger nok lærere. I lærerutdanninga snakker vi om fem kompetanser som kvalifiserte lærere må ha: faglig kompetanse, sosial kompetanse, relasjonskompetanse, endrings- og utviklingskompetanse og etisk kompetanse (Sylte, 2016).

Lærere må ha god faglig kompetanse i fagene de skal undervise i. Faglig trygghet gir gode faglige ledere som igjen skaper tillit hos elevene. Lærere må også ha didaktisk kompetanse. Didaktisk kompetanse handler om det enkelte fagets egenart og hvordan man på best mulig måte kan legge til rette for læring. Det er stor forskjell på hvordan god undervisning er i engelsk og naturfag. Faglig og didaktisk kompetanse er to av pilarene i god undervisning. Kunnskap om faget og om tilpasset opplæring er grunnlaget for at læreren skal kunne veilede elevene for å stimulere og styrke deres læring (Olsen og Skogen, 2014). Sammen med vurdering som viser elevene veien videre, skal dette gi elevene våre faglige kunnskaper som er viktige for å være aktive deltakere i samfunnet. Du må for eksempel kunne lese rutetabeller, skaffe deg informasjon fra skriftlige kilder, ha forståelse for hvordan samfunnet vårt er bygd opp og vite noe om hvilke verdier som ligger til grunn. Dette beskriver læreplanene. De forteller hva som til enhver tid er ansett som viktig felleskunnskap i samfunnet vårt.

Læreplanen har både en fagplan-del og en generell del. Den generelle delen forteller om all den andre kompetansen utenom fag som vi må ha for å «mestre livet». Dette er heller ikke uavhengig av læreren.

Læreren skal ha god sosial kompetanse. Sosial kompetanse handler om å kunne kommunisere og samhandle godt med andre i ulike sammenhenger. Dette er ferdigheter som elevene må lære og øve på. Læreren har ansvar for å legge til rette for at dette skjer, og for å skape et godt psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring, jamfør opplæringsloven. Vi vet at elevenes opplevelse av hva som er et godt psykososialt læringsmiljø er subjektiv (Olsen og Skogen, 2014). Det betyr at læreren må kjenne den enkelte eleven godt og konsentrere seg både om den enkelte og fellesskapet for at alle elever skal oppleve skolen som en trygg læringsarena. Elevene skal kunne innfri

krav fra miljøet rundt seg, kunne legge frem egne behov og ønsker på en effektiv og sosialt akseptert måte, kunne skape varige relasjoner til andre og utvikle ferdigheter for å kunne delta i gruppeaktiviteter (Lindback og Glavin, 2014). Sammen med foreldrene er vi som lærere kanskje de viktigste rollemodellene for elevene. Det vi gjør, og hvordan vi forholder oss til hverandre, har stor betydning for hva som blir retningsgivende for ungene. De skal bli voksne medborgere og bidragsyttere i et mangfoldig samfunn der nettopp respekt og toleranse er viktige komponenter. For å bli tolerante og solidariske, samtidig som vi skal være kritiske og selvbevisste, trengs det god veiledning og forståelse for denne typen prosesser.

Relasjonskompetanse har nok alltid vært der, men etter hvert er det satt ord på den på en annen måte. Vi husker nok alle den læreren som virkelig «så» oss, eller den som ikke gjorde det, og hvordan dette påvirket hverdagen vår. Nyere forskning sier mye om hvor stor betydning dette har for hvordan vi lærer og utvikler oss. Noen går til og med så langt som til å si at det er den viktigste faktoren (Moen, 2016). Læreren skal ha stor kunnskap om elevene sine, både hvem de er og hvor de er i sin utviklingsprosess. Dette er forutsetninger for å møte hver og en slik at de får hjelp og støtte der de er, både faglig og sosialt. Relasjonskompetanse innebærer også «at man er bevisst hvordan man selv reagerer og oppfører seg i samspill med ulike elever, og at man kan tilpasse sin egen atferd til de ulike elevenes behov» (Drugli, 2012, s. 47). Å «se» sine elever innebærer blant annet både anerkjennelse og tillit. Det er lærerens ansvar å få til dette. Relasjonen mellom lærer og elev vil ha et ujevnt maktforhold. «Anerkjennelse forutsetter et gjensidig og likeverdig forhold som subjekter, samtidig som lærer og elev har ulike posisjoner i samhandlingen» (Olsen og Skogen, 2014 s. 42).

Vi lever i en tid med store endringer, og endringene skjer fort. Den skolen lærerne utdannes for nå, er nok ikke den samme som de om 40–50 år skal pensjoneres fra. Våre studenter går inn i en yrkeskarriere der de skal lære hele veien. De skal samhandle med andre og utvikle sin egen praksis, samtidig som de skal forholde seg til politiske føringer og forventninger fra samfunnet. Dette krever endrings- og utviklingskompetanse, noe som heller ikke kommer helt av seg selv. «Å forske» på egen praksis er allerede en del av lærernes hverdag, og blir det i enda større grad gjennom

masterutdanninga som igangsettes fra høsten 2017. Vi snakker om forskningsbasert praksis i skolen. Vi skal være faglig oppdaterte, ha en undrende og kritisk tilnærming til de metodene vi bruker og valgene vi tar og utvikle oss i samspill med andre. Skolebasert kompetanseutvikling er ett av de relativt nye begrepene vi opererer med. Det innebærer at «skolen, med ledelsen og alle ansatte, deltar i en utviklingsprosess på egen arbeidsplass. Hensikten er å utvikle skolens samlede kunnskap, holdninger og ferdigheter når det gjelder læring, undervisning og samarbeid» (Udir, 2012). Studentene er altså langt fra «ferdige og utlærte» når de forlater høyskolen eller universitetet, men de skal ha en basis å bygge videre på.

Som lærere har vi med mennesker å gjøre. Små mennesker i en sårbar situasjon. Ungene våre kan ikke si opp eller ikke gå på «jobb». De har opplæringsplikt, og må i de aller fleste tilfellene gå på skolen i den klassen og med den læreren de får tildelt. Den etiske kompetansen som lærerne skal ha, er uhyre viktig i denne settingen. Lærerne har, som de fleste andre profesjoner, sine etiske retningslinjer. En av de viktigste funksjonene til slike etiske retningslinjer er nettopp å opprettholde tillit til profesjonelle yrkesutøvere. De skal sikre at profesjonen ivaretar det som forventes av dem fra samfunnets side (Ohnstad, 2015). For å utvikle en solid profesjonsetisk kompetanse kreves det imidlertid mer. Lærerutdanninga gir det etiske grunnlaget som studentene i ettertid skal bygge sitt profesjonelle skjønn og sin dømmekraft på. Dette skal være et solid fundament i yrkesutøvelsen. Lærere forholder seg til etiske dilemmaer daglig. Alt fra hvordan den enkelte eleven skal ivaretas på en best mulig måte, og hvordan man fordeler tiden sin, til mer alvorlige situasjoner der det virkelig er vanskelig å vite hva som er rett og galt. Dette er viktige tema i lærerutdanninga, og det gir meg trygghet for at de aller fleste studentene som går ut i skolen som utdanna lærere, har et bevisst forhold til det, og et fundament for hverdagen i møte med elevene.

Enhetsskolen og lik rett til utdanning er godt forankret i det norske samfunnet. Dette er det ingen politisk uenighet rundt. Likevel er ulikhetene store. Det er ingen tvil om at godt kvalifiserte lærere er en forutsetning for en god skole for alle. La oss sørge for at dette blir en realitet. Det er ikke uten grunn at det tar fire, snart fem år å bli lærer. Vi må sikre nok utdannede lærere, slik at alle elever, uansett hvor de bor, er sikret god opp-

læring. Jeg er ikke overbevist om at karakterkrav i et enkelt fag løser utfordringene. Jeg er på ingen måte uenig i at lærere skal ha god faglig kompetanse i fagene de skal undervise i. Det er imidlertid så mange andre faktorer som også spiller inn. En firer i matematikk trenger ikke å gi oss de beste lærerne, og vi kan på denne måten gå glipp av svært mange dyktige kandidater, kandidater som tallene viser oss at vi trenger. Vi skal ha lærere som kan ivareta alle sidene ved opplæringa. Den pedagogiske teorien skal være den grunnmuren vi som lærere bygger vår praksis på. Den skal være den ballasten som gir oss trygghet i utøvelsen av yrket vårt, den vi baserer vår undervisning på. De valgene vi tar skal være faglig begrunnet. Bare på den måten kan vi sikre kvaliteten på opplæringa til alle elevene. Det betyr at vi må fortsette å satse på lærerutdanninga, at vi må vektlegge alle de fem kompetansene også fremover. Det er i samspillet mellom fag og pedagogikk vi får de gode lærerne. Vi må ha lærere med bred kompetanse, lærere som kan undervise på de små fådelte skolene ute i distriktene og på de store i byene. Vi har et mangfold av elever og skoler, og vi må sørge for at alle får være med. Ingen skal være nødt til å stå igjen, og alle må ha forsikringer om at besetningen om bord er godt kvalifisert.

Alle referansene i kronikken er hentet fra pensum for lærerutdanninga ved NTNU.

Referanser

- Drugli, M. B.** (2012): Relasjonen lærer og elev er avgjørende for elevens læring og trivsel. Oslo: Cappelen Damm Akademisk. GSI 2016/17.
- Lindback, P. O.** (2014): Å undervise i sosial kompetanse. Oslo: Universitetsforlaget AS. lufs.no. (u.d.).
- Moen, T.** (2016): Positive lærer-elev-relasjoner. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Ohnstad, F. O.** (2015): Profesjonsetikk i skolen. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Skogen, M. H.** (2014): Kontaktlæreren. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Stette, Ø.** (2016): Opplæringslova og forskrifter. Oslo: Pedlex AS.
- Sylte, A. L.** (2016): Profesjonspedagogikk Profesjonsretting/yrkesretting av pedagogikk og didaktikk. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Udir** (2012): Rammeverk for skolebasert kompetanseutvikling på ungdomstrinnet.

Hva skaper kvalitet i skolen?

● **Kari Brekke Arnesen**
leder i Utdannings-
forbundet Rana

FOTO BIRGIT RØE MATHISEN

I dagens samfunn er det både store diskusjoner og mye forskning rundt dette store spørsmålet.

Det er ikke annerledes i Rana. Men økonomene i Rana kommunes administrasjon kommer i Rana Blad med påstander om forskning som jeg stiller meg tvilende til. Det er stor enighet om at det å bli sett og lærerens muligheter for å tilrettelegge, har stor betydning for trivsel og læring. Hvordan dette skal ivaretas bedre ved å samle inntil 900 elever på en ungdomsskole, er for meg uforståelig. Det er kun økonomiske motiv. Kommunen skal kunne spare ved å slå sammen klasser optimalt. Det vil da bli flere elever per lærer og mindre mulighet for å ivareta hver enkelt. Dette er også belyst i de fleste høringssvar som kom inn i prosessen rundt skolestruktursaken.

Skolesjefen peker ellers på manglende kompetanse blant lærerstaben og viser til at ikke alle lærere oppfyller disse kravene. Det er nye krav til kompetanse, og disse gjelder ikke fullt ut før 2025. Rana er altså ikke i en særstilling her. Det gjelder i hele landet etter at regjeringa kom med nye krav til utdanning, og det med tilbakevirkende kraft. Mange lærere med tidligere godkjent kompetanse har tatt og ønsker å ta videreutdanning for å oppfylle disse kravene, mer enn det tilbys både fra stat og kommune.

Ellers presenteres det påstander fra skolesjefen om hvordan skolerresultat og trivsel er på ulike skoler. Dette er opplysninger tatt fra nasjonale prøver og elevundersøkelsen, men justert i samsvar med «skolebidraget», en matematisk øvelse hvor Statistisk sentralbyrå, på oppdrag fra Utdanningsdepartementet, forsøker å vise hvordan ulike skoler bidrar til læring. Der skal tallmaterialet justeres ut fra forventet læring etter området skolene ligger i sett i forhold til blant annet familieøkonomi og utdanning i området. Jeg tror de fleste skjønner at en ikke kan sette to streker under slike tall. I avisen presenterer skolesjefen dem som en sannhet i den forstand at noen skoler er bedre enn andre på ulike områder. Helt konkret er det et oppsett på at elever på en skole får 1,5 år mindre skolegang i løpet av fire år enn en annen skole med tilsvarende pengebruk. Jeg ser med spenning frem til ei forklaring på dette regnestykket! Flere

av påstandene berører skolene i Rana generelt og enkeltskoler og ansatte spesielt. Dette skaper uro i en allerede uforutsigbar arbeidshverdag for alle ansatte, elever og foresatte. Dette er et skrekkeksempel på hvordan en bruker målinger. Enda mer skremmende er det når det presenteres på denne måten fra skolesjefen. Dette er ikke akkurat støttende og problemløsende atferd fra en sjef.

Det er også påstander om at elevtall går ned og antall klasser består. I de siste årene har det vært økning på elevtall i 1.–4. klasse, mens det totale elevtallet er omtrent stabilt. (Fratrekk omtrent på størrelse med elevtallet på privatskolen i Dalsgrenda.) I samme periode har det blitt fjernet 71 årsverk i Rana-skolen. Dette tilsvarer en innsparing på over 40 millioner kroner. Kravene til levering av tjenester er likevel de samme. Dette har ført til at det på flere skoler er slått sammen klasser, enten i noen fag eller at en har fått to paralleller i stedet for tre. Det er eksempel på barneskoleklasser på 29 elever og flere eksempel på ulike trinn slått sammen i større grupper enn det som er anbefalte tall for klassestørrelser. Med de rammebetingelsene ansatte i Rana-skolen gis, gjør de en formidabel innsats for å levere etter beste evne til sine elever.

«Dette er et skrekkeksempel på hvordan en bruker målinger.»

Krise om vi kveler lærelysten

● **Kristin Elvsveen Witry**

pedagogisk leder og
fylkesstyremedlem
Utdanningsforbundet
Sør-Trøndelag

FOTO PRIVAT

På bussholdeplassen møter jeg mammaen til Jens, gutten vi hadde hatt i barnehagen. Han har gått i 1. klasse på skolen i åtte måneder nå, og jeg spør hvordan det går. Usikker sier hun: «Neei – ikke så bra».

Jeg kunne se for meg sønnen hennes i barnehagen da han, allerede før han kunne gå, krabbet opp og ned bakker, ut og inn av skogen og undersøkte og fant seg til rette i naturen alene og sammen med venner. Han hadde stadig skrubbsår på nesa etter å ha utforsket omgivelsene på sin måte. Mammaen forklarer at det er vanskelig å sitte ved pulten i klasserommet så lenge om gangen. I barnehagen var han en glad, nysgjerrig og velfungerende gutt. Nå skaper han uro fordi han ikke passer inn. Det har plutselig blitt noe galt med gutten hennes.

Jeg husker den gangen vi på jobb i barnehagen fikk besøk fra skolen av årets førsteklassinger. Læreren så utover på skolebarna som lekte høyt og lavt, og sa: «Det er tydelig at her er det mange som har begynt for tidlig på skolen!» Jeg har mange ganger tenkt over det hun sa om at barna hadde begynt på skolen for tidlig. Når det plutselig blir noe galt med Jens, er det et tegn på at han ikke passer inn i skolen, eller at skolen ikke har klart å tilpasse hverdagen til han?

Undersøkelser viser at barna ikke har lært mer etter innføringen av seksåringen i skolen (Sidsel Germeten, UiT Tromsø). Barn lærer uansett hvor de er, men det er slettes ikke sikkert at de har lært det noen på forhånd har bestemt at de skal lære. Det viktigste man lærer, kan heller ikke måles. Ville skolen vært et bedre sted å være for Jens om tilretteleggingen i større grad hadde vært på hans premisser? Dette er en kamp om pedagogikken.

Den danske professor i utviklingspsykologi Dion Sommer sier at om vi kveler lærelysten, er det krise! Jens har blitt et problem fordi han ikke klarer sitte i ro lenge nok ved pulten sin. Hvilken lyst har han da til å lære? Hvilken følelse av mestring gir det? I barnehagen hadde han ikke problemer med å lære. Gjennom PISA har vi fått rigide måle-

system som har endret hele utdanningssystemet vårt. Vi har fått økte krav til formell kompetanse og tidlig læringsutbytte, og de viktigste fagene på skolen er lesing og skriving, engelsk, matematikk og naturfag. Disse fagene anses å gi grunnleggende ferdigheter og gir høy prestisje og anses å ha stor nytteverdi. På skolene øver de til det barna blir testet på. Redselen for å gjøre feil hindrer en i å tenke nytt.

Hva skal til for at Jens ikke skal miste lærelysten, og hva trenger Jens å lære for å bli stor? For Jens handler det for tiden om hvordan han skal unngå følelsen av å ikke lykkes. I barnehagen innebærer læringsbegrepet helhetlig læring. I det fellesskapet er undring, opplevelser, tilegnelse av meningsfull kunnskap gjennom lek, sansing i samspill med andre det grunnleggende. Barna får anledning til bare å være. Hva tilsier at innholdet i læringsbegrepet skal endre seg så drastisk fra barnehage til skole? Dette handler om kvalitet, og hva er egentlig det? Vi må omdefinere begrepet kvalitet for at Jens skal passe inn i skolen. Han må på andre steder enn ved pulten i klasserommet få utforske, undre seg, reflektere, skape og samarbeide for å opprettholde hans iboende lærelyst. Jens må få fortsette å leke. Lek er en annen og ikke-målbare måte å lære på. Skolen må sørge for rom for eksperimenterende lek og skape et inspirerende miljø, der Jens kan bygge videre på det han allerede er god i, for Jens må lære å bli i stand til å håndtere en helt annen virkelighet enn den vi kjenner i dag. Vi kjenner ikke fremtiden. Vi må ikke automatisere viten, og Jens må lære mer enn fakta og målbare kunnskaper. Leken utvikler kreativitet og evnen til å takle uforutsigbare situasjoner. Skolen må være med å legge til rette for, og stimulere til at Jens blir klokere slik at han er best mulig kvalifisert for fremtida.

Det beste for Jens, er at han møter lærere som har skjont dette. Jeg sier som Andries Kroese: «Du kan ikke forandre bølgen og vinden, men du kan lære deg å surfe».

«Lek er en annen og ikke-målbare måte å lære på.»

Målform

VG opnar for meir nynorsk

10. mars blei det publisert ein nynorskartikkel på nettsida til VG, og dagen etter stod saka på trykk i papiravisa. Det markerer eit brot med det konsekvente forbodet VG tidlegare har hatt mot saker på nynorsk. At språket vårt no kjem oftare på trykk hos VG, kjennest som eit statuslyft for heile nynorsken. Gard Steiro, ansvarleg redaktør i VG, opplyser til Noregs Mållag at det har skjedd ei oppmjuking av reglane for bruk av nynorsk i avisa i det siste. Steiro fortel at det ikkje lenger er eit absolutt forbod mot nynorsk i redaksjonelt stoff. VG opnar for at journalistane kan bruke nynorsk «der det er naturleg». Avisa likestiller òg bokmål og nynorsk på debattsidene.

Tittelen var «Endeleg kan «verdas tyngste kvinne» smila igjen», og artikkelen var skriven av journalist Jostein Matre. Saka handlar om Eman Ahmed frå Egypt, som før ein feitleiksoperasjon i India vog over 500 kg.

Lite visste vi at det var ein feitleiksoperasjon i India som skulle markere vendepunktet for nynorsken i VG. Men ja, det har stundom kjendest som verdas tyngste kamp. Mållaget er svært glade for at det no er eit høl i bokmålsveggen i VG og vil

At språket vårt no kjem oftare på trykk hos VG, kjennest som eit statuslyft for heile nynorsken, skriv Jens Kihl, nestleiar i Noregs Mållag. ILL.FOTO: TORE MAGNE GUNDERSEN

takke redaktøren for oppmjukinga av språkpolitikken i avisa.

Håpet er at han og resten av VG i framtida vil sjå at nynorsk er like naturleg å bruke i saker om feitleik og Jon Fosse. Nynorsk passar til alt.

Mållaget har arbeidd mot nynorskforbodet i dei store riksavisene i mange år. I 2005 stod Noregs Mållag bak kampanjen «Slepp nynorsken til i Dagbla-

det og VG!» som fekk mykje merksemd og 36.000 underskrifter. 600.000 nordmenn skriv nynorsk i Noreg, men har, til no, ikkje fått møte språket sitt i redaksjonelt stoff i dei største riksavisene.

Jens Kihl

nestleiar i Noregs Mållag og nynorskskrivande journalist i Klassekampen

Norsk

Vekting av årsrammen i norskfaget

Utdanningsforbundets medlemmer ved ungdomsskolene i Haugesund ønsker en ny gjennomgang av vektingen av årsrammene til hvert enkelt undervisningsfag. I første rekke dreier det seg om leseplikten til norskfaget.

Det er mye som har skjedd i norskfaget hva gjelder innhold og krav til dokumentasjon de siste årene, men lite har skjedd i forandringen av leseplikten. Vi opplever at flere norsklærere finner det vanskelig å stå i jobben. Norskfaget er et spesielt fag der det skal settes tre karakterer hvert halvår; muntlig, hovedmål og sidemål. Med et timetall på 4-5-5 timer i uka hvert år gir dette store arbeidsmengder.

Norsk er ikke minst et skriftlig fag. Eksamensoppgavene som gir retningslinjene for våre heldagsprøver, har blitt mer omfattende de siste årene. Nå består oppgavene av en A-del og en B-del, noe som medfører betydelig større rettebyrde for lærerne. For å få en god nok vurdering

pålegges man gjerne to vurderinger i halvåret. I en klasse med 30 elever får man dermed inn 60 tekster fire ganger i året. Man bruker minimum 20 minutter, som oftest mer, på en tekst. Flere lærere har imidlertid to klasser i norsk, noe som dermed resulterer i 120 tekster fire ganger i året. Dette tar tid! I tillegg skal man planlegge og gjennomføre god undervisning. Vi stiller oss kritiske til denne arbeidsmengden og er undrende til om læringsutbyttet til elevene står i stil med innsatsen vår, ettersom det som et resultat av stor arbeidsmengde kan gå lang tid mellom innlevert oppgave og tilbakemelding.

Et annet poeng er at det har skjedd mange endringer i norskfaget de siste årene, og det stilles stadig større krav til innholdet i faget. Vi skulle gjerne hatt mer avsatt tid til kurs og kompetanseheving, men ser at vi i stedet må bruke mye av den ubundne tiden vår til å sette oss inn i nye språkformer, utvidede læreplanmål og nye sjangrer.

For et par år siden fikk vi lovendring og tilbakevirkende kraft vedrørende krav om kompetanse i skriftlige basisfag. Dette medfører trolig at flere lærere blir nødt til å undervise minst to klasser i norsk for at skolen skal holde seg innenfor forskriftene. Vi er bekymret for norskfagets utvikling og for rekrutteringen av nye norsklærere.

Hva kan så gjøres? Slik vi ser det, hjelper det ikke med å heve lønnen. Her er det tidsaspektet vi påpeker, og følgelig ber vi om at årsrammen for faget må forandres. Vi ønsker at dette blir formidlet videre til besluttsende organ i organisasjonen.

Ungdomsskolene i Haugesund ved de tillitsvalgte

Borghild Aursland, Håvåsen skole

Gunn Elise T. Gjellestad, Hauge skole

Håkon Vabø, Haraldsvang skole

Asle Georg Halleraker, Skåredalen skole

● Språk

Positive takter frå Arbeidarpartiet

Noregs Mållag var svært nøgd då programnemnda i Arbeidarpartiet fann plass att til ei formulering om nynorsk i programmet. Det gjeldande programmet seier ikkje noko om språk, men det blir det no slutt på. Arbeidarpartiet går no til val på denne formuleringa: «Føre en aktiv språkpolitikk som gjør at norsk eller samisk forblir det foretrukne språket i alle deler av norsk samfunnsliv. Nynorsken skal sikres gode utviklingsmuligheter».

Den profilerte nynorskbrukaren Hadia Tajik, nestleiar i Ap, har leia programarbeidet, og ho avslutta sin tale til landsmøtet med ei setning frå «Nordmannen» av Ivar Aasen. At Arbeidarpartiet no seier at dei vil at nynorsken skal «sikres gode utviklingsmuligheter», forpliktar Ap når dei no søker regjeringssmakt.

Eg er veldig glad for at Arbeidarpartiet gjev si støtte til nynorsken i programmet sitt. Dette må no få følgjer for politikken partiet fører etter valet. Særleg er eg oppteken av at Ap må stille seg på lag med alle landets nynorskelevar. Dei fortener betre vilkår og meir språkleg rettferd enn dei får i dag. Det håpar eg Ap kan seie seg einig i.

På landsmøtet låg det føre to endringsframlegg for ei styrking av

språkpolitikken:

Oslo Arbeidersamfunn ville styrkje formuleringane slik: «Styrke arbeidet for en demokratisk og åpen, faktabasert språkpolitikk som gjør at norsk forblir det foretrukne språket i alle deler av norsk samfunnsliv. Nynorsken skal sikres gode utviklingsmuligheter. Språkrådet skal vera statens fagorgan i språkspørsmål og ha sine noverande oppgåver». Medan Arbeiderpartiet i Bergen vil ha inn denne formuleringa: «Nynorsk skal styrkes i skole og samfunn og sikres gode utviklingsmuligheter». Ingen av desse framlegga kom med i det endelege vedtaket.

Partiprogramframlegget har ingen formuleringar om sidemålsordninga eller andre felt der nynorsken er viktig. Men under både grunnskule og vidaregåande skule i programmet har dei ei formulering om at dei vil gjennomføre fleire forsøk med alternative vurderings- og eksamensformer. Noregs Mållag legg til grunn at sidemålsordninga ligg fast. Dersom det ikkje er tilfelle, meiner vi Arbeidarpartiet bør avklare dette i god tid før valet.

Magne Aasbrenn
leiar i Noregs Mållag

Den profilerte nynorskbrukaren Hadia Tajik, nestleiar i Ap, har leia arbeidet med programmet til Arbeiderpartiet, der det heiter «Nynorsken skal sikres gode utviklingsmuligheter», ei setning som gler leiar i Norges Mållag, Magne Aasbrenn.

FOTO KARI OLIV VEDVIK

Kom nærmere opplevelsen med Esso Mastercard

Medlemmer i Utdanningsforbundet får

- 50 øre/l i rabatt på drivstoff
- 20 % rabatt på bilvask hos Esso
- Hver 6. vask gratis*
- Bruk Esso Mastercard til alt, overalt!

Finn ut mer og søk på
essomastercard.no/utdanningsforbundet

An ExxonMobil Brand

* Ved bruk av rabatthefte på de stasjonene som tilbyr dette. Drivstoffrabatt forutsetter bruk av et Esso Mastercard. Effektiv rente ved kreditt på kr 15 000 o/12 mnd. er 31,13 %. Total kredittkostnad kr 1 947.

Dikt

ILL.FOTO PAAL SVENDSEN

«Trist som faen»
var det en som sa
så slående

Noen mobbes
Noen mobber
Noen er bare publikum, –
og holder showet gående ...

Noen har mot
prøver å stanse det pågående, –
men blir oftest felt ...

Gjør meg glad
Vis meg en helt
og en happy ending
Og, – for all del
få det med i dagens
nyhetssending

Anne Maria Hauge

Voksenopplæring

Vi føler oss motarbeidet av ledelsen i eget fylkeslag

Voksenopplæringen er svært misfornøyd med storkurs for arbeidsplassutvalgte (ATV-ere) i Aust-Agder. Vi ATV-ere som jobber i voksenopplæringen er en minoritet i Utdanningsforbundet. Derfor er det sjelden «våre saker» er tema for storsamlinger. Det har vi forståelse for.

På grunn av dette har vi ved flere anledninger gitt beskjed om at når vi først er på to dagers storsamling med egne seksjoner for grunnskole, barnehage og videregående, ønsker vi veldig en egen seksjon for vårt fagfelt. Ledelsen i Utdanningsforbundet Aust-Agder har vist forståelse gang på gang, men igjen, ingenting blir gjort.

Utdanningsforbundet Aust-Agder vil kalle oss inn til flere egne halvdagsmøter. Det er jo vel og bra, men møtebelastningen er allerede stor, avstandene i kilometre formidabel, og empirien har ofte vist oss at oppmøtet til disse møtene ikke blir prioritert like høyt som storkursene.

Igjen, det må da være bedre for alle at vi får samlet oss mens vi er på storkursene, og får disku-

tert og ikke minst sammenlignet praksis fra egne enheter, for VO-feltet er lite regulert og preget av ulike praksis fra sted til sted. Vi nevner leseplikt, tidsressursspott, kontaktlærerressurs, kompetansekrav og så videre.

Akkurat nå sitter vi her og tenker oppmøtet kunne vært mye bedre utnyttet, og vi føler oss i grunnen motarbeidet av ledelsen i eget fylkeslag. De kunne heller ikke denne gangen høre på oss og legge til rette for våre behov.

Ken Ivar Helgesen, Arendal voksenopplæring
Odd Erling Hunnes, Veiledningstjenesten i Risør kommune (VIRK)

Marianne Dahl Nilssen, Kvalifiseringstjenesten i Grimstad

Erik Brennsæter, Birkenes voksenopplæring

Når vi i voksenopplæringen er på storsamling, ønsker vi veldig en egen seksjon for vårt fagfelt, skriver innsenderne.

ILL.FOTO ANNE LISE FLAVIK

Har du mykje på hjartet?

Det er du ikkje åleine om. Utdanning tek imot store mengder kortare og lengre debattinnlegg, innspel og kronikkar. Men det er trøgt om plassen. Difor går det ofte lang tid før tekstane kjem på trykk, nokre gonger så lang tid at dei vert uaktuelle. Vårt tips er: Skriv kort! Held du debattinnlegget ditt på under 2500 teikn (tal på teikn inklusive mellomrom), er sjansen større for å få plass. Redaksjonen set retten til å kutte i innlegga som vilkår. For innlegg på innspel plass er lengda 3000–10.000 teikn, og kronikkar kan ha ei lengd på mellom 12.000 og 17.000 teikn.

Redaksjonen tek imot debattstoff på denne adressa: debatt@utdanningsnytt.no

● Mellomoppgjøret 2017 i staten

Vi har tatt enda et skritt mot et moderne lønssystem

Vi er veldig fornøyd med at all lønn skal fordeles lokalt i den enkelte virksomhet, og at den utdaterte lønnstabellen nå fjernes. Akademikere kom til enighet med staten 29. april. Medlemmene får et lønnsoppgjør på linje med frontfagets ramme på 2,4 prosent, og det blir avsatt 0,85 prosent til lokale forhandlinger i år.

Årets oppgjør er enda et skritt i retning av et moderne lønssystem. Vi er fornøyd med at alle lønnstillegg i sin helhet går til lokale forhandlinger. Årets resultat er akseptabelt med begrensede midler til rådighet.

Årets oppgjør var en oppfølging av avtalen som ble inngått i fjor, da man startet arbeidet med en modernisering av lønssystemet. I tillegg til at forhandlingene er flyttet ut lokalt, fjernes lønnstabellen med lønnstrinn. Nå får Akademikernes medlemmer lønn oppgitt i kroner.

Endringene som nå gjøres, er viktig for at staten skal være en attraktiv arbeidsplass for akademikere. For arbeidsgiver er det viktig å kunne bruke lønn som virkemiddel for å beholde og tiltrekke seg riktig kompetanse. Høy kompetanse i statlige virksomheter er en forutsetning for gode

velferdstjenester til befolkningen.

Akademikerne har over flere år jobbet for en endring av lønssystemet i staten, på linje med det man har i Kommune-Norge siden 2002. Fortsatt gjenstår viktige grep. Vi har oppnådd mye, men skulle gjerne kommet enda lenger med moderniseringen, blant annet knyttet til lønnsrammer og stillingskoder. Dette vil vi fortsette å jobbe for. Lokale lønnsforhandlinger vil skje ved den enkelte arbeidsplass i løpet av høsten.

Akademikerne stat
Anders Kvam, leder

Vi er veldig fornøyd med at den utdaterte lønnstabellen nå fjernes, skriver leder i Akademikerne stat Anders Kvam.
FOTO AKADEMIKERNE.NO

SETT

29.-30. nov. 2017
Norges Varemesse, Lillestrøm

Inspirerende og praksisnære foredrag og workshops, et myldrende utstillingsområde, god stemning, herlige fagdiskusjoner og nettverksbygging er noe av det du opplever på SETT!

FRA PROGRAMMET

KRISTINA ALEXANDERSSON

ÆH – JEG HAR INGENTING Å SKJULE

MARTE BLIKSTAD-BALAS

HVOR SKAL ELEVENE LÆRE Å
"TENKE SJÆL" PÅ INTERNETT?

GRAHAM BROWN-MARTIN

WHY DO WE SEND OUR KIDS TO SCHOOL?

MARTIN JOHANNESSEN

HVA SKJER NÅR DU GIR ELEVENE
STEMMERETT?

www.settdagene.no

Samarbeidspartnere

Oslo kommune
Utdanningssetaten

Kompetansepartnere

Arrangører

● Politikk

Ap + KrF = sant?

Kristelig Folkeparti får ofte kritikk fordi partiet er gammeldags og utdatert. KrF-ere hevder selv at de kjemper for det gode i for eksempel familiepolitikken. Gjør de virkelig det?

I «samarbeidsavtalen», der KrF bidro til å stable den blåblå regjeringa på beina, klarte KrF å få inn følgende: «Bioteknologiloven evalueres. Det innføres ikke et tilbud om tidlig ultralyd eller et tilbud om NIPT-blodprøve til alle gravide.»

Det betyr at gravide som har økt risiko for kromosomfeil hos fosteret, nektes å ta i bruk en risikofri metode. I dag tilbys fosterdiagnostikk til ca. 4000 gravide over 38 år. Svært mange av dem takker nei fordi de kjenner til den store risikoen for fosteret. Foster vannsprøven tas nemlig ved at det stikkes en stor nål inn til fosteret. Prøvetakingen setter i gang prosesser som fører til at rundt 1 prosent, eller fem-ti fostre per år, dør, helt unødvendig.

Med NIPT (Non Invasive Prenatal Test) kan man fra 10. uke ta en blodprøve av den gravide. Genfeil som kan gi alvorlig sykdom hos barnet, kan kartlegges. Metoden er risikofri, og en del gravide velger å bruke tusenvis av kroner på å ta den i utlandet. Helsedirektoratet og Bioteknologirådet anbefaler å innføre NIPT.

Hva så med etikken? KrF er redd for at «alle» skal få tilgang til prøven. De gravide er nok ikke selv i stand til å vurdere sitt eget og fosterets

beste! Bør vi ikke bekjempe «sorteringssamfunnet»? «Skaperverket» skal ikke «tukles» med! Men all medisin går ut på å «tukle med skaperverket».

Også i dag aborteres ni av ti fostre med Downs syndrom. Er KrF prinsipielt mot foster vannsdiagnostikk? I denne saken viser KrF hvordan såkalte «kristelige verdier» kolliderer med en human etikk som har som mål å redusere lidelser. Kvinnene må sjølsagt sjøl bestemme om hun vil bære fram et foster eller ikke. Hvem andre skulle kunne det?

Norge er meget konservativ når det gjelder å ta i bruk vitenskapelige metoder på områder som kan tenkes å «krenke» de kristelige verdiene, altså støtte KrF.

Nå før valget flørter Arbeiderpartiets leder Jonas Gahr Støre med KrF. Spørsmålet er om Ap, som vil åpne for NIPT og fjerne K-en i KRLE, tør å la KrF få innflytelse på viktige områder som for eksempel skole, familie, helse og bioteknologipolitikken. Det er nok mye bedre å støtte seg til partier som SV og Rødt, partier med samme idégrunnlag. Mange av KrFs «verdier» bryter nemlig fundamentalt med målet om å gi alle mulighet til å ta styringen over egne liv.

Steinar Dyrli
Flekkefjord

● Til «Fagskolene: Full oppslutning om studiepoeng»

Ymse kunnskap om fagskolen

Alle partier i utdanningskomiteen på Stortinget går inn for at fagskolestudenter skal få studiepoeng etter at Arbeiderpartiet sluttet seg til forslaget, meldte Utdanningsnytt.no 17. februar.

Utdanningsforbundet mener bruk av det internasjonale poengsystemet ECTS for fagskoleutdanning vil skape forvirring for studenter som ønsker å få godskrevet fagskoleutdanningen i en bachelorutdanning. «Dette blir en «annen» type studiepoeng enn de som gis for bachelor- eller masterutdanning», skriver Utdanningsforbundet i sin høringsuttalelse.

Dette viser hvilken liten kunnskap Utdanningsforbundet har om fagskolen. Tar man for eksempel Teknisk fagskole, er dette en toårig teknisk-teoretisk utdanning på fulltid. Det virker som at mange tror at fagskolen er en praktisk rettet skole med yrkespraksis som hovedinnhold. Når dette er sagt, er jo nettopp for eksempel politikutdanningen og sykepleierutdanningen basert på stort innslag av praksis i studietiden. De er likevel bachelorutdanning. Kanskje de burde vært fagskoleutdanning ...

Rune Berntsen

● Årsmøteresolusjon

Tettere på!

Hvordan tror du det er å se et enkeltbarn i en barnegruppe på 24 barn i barnehagen eller et enkeltbarn i en 1. klasse med 28 elever? skriver Utdanningsforbundet Porsgrunn. ILL.FOTO OLE MARTIN WOLD

Lærerne i barnehager og skoler ønsker å se alle, være tett på hvert enkelt barn. Barna skal føle trygghet. Det er sammenheng mellom barnegruppestørrelse i barnehagen, klassestørrelse i skolen og godt læringsmiljø!

Utdanningsforbundet mener at innføring av bemanningskrav og krav til pedagogtettethet i barnehagen og en nasjonal norm for ressurstildeling til økt lærertettethet i skolen må ha hovedfokus frem mot stortingsvalget 2017.

Utdanningsforbundet har startet en landsomfattende kampanje i disse dager, mot store klasser. Elevorganisasjonen og foreldreutvalg støtter opp om denne kampanjen.

«Ingen elever/barn er like, men alle lærer best når de blir sett».

Når kommuner velger bort lærertettethet/pedagogtettethet, gjøres dette av ett hensyn: Spare penger!

Tilrettelegginger, tilpassa opplæring, tidlig innsats, varierte arbeidsmetoder og trygghet er alle viktige prinsipper i barnehager og skoler som krever høy pedagogisk bemanning. Når Porsgrunn kommune derfor velger å fortsette innsparingene i barnehagene og skolene er det lett å forstå opprørte lærere.

Hvordan tror du det er å se et enkeltbarn i en barnegruppe på 24 barn i barnehagen eller et enkeltbarn i en 1. klasse med 28 elever?

Størrelsen skal være pedagogisk og sikkerhetsmessig forsvarlig. Vi beveger oss nå på grensen til det forsvarlige.

Utdanningsforbundet mener derfor: Vi må tettere på!

Utdanningsforbundet Porsgrunn
Årsmøtet, april 2017

Rett på sak

Yrkesfag

Skolene bør få ansvar for lærlingene

Vi må tenke nytt for å skaffe nok lærlingplasser i fremtiden, og for å sikre best mulig oppfølging av lærlingene når de er ute i bedrift. Vi mener skolene må ta et større ansvar enn i dag. KrFs landsmøte har vedtatt et yrkesfagløft som blant annet innebærer at skolene skal overta ansvaret for å følge opp lærlingene når de er ute i bedrift. Partiet vil også vurdere å gi skolen et større ansvar for å skaffe lærlingplasser. Dette vil forplikte skolene i større grad, og det vil føre til tettere kontakt mellom skolene og arbeidslivet. Det er viktig, både for å sikre nok lærlingplasser, og ikke minst for at skolen skal holde seg oppdatert om utviklingen i arbeidslivet og hvilken kompetanse lærlingene trenger når de går ut av skolen.

Re videregående skole i Vestfold har allerede gjennomført forsøk med å overta ansvaret for elevene når de er ute i lære. Dette er en av skolene i Norge med lavest frafall og høyest gjennomføringsgrad blant elevene.

KrF vedtok også å gjøre fellesfagene i yrkesopp-læringen mer praktisk orientert, og å øke lærlingtilskuddet videre. Norge trenger flere fagarbeidere. Da må vi legge til rette for at flest mulig gjennomfører og lykkes med å ta et fagbrev. Det er synd hvis samfunnet går glipp av gode tømrere, helsefagarbeidere eller elektrikere i fremtiden fordi de ikke er gode nok til å bøyse franske verb eller ikke klarte å skaffe seg en lærlingplass. Samtidig sa partiet nei til et forslag om å fjerne arbeidsgiveravgiften for lærlinger. Fordi arbeidsgiveravgiften er differensiert, ville dette hatt liten effekt mange steder i landet. Det ville betydd mye der avgiften er høy, men i Finnmark ville det ikke hatt effekt i det hele tatt. Derfor prioriterer vi å øke lærlingtilskuddet, slik at det blir mer attraktivt å ansette lærlinger over hele landet. KrF har vært en pådriver for å øke tilskuddet med 20.000 kroner i denne stortingsperioden, men det bør økes ytterligere.

Anders Tyvand

skolepolitisk talsmann i Kristelig Folkeparti

Læreridentitet

Forbilder for fremtidens lærere

Silje Marie Bentzen

Leder for Pedagogstudentene i Utdanningsforbundet

FOTO MARIANNE RUUD

Jeg har i min utdanning møtt utallige gode lærere og noen forbilder.

Forbildene har i særlig stor grad vært med på å forme meg som framtidig lærer og som menneske. Ett av disse forbildene var Torfinn Ryan, min klassekontakt i videregående skole og lærer i norsk og religion. Han hadde en fagkunnskap og en formidlingsevne jeg ikke har opplevd siden.

Jeg husker ikke så mange detaljer fra hans timer, men jeg husker at han sjelden hevet stemmen, kalte oss en flokk med sauehoder når vi ikke lyttet, ga meg trygghet på meg selv og mine kunnskaper, og ble en svært stor støttespiller for meg i videregående. Han var oppriktig interessert i fagene sine, og han klarte også å få elevene interessert. Jeg kunne alltid snakke med Torfinn, og han møtte meg alltid med kloke ord, fikk meg til å reflektere og utfordre meg selv. Han ble viktig da jeg litt nølende valgte lærerutdanning i Bergen og, kanskje ikke overraskende, å bli lærer i norsk og religion.

I ettertid har jeg tenkt mye på mine lærerforbilder. De har i stor grad vært med på å forme den jeg er i dag, som lærer og som menneske, og for det er jeg svært takknemlig.

Grunnen til at jeg trekker fram dette eksemplet, er at jeg forhåpentlig snart skal jobbe i

skolen. Som ny lærer er jeg spent og forventningsfull, men også overveldet og redd. Jeg føler et enormt ansvar jeg er bekymret for at jeg ikke vil mestre. Mine forbilder som lærere har gjort at jeg reflekterer mye over hvordan jeg selv blir som lærer. Blir jeg den læreren som «er den ene» for noen av elevene, samtidig som jeg ivaretar og ser hele klassen? Kommer jeg til å ha de faglige kunnskapene, evnen til å videreføre et stort engasjement, og klarer jeg å opparbeide meg en like god relasjon til mine elever?

Disse store, vanskelige spørsmålene får jeg kanskje først svar på etter noen år i skolen. Jeg trøster meg med at jeg nå vet at jeg forhåpentlig vil bli tatt godt vare på i mine første år som lærer. Stortingsvedtaket om at alle nyutdannede lærere skal få en veiledningsordning, gjør at jeg føler meg tryggere på at jeg vil mestre, skape gode relasjoner, utfordre og utforske og våge å gjøre feil. Jeg kommer ikke til å være alene.

Derfor er dette vedtaket så viktig, ikke bare for meg, men for alle framtidige lærere. Det krever tid og erfaring å bli en profesjonell lærer, men jeg har et ønske om at jeg på sikt kanskje også kan bli et forbilde for noen, slik Torfinn ble for meg. Og på veien dit skal jeg spørre, utforske, utfordre og stole på mine egne avgjørelser for å skape min egen læreridentitet.

Korleis oppdage seksuelle overgrep?

● **Britt Eva Heggheim**
lærarstudent
Høgskulen på Vestlandet
FOTO PRIVAT

● **Kirsten Flaten**
dosent
Høgskulen på Vestlandet
FOTO SIGURD BERGE

For å kunne oppdage barn som vert utsett for seksuelle overgrep, lyt lærarar ha kunnskapar som gjer dei i stand til å sjå.

ILLUSTRASJON Tone Lileng | post@tonelileng.no

Denne artikkelen byggjer på ei bacheloropp-gåve om seksuelle overgrep og korleis lærarar kan oppdage og handtere dette. Ein lærar er ein av dei viktigaste omsorgspersonane utanom heimen, og gjennom mykje samvær med barna har lærarar ei unik mogelegheit til å oppdage slike situasjonar. For å kunne oppdage barn som vert utsett for seksuelle overgrep, lyt vi ha kunnskapar som gjer oss i stand til å sjå.

Kva er seksuelle overgrep?

Dei fleste sosialpsykologiske definisjonane av seksuelle overgrep forklarar på ulike måtar at den som forgrip seg, brukar makta si til å dekkje sine egne behov slik at det går ut over barnet sine behov. Definisjonane kan også seie noko om at overgrep er seksuelle handlingar som barnet ikkje kan forstå, at handlinga krenkjer barnet sin integritet, at den vaksne utnyttar barnet sin avhengnad eller sin eigen maktposisjon, at handlingane bryt med sosiale tabu innan familien, eller at handlingane er ulovlege (Søftestad, 2005).

Ein brei definisjon inkluderer alle former for utuktig samhandling med born og signaliserer at seksuell aktivitet med born ikkje er akseptert. Når ein definerer omgrepet smalt, skil ein mellom berøring av barnets kjønnsdelar og ikkje å røre barnet. Då vert ikkje blotting, tvang til nakenposering, filming og tvang til å sjå på seksuelle handlingar rekna som alvorlege seksuelle overgrep (Breidvik, 2003). Det at ulike definisjonar vert knytt til ulike undersøkingar, gjer det vanskeleg å kartleggje fenomenet.

Omfang

I 2014 vart det registrert 3700 personar som offer for seksuallovbrot. Heile 740 av desse var barn. Av alle dei registrerte ofra for seksuallovbrot i 2014, var heile 87 prosent kvinner (Statistisk sentralbyrå, 2016). Dette er tal på registrerte tilfelle, dei

inkluderer ikkje tilfelle som ikkje vert oppdaga eller ikkje vert melde. Ein kan såleis rekne med store mørketal.

I nyare tid har det kome fleire former for seksuelle overgrep, som følgje av den teknologiske utviklinga. Ei seksuell åtferd som ikkje inneber fysisk kontakt kan vere å filme barnet eller å vise det pornografi, digitale samtaler, eller å ta imot meldingar eller bilete av seksuell karakter (Aasland, 2014).

Kven forgrip seg?

Mangel på kunnskapar om kven som forgrip seg på barn kan hindre oss i å fange opp og reagere på borna sine signal, dersom den mistenkte ikkje passar inn i våre førestillingar (Søftestad, 2005). 88 prosent av overgrepa vert gjort av ein som barnet kjenner, anten foreldre, biologiske søsken eller ein annan slektning. Den som forgrip seg, kan vere ein ven eller nabo av familien, eller ein tillitsperson i barnet sitt sosiale nettverk (Aasland, 2014). Av sakene som vert oppdaga, vert 90–95 prosent utført av menn og gutar. Rundt 5–10 prosent av seksuelle overgripingar er kvinner, som utfører overgrep både mot jenter og gutar (Søftestad, 2005). Grunna samfunnsmessige tabu reknar ein med at talet på overgrep utført av kvinner er underrapportert (Aasland, 2014). Barn kan utføre overgrep, både mot yngre og eldre barn, mot søsken eller vener. I nokre høve kan barn verte overtalt eller forklart av vaksne kva seksuelle handlingar dei skal gjere med andre born (Aasland, 2014).

Tabu

Tabu kring seksuelle overgrep kan verke førebyggjande, ved at det hindrar vaksne i å utføre seksuelle handlingar mot barn, eller det kan hindrar dei involverte i å snakke om overgrepet. Tabu pregar arbeidet med å forstå symptom og åtferd, samt viljen til å fremje konkrete mistankar om overgrep i skulen og andre instansar (Søftestad, 2005). Barn frå rundt sju-åtte år kan oppdage tabu som er knytt til seksuelle overgrep, og kan difor prøve å halde det hemmeleg. Mange kjenner på skam og skuld knytt til overgrepa. Barn kan òg verte truga til å halde stilt om det som skjer, og det kan uroe seg for kva konsekvensar avsløring vil få (Aasland, 2014).

«Om lag 30 prosent av personar som lir av ete-vegtring, har blitt utsette for seksuelle overgrep.»

«Når barnet i ein tidleg alder erfarer at omsorgs-personane ikkje er trygge, skapar det ein grunnleggjande utryggleik i barnet si forståing av relasjonar mellom menneske.»

Teikn

Barn har ulike måtar å uttrykkje seg på, og signala dei gir, kan vere veldig vage. Barna trur kanskje at dei vaksne ser korleis dei har det og kva dei opplever. Gjennom samtale med 25 vaksne som vart utsett for overgrep før dei var 18 år gamle, kom det fram at alle var overtydde om at vaksne dei kjende, til dømes forelder eller lærar, visste om det som skjedde (Aasland, 2014). Dette viser kor viktig det er at lærarar er merksame på barn si kommunikasjonsform og veit kva signal ein kan sjå etter. Felles for mange av teikna for seksuelle overgrep, er at dei òg kan vere signal eller symptom på noko anna enn seksuelle overgrep. Det er når ein ser fleire teikn, at ein må sjå desse i samanheng og vurdere livssituasjonen til barnet for å finne ut om seksuelle overgrep kan vere ei årsak (Aasland, 2014).

Somatiske teikn

Somatiske teikn kan kome til uttrykk, då kroppen hugsar det barnet vil gløyme, ubehaget vert formidla gjennom smertespråk og kroppslege symptom (Killén, 2015). Elevar kan klage over hovudverk, stramme og spente musklar, vondt i magen eller i tissen. Det kan vere hyppige urinvegsinfeksjonar, og dei kan starte å tisse eller bæsje på seg igjen etter å ha slutta med bleie. Observerer ein blåmerke, til dømes merke etter fingrar på overarmar, lår, hofter, ansikt og liknande, kan det kome av valdsbruk i forbindelse med overgrep. Kjønnssjukdomar, graviditet og abort kan oppstå hjå veldig unge barn (Aasland, 2014, Kvam, 2001).

Munn- og tannproblem

Dårlege tenner kan kome av at barnet kastar opp eller brekker seg etter oralsex, då magesyra tærer på tenna og øydelegg emaljen. Sjølv om barnet ikkje er utsett for overgrep i munnen, kan han eller ho likevel vere plagd med kvalme og brek-

kingar. I tillegg til ytre skadar på tennene, kan sjølv tannlegebesøket kjennast svært vanskeleg for barn som har vore utsett for orale seksuelle overgrep. Tannlegesituasjonen kan minne om overgrepssituasjonen ved at dei har fått penis, vagina eller gjenstandar pressa mot munnen sin (Aasland, 2014).

Sjølvsykning

Aasland (2014) viser til barn sine egne opplevingar med sjølvsykning. Ei jente på 16 år fortel at den psykiske smerta vart gløymd for ei lita stund, og at den fysiske smerta var enklare å handtere enn det psykiske kaoset på innsida. Små barn kan slå og dunke hovudet mot vegg, golv eller liknande. Litt større barn kan skjære seg opp på armar, bein, bryst eller kjønnsorgan ved å bruke barberblad og glasskår. Dei kan brenne seg med sigarettar, lugge seg og rive av seg hår (Aasland, 2014, Breidvik, 2003).

Ete-vegning

Om lag 30 prosent av personar som lir av ete-vegning, har blitt utsette for seksuelle overgrep. For nokre kan det handle om å ta kontroll over eigen kropp gjennom inntak av mat og drikke (Aasland, 2014). Dersom barn nektar å ete nokre typar mat, som til dømes pølse, banan og gulrot, kan dette vere fordi det minner om fasongen til ein penis. Barnet kan bli kvalm av å sjå kvit saus, mjølk, rømme, smelta is og liknande, då dette liknar sæd. Særleg utsett for å utvikle vanskar knytt til eting, er barn som har blitt tvinga til munnsex (Kvam, 2001, Breidvik, 2003).

Forhold til eigen kropp

Nokre barn vegrar seg for leik som inneber tett fysisk kontakt. Somme vil kle av seg og kle seg nakne, medan andre kan vere redde for å kle av seg eller føle ubehag i situasjonar som krev byting av klede. Barn som vegrar seg for å kle av seg, trur at andre kan sjå kva dei vert utsett for. Nokre barn kan klenge seg inntil og gni kropp og kjønnsorgan mot andre sine, både vaksne og andre barn. Andre kan vere avvisande og vise redsle og ubehag ved fysisk kontakt (Aasland, 2014).

Angst og dårleg sjølvbilet

Barn kan ha angst for å vere aleine med ein vaksen, for mørket, for å kle seg naken hos legen eller redsle for å bli teken på (Kvam, 2001). Barn som er utsett for seksuelt overgrep, kan oppleve at det

berre har verdi når det er eit objekt som kan tilfredsstillende behovet til den som forgrip seg. Dei kan oppleve å ikkje ha noko eigeverd. Fagleg vil ein elev som har lågt sjølvbilet ofte prestere svakare enn evnene tilseier. Dårleg sjølvbilet kan føre til at barnet taklar dårleg rettleiing eller påpeiking av feil (Breidvik, 2003).

Regresjon

Regresjon kan førekomme i samband med sterke opplevingar eller traume (Aasland, 2014). Barn som vert utsett for seksuelle overgrep, kan gå tilbake i utvikling. Dei kan starte å snakke babyspråk etter å ha lært seg å snakke reint, eller dei kan tisse og bæsje på seg att.

Mareritt

Søvnvanskar og mareritt kan vere resultat av seksuelle overgrep. Barnet kan drøyme om den som utfører overgrep eller om overgrepssituasjonar, noko som kan føre til verbale utbrot og gråt (Aasland, 2014). Dårleg søvn kan verke inn på skulekvardagen og såleis vere eit aktuelt tema for samtale.

Lite mimikk

Barn reagerer ulikt og har ulikt lynne. Nokre barn som vert utsett for ulike alvorlege traume, kan ha lite mimikk og verke uttrykkslause. Ein kan ikkje sjå forskjell på glede og sorg i andletet. Nokre barn verkar om lag apatiske, avhengig av den grada av traume dei har vert utsett for (Aasland, 2014).

Tap av tillit

Når barnet i ein tidleg alder erfarer at omsorgspersonane ikkje er trygge, skapar det ein grunnleggjande utryggleik i barnet si forståing av relasjonar mellom menneske, ein relasjonsskade. Følgene av relasjonsskadar er at barnet kan ha vanskar med å stole på andre vaksne dei kjenner og mistar den naturlege oppfatning av kven dei kan lite på. For desse barna kan det ta lang tid å bygge opp eit tillitsforhold til andre. Mange skiftar vener ofte og har overflatiske venskapsforhold. (Aasland, 2014, Breidvik, 2003).

Endring av åtferd

Endring i åtferd kan vere knytt til stadar eller situasjonar, eller når barnet skal gjere visse oppgaver. Andre gongar kan endringa i åtferd vere meir permanent. I starten kan denne endringa skje så gradvis at det kan vere vanskeleg å knyte det til

Kronikk

Hvis du emner på en kronikk, er det lurt å presentere ideen for redaktør Knut Hovland kh@utdanningsnytt.no.

Utgangspunktet er at temaet må være interessant og relevant, og språket godt og forståelig, for en bredt sammensatt lesergruppe. Stoff som bygger på forskning, må være popularisert. Det betyr blant annet at forskningsresultatet er det sentrale i teksten, og at det som handler om metode, har en svært beskjeden plass. Lengden kan være mellom 12.500 og 17.000 tegn inklusive mellomrom. Litteraturliste og henvisninger må være inkludert i antallet tegn. Eventuelle illustrasjoner må ikke sendes limt inn i wordfilen, men separat som jpg- eller pdf-filer.

særskilde tidspunkt og periodar (Kvam, 2001). Barnet kan til dømes vise aggresjon, passivitet, konsentrasjonsvanskar eller vantrivsel som det ikkje har vist tidlegare (Aasland, 2014).

Seksualisert åtferd

Seksualisert åtferd handlar om at barnet viser avansert seksuell kunnskap som ikkje er normalt for alderen. Det kan vere eit seksualisert språk, der dei viser kunnskap og nyttar omgrep som ikkje er vanlege i aldersgruppa. Teikningar som er seksuelt fikserte, til dømes av menn med erigert penis, kan tyde på at dei har sett eller opplevd noko som har sjokkert dei. Eit teikn kan vere å prøve å opne buksesmekken, og snakke om kva dei kan gjere med kjønnsorganet. Nokre barn kan sleike ein vaksen i fjeset og prøve å tungekysse. Barn kan ta den vaksne og seg sjølv på tissen medan han eller ho lagar stønne/puste-lydar. Samstundes bør ein hugse at noko seksuell åtferd er vanleg hjå barn, at ikkje alle teikn er teikn på overgrep (Aasland, 2014, Kvam, 2001).

Konsentrasjonsvanskar

Problem med å konsentrere seg kan kome av at dei stadig vekk tenkjer på, eller forsøker å gløyme det som skjer med kroppen. Nokre barn skapar mykje uro ved at dei alltid er i bevegelse, medan andre barn kan bli fjerne og stille. Nokre elevar byrjar å skulke, då dei ikkje orkar å gå på skulen på grunn av smertene dei ber på. For andre kan skulen og skulearbeidet vere det som gjer at dei greier å skyve vekk tankane om seksuelle overgrep dei vert utsett for (Aasland, 2014).

Inneslutta eller utagerande

Barnet kan vere vanskeleg å forstå, anten han eller ho uttrykkjer seg ved å vere svært aktiv eller aggressiv, eller ved å vere trist eller svært blid. Eleven kan isolere seg eller vere plagsamt kontaktsøkjande. Når barn prøver å uttrykke noko utan å nytte ord, kan det kome i form av oppførsel. Barnet kan vere vanskeleg å forstå seg på, og skape ei kjensle av uro eller dårleg magekjensle i den vaksne (Aasland, 2014).

Dissosiasjon

Barn som er utsett for traumatiske opplevingar, kan gå inn i ein tilstand kalla dissosiasjon. Det er ein meistringsstrategi som kroppen umedvite set i gong for å forsvare seg mot å bli overvelda eller øyde-

lagd av ekstremt smertefulle psykiske og fysiske opplevingar. Ved dissosiative lidingar vert ikkje eit traumatisk minne lagra i si heilskap med syns- og høyrslenntrykk, lukt, kroppssansingar, tanke, kjensle, handling, meining, men dei vert splitta opp i fragment som vert lagra fråskilt. Kjenslene knytt til den traumatiske hendinga vert spalta frå den faktiske hendinga. Tilstanden kan vise seg både under overgrepet og som ein seinverknad, anten kronisk eller løyst ut ved ein stressor (Breidvik, 2003, Sosial- og helsedirektoratet, 2003).

Kommunikasjon

I tillegg til fysiske teikn kan ein òg få signal av barn gjennom kommunikasjon. Barn kan kommunisere redsle ved å ikkje ville besøkje mor eller far, eller dei kan uttrykkje tidlegare hendingar både gjennom teikning, leik og verbal kommunikasjon (Aasland, 2014). Vi kan hjelpe eleven å uttrykke seg, gjennom samtale og ved å lytte på det dei har å seie. Vi kan stille konkrete spørsmål, til dømes om blåmerke eller skulking, kvifor barnet ikkje vil dusje eller ha gym og liknande, men spørsmål bør ikkje vere leiande. Ein kan stille spørsmål som kva, kvar og kven, eller spegle barnet ved å seie: «Eg ser at du er lei deg i dag, kan du fortelje meg kva eller kven som gjer at du føler deg slik?». Ein bør ikkje avbryte barnet eller flytte merksemda over på noko anna, sjølv om samtala er vanskeleg. Ein må tole pausar, vente på det som kjem og vere merksam (Aasland, 2014).

Avsluttande kommentar

Lærarane som har kunnskap om temaet, er betre rusta til å oppdage elevane som vert utsett. Lærarar kan ha stor innverknad, anten ved at vi ser kva barna vert utsett for og set i gong prosessen med å hjelpe dei, eller ved at vi ikkje oppdagar det og dei traumatiske opplevingane får fortsette. Vår rolle i barnet sitt liv er viktig. Dersom vi er redde for å ta tak i desse situasjonane eller ikkje tek ansvaret vårt på alvor, kan det få fatale følgjer for barna vi har medansvar for.

«Barnet kan vere vanskeleg å forstå seg på, og skape ei kjensle av uro eller dårleg magekjensle i den vaksne.»

Kilder:

- Aasland, M.** (2014): «... si det til noen ...» En bok om seksuelle overgrep mot barn og unge (3. utg. ed.) Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Breidvik, G.** (2003): Misbrukte barn. Reaksjoner som kan vise seg i skole og barnehage. Sigma forlag.
- Killén, K.** (2015): Sveket (5. rev. utg.). Oslo: Kommuneforlaget
- Kvam, M.** (2001): Seksuelle overgrep mot barn. Oslo: Universitetsforlaget
- Nasjonalt ressursenter for seksuelt misbrukte barn.** (2002): Seksuelle overgrep mot barn: Utvalgte temaer. Oslo: Nasjonalt ressursenter for seksuelt misbrukte barn.
- Søftestad, S.** (2005): Seksuelle overgrep. Fra privat avmakt til tverretattlig handlekraft. Universitetsforlaget.
- Forvaltningsloven** (1967): Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker. Henta 17.02.16 frå https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1967-02-10/KAPITTEL_3#KAPITTEL_3
- Straffeloven** (2005): Lov om straff. Henta 14.03.16 frå https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_2-11#KAPITTEL_2-11
- Opplæringslova** (1998): Lov om grunnskolens og den vidaregåande opplæringa. Henta 17.02.16 frå https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61#KAPITTEL_17
- Statistisk Sentralbyrå** (2015): Ofre for anmeldte lovbrudd, 2014. Henta 11.04.16 frå <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/lovbrudd/aar/2015-10-13?fane=tabell&sort=nummer&tabell=240217>
- Sosial- og helsedirektoratet** (2003): Seksuelle overgrep mot barn. En veileder for hjelpeapparatet, henta 11.04.16 https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2003/0017/ddd/pdfv/286825-seksuelle_overgrep_mot_barn.pdf
- Statens Barnehus** (2009): Henta 07.04.16 frå <http://www.statensbarnehus.no/>

Svelvik
kommune

Fast styrerstilling 100% ved Støa Barnehage

**Er du initiativrik og har gode kommunikasjons-
og samarbeidsevner?**

Nå søker vi styrer ved Støa Barnehage. Som styrer vil du ha det administrative og pedagogiske ansvaret for drift av barnehagen. Du vil i tillegg være en sentral aktør i styrerforum.

Styrerforum består av styrere i alle barnehager i kommunen, og har som oppgave å bidra til å videreutvikle systemer og praksis for kommunens totale barnehage tilbud, samt sikre et helhetlig og likeverdig tilbud til alle barn.

Vi tilbyr spennende og utfordrende oppgaver i et utviklingsorientert arbeidsmiljø!

Søknadsfrist 06.06.2017

Se fullstendig utlysninger
på svelvik.kommune.no

MØT VERDENSKJENTE

professor **CAROL DWECK**,
fra Stanford University

LÆR GROWTH MINDSET – skap vekst blant barn og elever!

På konferansen kan du lære mer om hva Growth Mindset
kan bety for din skole/barnehage.

I tillegg til professor Carol Dweck, møter du Martin Renton fra
Challenging Learning, KS-Konsulent sitt eget kompetansemiljø
på Growth Mindset og KS sin fagavdeling KS Utdanning.

www.mindset-konferansen.no

KS KONSULENT

Les mer på www.kskonsulent.no | Ta gjerne kontakt med oss
konsulent@ks.no

Se ledige stillinger i utdanningssektoren på

Lærerjobb.no >>>

På Lærerjobb.no kan arbeidssøkere
enkelt få oversikt over ledige stillinger
innen barnehage og skole.

Lærerjobb.no
- Stillingsportalen for
utdanningssektoren

post@laererjobb.no
Tlf 24 14 23 30

Tips!
Meld deg på
"Stillingsvarsling",
og motta e-post når
stillinger du er
interessert i utlyses.

UTDANNINGSNYTT.NO

UTDANNING

● Se flere ledige stillinger på **Lærerjobb.no**

Spesialpedagogikk er det eneste norske tidsskriftet innenfor sitt fagfelt og inneholder fagartikler, forskningsartikler, kronikker, debattstoff og bokmeldinger. Bladet kommer ut med 6 nummer i året.

La ikke sjansen gå fra deg til å holde deg orientert om hva som skjer på dette feltet!

Tegn abonnement nå!

Kr 150,- for medlem/studentmedlem av Utdanningsforbundet for årsabonnement.
Kr 450,- for ordinært abonnement.

Du kan bruke epost:
redaksjonen@spesialpedagogikk.no

SPESIALPEDAGOGIKKS NETTSIDER:

Her kan du finne:

- Opplysninger om abonnement
- Forfatterveiledninger
- Stillingsannonser
- Arkiv med eldre utgaver av Spesialpedagogikk
- Utvalgte artikler i fulltekst
- Ved å bruke søkefunksjonen kan du finne bestemte temaer eller forfattere

www.utdanningsnytt.no/spesialpedagogikk

Nå har vi
68.000
lesere!

(TNS 2016)

Minneord

● Jorunn Kristiansen

Det var med stor sorg vi mottok budskapet om at vår umistelige venninne, Jorunn Kristiansen, gikk bort søndag 30. april, bare 57 år gammel. Jorunn var den yngste av oss, og vennegjengen vil aldri bli den samme uten henne.

Jorunn ble født i Bodø 16.11.1959. Oppveksten tilbrakte hun i Kongsvinger, og etter gymnaset flyttet hun til Kristiansand for å ta lærerutdanning. Det var da hun møtte Tore. Etter et par år utenbys kom hun tilbake til Kristiansand, stiftet familie og begynte å jobbe på Vennesla videregående skole i 1984. Det var her vi var så heldige å få henne til kollega, og hun ble en svært nær og kjær venninne. Som kollega lærte vi henne å kjenne som en utrolig dyktig lærer, fagutvikler og rådgiver. Hun viste stor omsorg og var en god veileder for både kolleger og elever. Hun var også et engasjert fagforeningsmenneske og hadde verv i Utdanningsforbundet lokalt.

For oss var Jorunn helt unik. Jorunn hadde den gode egenskapen at vi aldri hørte henne si noe nedlatende eller negativt om andre. Hun var snill og omsorgsfull, ja, kanskje det mest omtenksomme mennesket vi har møtt. For henne kom Tore og de tre sønnene Henrik, Preben og Thomas alltid først. Vi som venner har også nytt godt av hennes raushet, varme og omsorg. Hun hadde en stor kontaktflate og var levende interessert i hver og en av oss.

Jorunn var glad i å reise, og vi har hatt mange flotte turer sammen, både i inn- og utland. Hun var et bymenneske og likte godt kafélivet. Så ofte hun hadde anledning til det, og i alle fall hver lørdag, var hun i byen for å treffe venner og drikke

kaffe. «Kjerstis kjøkken» ble stamstedet vårt.

At Jorunn likte kultur, er en underdrivelse. Hun elsket å gå på kino, revyer, teater, konserter og kunstmuseer. Hun fordypet seg i bøker, alt fra krim til krigsdokumentarer. Den siste boka som lå på nattbordet hennes, var «To søstre» av Åsne Seierstad. Hun var et samfunnsengasjert menneske som likte å diskutere politiske spørsmål.

Jorunn ble rammet av kreft for fire år siden, og etter tøffe cellegiftkurer ble hun erklært frisk. Dessverre fikk hun beskjed for vel ett år siden om at kreften var tilbake. Etter nye tøffe cellegiftkurer og immunterapi kom beskjeden rett før jul om at kreften hadde spredt seg. Det ble tøffe måneder hvor allmenntilstanden gradvis forverret seg. Men Jorunn fornektet seg ikke. Hun holdt åpent hus! Alle vennene hennes måtte gjerne komme på besøk. Og det var ikke få! Etter hvert som kreftene svant, måtte det settes opp besøksliste. Til tross for hvor svekket hun var, viste hun oss sin vanlige omsorg og omtanke til siste stund. Senest dagen før hun døde, sa hun: – Jeg vil gjerne ha besøk. Nå kan vi ikke besøke henne mer! Det er ufattelig trist. Men vi er takknemlige for at vi har fått følge Jorunn til det aller siste, og vi vil ta vare på alle gylne øyeblikk vi har hatt sammen.

Våre tanker går til Tore og Thomas, Preben og Marie, Henrik, Hilde og lille Oskar og til broren Jan Erik.

På vegne av vennegjengen vår,

Berit Haugen

Sissel Berglien

Kari-Britt Balchen

Kari Kosberg

Hanna-Cecilie Gram Jemtegaard | juridisk rådgiver
i Utdanningsforbundet

FOTO: LINE FREDHEIM STORVIK

Regler knyttet til sluttvurdering

Når du setter standpunkt og eksamenskarakter, gjelder også forvaltningsrettslige regler.

Denne våren skal 240.000 elever på 10. trinn og i den videregående skole gjennom 278.000 eksamener i 400 ulike fag. Både eksamenskarakterer og standpunktkarakterer skal settes. Det kan i denne forbindelse være greit å minne om de forskriftsfestede reglene knyttet til sluttvurdering i fag.

Spesielt for elever i videregående skole vil en lærers beslutning om hvilken karakter eleven skal få, kunne få stor betydning for elevenes fremtid. Elevens muligheter for høyere utdanning er betinget av de karakterene som er oppnådd i videregående skole. Lærerens beslutning kan derfor til syvende og sist kunne få økonomiske og sosiale følger for en elev. Regelverket skal derfor blant annet sikre elevenes rettsikkerhet.

Individuell vurdering i grunnskolen og i den videregående opplæringen er regulert i forskrift til opplæringsloven kapittel 3, jamfør opplæringsloven paragrafene 2-3 og paragraf 3-4.

Forskriften regulerer alle elever, lærlinger og lærerkandidaters rett til vurdering, som omfatter både undervisningsvurdering, sluttvurdering og dokumentasjon, jamfør forskriften paragraf 3-1.

Sluttvurdering i fag er regulert i forskriften paragraf 3-17. Formålet med sluttvurderinger er å gi informasjon om kompetansen til eleven, lærlingen og lærekandidaten ved avslutning av opplæringen i fag i læreplanverket. Sluttvurderinger er standpunktkarakterer, eksamenskarakterer og karakter til fag-, svenne- eller kompetanseprøver.

Det følger av forskriften paragraf 3-3 at grunnlaget for vurderin-

gen i fag er kompetansemålene i læreplanene for fag etter Læreplanverket for Kunnskapsløftet. Elevens forutsetninger, fravær eller forhold knyttet til orden og adferd skal ikke trekkes inn i vurderingen av fag. Det er videre presisert i rundskriv Udir-5-16 at fravær og manglende innlevering kan føre til at læreren ikke har tilstrekkelig grunnlag for vurdering, men det er ikke adgang til å sette en lavere karakter på bakgrunn av noe annet enn elevens faglige kompetanse. Innsats er vanligvis heller ikke en del av vurderingsgrunnlaget. Et unntak er kroppøving.

Standpunktkarakter i fag blir gitt ved avslutningen av opplæringen. Det følger av forskriften paragraf 3-18 at læreren må basere standpunktkarakteren på et bredt vurderingsgrunnlag som samlet viser den kompetansen eleven har i faget. Det betyr at eleven skal få vist sin kompetanse på ulike måter og i ulike sammenhenger. En standpunktkarakter som kun baserer seg på resultat av en enkelt prøve, vil normalt ikke være et bredt nok vurderingsgrunnlag. Eleven skal være kjent med hva det blir lagt vekt på når standpunktkarakter skal fastsettes.

Det følger av forskriftens paragraf 3-25 fjerde ledd at eksamen skal organiseres slik at eleven eller privatisten kan få vist kompetansen sin i fag. Eksamenskarakteren skal fastsettes på individuelt grunnlag og gi uttrykk for kompetansen til eleven eller privatisten slik denne kommer frem på eksamen. Kravet om at det er kompetansen som skal vurderes, innebærer at det ikke er en bestemt arbeidsmåte som skal vurderes. Videre skal karakteren fastsettes på individuelt grunnlag. Det betyr at selv om eksamen organiseres i gruppe, skal ikke gruppen få en samlet karakter. Hver enkelt skal vurderes hver for seg.

Det er viktig å være klar over at sluttvurderinger er enkeltvedtak, jf. forskriften paragraf 3-17 fjerde ledd. Det innebærer blant annet at sluttvurderingen kan påklages etter reglene i forskriften kapittel 5.

«Det er ikke adgang til å sette en lavere karakter på bakgrunn av noe annet enn elevens faglige kompetanse.»

Fra forbundet

● Utdanningsforbundet

Steffen Handal | leder

FOTO: TOM-EGIL JENSEN

Dannelse, ja vel?

«Dannelse er bra, men vanskelig å måle. Jeg vil at barna skal lære noe målbart. Noe annet blir lett en unnskyldning for en dårlig skole.»

Jan Arild Snoen, 26.04.2017

Dette skrev Jan Arild Snoen på Twitter nylig. Det hviler et «men» bak utsagnet. Mener virkelig Snoen at skolen bør holde seg til å lære bort det som kan måles? Og at holdningsarbeid og dannelsesarbeid i skolen, i tråd med formålsparagrafens intensjon, lett blir en unnskyldning for en dårlig skole?

Slik jeg leser Snoen, legger han til grunn et syn på utdanning som er på kollisjonskurs med oppdraget som skolen har gjennom formålsparagrafen, lærerprofesjonens etiske plattform og med alle læreplaner jeg kan huske å ha sett i norsk skole. Vi har stolte tradisjoner i dette landet for å se på skolen som et samfunnsbyggende prosjekt. «Elevane og lærlingane skal utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistre liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet» heter det i formålsparagrafen.

Hvor gjennomtenkt Snoens utsagn er, kan bare han svare på. Men vi vet at det finnes en instrumentell tilnærming til utdanning her til lands, og i enda større omfang i andre land. Jeg vil hevde at slike holdninger undergraver skolens samfunnsbyggende funksjon. De feilvurderer elevenes læring og barn og unges sammensatte behov for å få veiledning i sin dannelse.

Enigheten om at skolen bør ha en samfunnsbyggende funksjon, gjør det nødvendig jevnlig å diskutere skolens formål og oppdrag. En skole som driver opplæring etter andre verdier enn de som gjelder i samfunnet rundt, vil ikke ha legitimitet. Samfun-

net må derfor utforme skolens oppdrag. Et tydelig mandat gir lærerprofesjonen mulighet til å ta gode profesjonsetiske valg. Jeg vil også minne om at utdanning kan være direkte skadelig, dersom den brukes til å undergrave menneskerettighetene eller til å undertrykke eller marginalisere enkeltelever eller grupper av elever.

For noen år siden fremmet flere politikere en kritikk som likner den Snoen framfører. De hevdet at den norske skolen var en kose-skole. Noe av kritikken kan ha vært berettiget. Det er ikke sikkert at aktiviteten i norsk skole var strukturert godt med tanke på elevenes kognitive læring. En del av kritikerne brukte PISA-resultatene som grunnlag for kritikken. Det kan man også ha forståelse for. Spørsmålet er om vi nå er i ferd med å ende i den motsatte grøfta. Dersom vi i for stor grad retter oppmerksomheten mot målbare resultater, risikerer vi å få en utdanning som ikke evner å stimulere til utvikling av borgere med bred kompetanse og dannelse. En slik utdanning ønsker vi oss ikke. Det hviler derfor et ansvar på alle med innflytelse på utdanningen om ikke bare å formulere gode, brede og ansvarlige mål for fremtidens skole. Vi må også forvalte utdanningssystemet slik at vi ikke undergraver dannelsesaspektet ved å se oss blind på målbare resultater. Dét vil fort kunne bli en unnskyldning for en dårlig skole.

Det er mange gode grunner til å diskutere verdigrunnet for skolen slik vi gjør i disse dager. Regjeringen har foreslått en ny overordnet del for det læreplanverket som skal revideres i løpet av de neste årene. Det er grunn til å berømme regjeringen for at de vil videreføre en tradisjon der politiske myndigheter gir skolen et bredt samfunnsmandat, og at de legger opp til bred involvering av alle parter i denne diskusjonen.

«Dannelse er bra, men vanskelig å måle.»

Modige lærere etterlyses

Hat mot minoriteter og antidemokratiske holdninger er i vinden. Hvordan skal lærere håndtere høyreekstremisme? – Vi trenger modige lærere som tør å ta de krevende debattene om ekstremisme på en konstruktiv måte, sier Steffen Handal.

I midten av mai avholdt Utdanningsforbundet en debatt om høyreekstremisme. Dette var et samarbeid mellom forbundet og Senter for studier av Holocaust, Goethe Instituttet og C-REX Center for Research on Extremism.

Ekstremisme normaliseres

Claudia Lenz fra Holocaust-senteret og Menighetsfakultetet var ordstyrer under debatten og innledet med en skremmende iakttagelse:

– Ekstreme holdninger er i ferd med å normaliseres i større deler av befolkningen. Det er ikke lenger bare hos marginaliserte grupper i samfunnet at man nå finner antidemokratiske og fremmedfiendtlige synspunkter, fastslår Lenz. Hun mener det er større aksept i dag for holdninger vi tidligere ikke ville ha akseptert.

– Vi må spørre oss om vi er blitt vant til at minoriteter i dag blir stigmatisert og avhumanisert på en måte vi før ville sett på som helt uakseptabel, sier hun.

Hat mot muslimer

Hun får støtte fra Oliver Decker (Kompetansesenter for høyreekstremisme- og demokratiforskning ved Universitetet i Leipzig), som har forsket på ekstremisme i Tyskland i 15 år.

– Spesielt mot enkelte minoriteter

er hatet blitt mer fremtredende. Dette gjelder særlig mot muslimer, romfolk og asylsøkere, sier Decker.

Ta debatten

Utdanningsforbundets leder var opptatt av hva lærere kan gjøre for å bekjempe antidemokratiske og fremmedfiendtlige holdninger hjemme i Norge:

– Vi vet at rasisme og fremmedfrykt også finnes i Norge og våre skoler speiler samfunnet vårt. Mange lærere kvier seg for å ta disse debattene. Men det må vi tørre å gjøre. Jeg tror det er viktig at alle elever føler at de kan si det de mener uten frykt for å møte sanksjoner. Vi må ha en åpen og inkluderende diskusjon. Samtidig er det viktig som lærer å være trygg på sine egne verdier og utfordre antidemokratiske holdninger på en god måte, sier Handal.

Han mener at en ekte demokratiforståelse og erfaring med å bli hørt er en nøkkel for å demme opp mot fremmedfrykten:

– Dersom du, som elev, aldri føler at du blir sett eller hørt så er det fort gjort å føle seg på utsiden. Konsekvensen av slik utenforskap kjenner vi altfor godt. Samtidig har vi i Norge en lang tradisjon med elevmedvirkning og elevdemokrati. Dette er en av våre store fordeler i kampen mot autoritære krefter, sier Handal.

Må ta høyreekstremisme på alvor: Fra venstre: Steffen Handal, Oliver Decker og Elisabeth Ivarsflaten på Lærernes hus. FOTO HILDE MAISEY

Konkurranseskolen

Handal trekker fram konkurranseskolen som et av elementene som drar utviklingen i feil retning når det gjelder forebygging av ekstremisme blant unge.

– Vi som er lærere opplever i dag en hverdag der elever blir målt, skoler blir målt og fylker blir målt. Det er konkurranse i alle ledd. Dette fremmer ikke samarbeid, men spisealbuer og større fremmedgjøring, sier Handal.

Han fikk følge av Decker i viktigheten av egen deltagelse for unges forståelse av demokrati.

– Det å lære om parlamentarisme og Stortinget har liten betydning for unges forståelse av egentlig demokrati, man må gå mye grundigere til verks for en ekte forståelse av demokrati, sier Decker.

Elisabeth Ivarsflaten (Institutt for sammenliknende politikk, UiB) fulgte opp skolens rolle i å bygge opp et vern for demokratiske prosesser.

– I skolene våre må vi si at det er greit med konflikt og uenighet, men vi må lære å håndtere dette på en god måte. Norge og sosialdemokratiet vårt har aldri vært gode på å takle kulturell ulikhet og konflikt.

Hun mener et av de mest skremmende trekkene ved Norge i dag er vårt eget opphøyde selvbylde.

– Vi mener selv at vi er det beste, lykkeligste og rikeste folket i verden. Hver dag blir vi bombardert med saker som bygger opp under denne selvforherligelsen. Dette må vi bekjempe fordi det skader vår mulighet til å samhandle med andre mennesker, avslutter Ivarsflaten.

Disse sidene er utarbeidet av kommunikasjonsavdelingen i Utdanningsforbundet.

– Dovre-modellen g

Økte lærertettheten: – Nå, seks år etter at vi innførte to-lærermodellen, ser vi at frafallet i videregående er nærmest null, sier rektor ved Dombås barneskole, Arild Killi.

Skolen hans er en av de tre skolene i Dovre kommune som i 2011 innførte den såkalte Dovre-modellen som innebærer at de fleste av elevene har to lærere i hver klasse.

Nå begynner de langsiktige resultatene å vise seg. Ikke bare på barneskolenivå, men også senere. Frafallet i videregående skole har nemlig stupt.

– Før var vi blant de kommunene som hadde høyt frafall, men nå er vi nede i nesten null, sier Killi.

Kommunen har fått mye oppmerksomhet etter at de har fått gode resultater med å øke lærertettheten på de første trinnene.

Mindre spesialundervisning

Fram til 2009 hadde Dovre kommune en høyere andel elever med

spesialundervisning enn landsgjennomsnittet. I toppårene 2007 og 2008 lå andelen på rundt ti prosent, og flere mottok spesialundervisning på ungdomstrinnet enn på barnetrinnet, stikk i strid med målene om tidlig innsats.

Dovre-modellen baserer seg blant annet på to lærere på 1. og 2. trinn, to lærere i basisfagene norsk, matte og engelsk på alle trinn, en maksimal gruppestørrelse på 12-15 elever i fag som svømming, mat/helse, kunst/håndverk og musikk.

Andelen elever med spesialundervisning ble halvert på bare ett år og har siden ligget under fem prosent.

Fjern stigmatiseringen

Han mener den viktigste grunnen til å øke lærertettheten, slik de har gjort i

To lærere i klassen har ført til mindre spesialundervisning og mindre frafall, forteller rektor Arild Killi.

FOTO PRIVAT

dervisning på større lærertetthet og Killi er overbevist om at dette er en fornuftig omprioritering.

– Forskning viser at spesialundervisning er lite effektivt. Særlig når man ser det opp mot de negative konsekvensene dette har for elevene.

Han fremhever trivsel som en forutsetning for læring:

– Våre elever trives godt. Alle er fullverdige medlemmer av klassen. Med to-lærersystemet er vi ikke så sårbare ved for eksempel sykdom. Vi tar ikke inn ufaglærte vikarer som ikke kjenner elevene. Vi legger vekt på kontinuitet, at begge lærerne vet hva som er gjennomgått i timene og kjenner den enkelte elev, sier Killi.

Dovre kommune, er inkludering.

– 55.000 elever i Norge tar hver dag med seg ranselen sin ut av sitt klasserom for å gå til spesialundervisning. Dette fører til stigmatisering av mange av disse barna. De får et stempel, som de bærer med seg resten av livet, sier rektoren.

Dovre kommune har valgt å bruke pengene de før brukte på spesialun-

Sørlandet følger

Nå spres Dovre-modellen til flere kommuner. 150 skoler på Sørlandet skal nå ta i bruk modellen. Rektor Killi gleder seg over dette og ønsker at enda flere kommuner følger etter.

– Kommunene som får penger til tidlig innsats må bruke ressursene til det de skal brukes til, dette er tiltak vi vet virker, avslutter han.

Kurs i Utdanningsforbundet

Rakettfysikk i skolen

25.-26. september blir det kurs om rakettfysikk i Lærernes hus. Formålet med seminaret er å gi realfagslærere et bedre grunnlag for å aktualisere undervisningen. Målgruppe er realfagslærere i videregående skole, men deler av opplegget kan også brukes av lærere i ungdomsskolen. Kurset gratis og er et samarbeid mellom Utdanningsforbundet og NAROM med støtte fra Nordic ESERO. Begrenset antall plasser.

Gjør beregninger, bygg og skyt opp din egen modellrakett!

FOTO MARIANNE AAGEDAL

Rett og galt i utdanning?

Utfordringer og dilemmaer for skoleledere

21. september arrangerer vi kurs for skoleledere i Lærernes hus. Skoleledere må forholde seg til en økt rettsliggjøring av skoleverket. På hvilken måte får rettslige normer konsekvenser for skolens pedagogiske praksis? Hvordan håndterer du som skoleleder samspillet mellom rettslig regulering og profesjonelt skjønn i styring og ledelse av skolen? Kursholder er Eli Ottesen og Jorunn Møller.

Les mer på www.udf.no/kurs

gir mindre frafall

● Dovre-modellen

- To lærere på 1. og 2. trinn.
- To lærere i basisfagene norsk, matte og engelsk på alle trinn.
- Maksimal gruppestørrelse 12-15 elever i fag som svømming, mat/helse, kunst/håndverk og musikk.
- 1 ekstra time i uka til lærere i samfunnsfag og naturfag, for elever på mellomtrinnet som sliter med lesing.
- De ekstra lærerressursene skal stimulere til tidlig innsats når elever blir hengende etter.
- Flere forskningsbaserte kompetansehevingstiltak, blant annet regionalt samarbeid med Bredtvet kompetansesenter om ny leseplan og intensivkursing.
- Felles sett av læringsstrategier på alle de tre skolene i kommunen.
- Intensive lesekurs som går fire dager i uka over en 8- uersperiode for elever i 4-7. klasse som sliter med lesefart og leseforståelse. Etter Vigdis Refsahl sin forskningsbaserte modell.

Alle skal bli sett: To lærere i klassen på Dombås skole i Dovre kommune.

FOTO ARILD KILLI

Nytt medlemstilbud: Rabattert hotellovernatting

Utdanningsforbundet har inngått avtale med Hurdalsjøen Hotell om et nytt medlemstilbud til Utdanningsforbundets medlemmer. Til kun 295 kr per person i dobbeltrom inkl. frokost, og tilgang til alle fasiliteter ved hotellet, er dette et sterkt rabattert tilbud kun for våre medlemmer. Hurdalsjøen Hotell ligger idyllisk til ved Hurdalsjøen, kun 30 minutter fra Oslo Lufthavn Gardermoen. Hotellet har bl.a. svømmebasseng, badstue, boblebad, spillerom, treningsrom og utleie av kano, kajakk og kickbike.

Utdanningsforbundet har et nært forhold til hotellet, da Norsk Lektortorlag og Hurdal kommune tidlig på 60-tallet gikk sammen om å bygge et hotell, både for å skape nye arbeidsplasser og for å øke trafikken til bygda. Hotellet stod ferdig i 1969, og fikk navnet Hurdalsjøen Hotell. I dag eies Hurdalsjøen Hotell av Utdanningsforbundet, og fungerer både som et familiehottell og et topp moderne kurshotell.

Les mer om vårt nye medlemstilbud på udf.no/hotellovernatting.

Langtidsferie Deluxe

- i samarbeid med Utdanning

Reis bort i de mørke vintermånedene og i tillegg unn deg litt luksus. På det helt nye hotellet som åpner våren 2017 tilbyr vi den ultimate langtidsferie i vakre Calpe øst for Alicante. Vi bor i lekre suiter på 75 kvm med store balkonger. Fra hotellet som ligger perfekt plassert ved stranden kan du skue byens berømte klippe Penon De Ifach og det er kort vei til Calpes historiske sentrum.

18. okt. 24 dager kun kr 17.995,-

30. okt. 22 dager kun kr 16.495,-

Alt dette er inkludert:

- Fly Oslo-Alicante t/r
- Transfer flyplass-hotell t/r
- Alle skatter og avgifter
- 21/23 netter i Calpe på Hotel Suitopa****
- 75 kvm. suite med 20 kvm balkong
- 20/22 x frokost
- 21/23 x middag inkl. ett glass vin
- Byvandring i Calpe
- Utflukt til Alicante, Valencia og landsbyen Guadalest
- Entrè til Algar-fossene
- Norsk reiseleder

Les mer og bestill på www.vitusreiser.no
eller ring 09215 (mandag-fredag kl. 8.30-15.30)

Vitus
REISER FOR VOKSNE